

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI
KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**KARAKTER VE DEĞERLER EĞİTİMİ
SÜRECİNDE VELİLERİN DEĞER ALGILARI VE
OKULLARDAN BEKLENTİLERİ**

**Hazırlayan
Ali HASKUŞ**

**Danışman
Prof. Dr. Ergün ÖZTÜRK**

Yüksek Lisans Tezi

**Mayıs 2021
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI
KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**KARAKTER VE DEĞERLER EĞİTİMİ
SÜRECİNDE VELİLERİN DEĞER ALGILARI VE
OKULLARDAN BEKLENTİLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Ali HASKUŞ**

**Danışman
Prof. Dr. Ergün ÖZTÜRK**

Mayıs 2021

KAYSERİ

ÖNSÖZ

Çalışmalarım boyunca yardımlarını esirgemeyen, bilgi ve tecrübesiyle beni aydınlatan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ergün ÖZTÜRK'e şükranlarımı sunuyorum. Adlarını ayrı ayrı anamasam da katılımcı olmayı kabul eden bütün öğrenci velilerine teşekkür ediyorum. Bütün eğitim hayatım boyunca bu günlere gelerek İngilizce öğretmeni olabilmeme vesile olan bütün öğretmenlerimi saygıyla selamlıyorum. Çalışmalarım esnasında bir yandan minik bebeğimizle ve evimizle ilgilenen, her daim hayatın bir öğrencisi olarak ilerlememi destekleyen canım eşime en nadide sevgilerimi iletiyorum. Hayatımıza girerek evimizin neşesi olan oğlumuzu ayağımda uyuduğu zamanlarda zamanı iyi kullanabilme alışkanlığı kazandırdığı ve tez yazabilmeme müsaade ettiği için son teşekkürlerimi ona iletiyor ve bizleri büyüten ailelerimizi sevgiyle selamlayarak ellerinden öpüyorum.

Ali HASKUŞ

Mayıs 2021, KAYSERİ

KARAKTER VE DEĞERLER EĞİTİMİ SÜRECİNDE VELİLERİN DEĞER ALGILARI VE OKULLARDAN BEKLENTİLERİ

Ali HASKUŞ

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2021
Danışman: Prof. Dr. Ergün ÖZTÜRK

ÖZET

Bu araştırma karakter ve değerler eğitimi sürecinde velilerin değer algıları ve okullardan beklentilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırmanın olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmada Kayseri ilinde ikamet eden yirmi dört öğrenci velisine yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Veliler karakter ve değerler eğitimini ahlaki vasıflar, iyi birey yetiştirmek, milli ve kültürel değer olarak tanımlamaktadır. Katılımcılar için önemli değerler dürüstlük, sevgi, adalet ve saygıdır. Veliler karakter ve değerler eğitiminin önemine gerekçe olarak olumlu kişilik gelişimi sağlaması ve ahlaki gelişim olarak belirtmişlerdir. Anne-baba iş birliği, rol model olma ve davranışlarda tutarlılık yöntemleri veliler tarafından değer ediniminde kullanılmaktadır. Çocukların kazandığını düşündüğü değerler dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverliktir. İstenmeyen olumsuz davranışlar ise yalan, şiddet, tembelliktir. Değer ediniminde aile, arkadaş, öğretmenler ve sosyal medya etkilidir. Değer krizleri arkadaşlar, sosyal medya ve ailede verilmeyen değerlerden kaynaklanmaktadır. Velilere göre değerler eğitiminde okullardaki çalışmalar pano çalışmaları, belirli gün ve haftalar, veli toplantılarıdır. Katılımcılar okullardan adalet, dürüstlük, vatanseverlik, saygı değerlerinin öğretilmesini beklemektedir. Velilerin değer eğitiminde okullardan beklentileri öğretmenlerin iyi rol model olması, öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırılması ve öğretmen-veli iş birliğinin artırılması olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beklenti, Değer algıları, Karakter ve Değer eğitimi, Veli.

**THE VALUE PERCEPTIONS AND EXPECTATIONS FROM SCHOOL OF
PARENTS IN THE PROCESS OF CHARACTER AND VALUES EDUCATION**

Ali HASKUŞ

Erciyes University, Institute of Educational Sciences

Master Thesis, May 2021.

Supervisor: Prof. Dr. Ergün ÖZTÜRK

ABSTRACT

This research was conducted to determine the value perceptions and expectations from school of parents in the process of character and values education. In accordance with this purpose, the phenomenological design of qualitative research was used. In the study, a semi structured interview form was applied to twenty four parents of students residing in Kayseri. Parents define the character and values education as moral qualifications, to raise good individuals, national and cultural values. Important values for participants are honesty, love, justice and respect. As a justification for the importance of values education, parents indicate to provide positive personality development and moral development. The methods of parent collaboration, being a role model and consistency in behaviour are used in values acquisition by parents. The values which is thought as acquired by children are honesty, love, respect, tolerance and helpfulness. Undesirable bad behaviours are lying, violence and laziness. Family, friends, teachers and social media are effective on values acquisition. Value crises are due to friends, social media and values which is not given in the family. According to parents, works of vales education in schools are bulletin boards, events-celebrations and parents' meetings. Participants expect from schools to teach justice, honesty, patriotism and respect. The expectations of parents from school on values education are determined as being of a role model by teachers, to raise awareness of responsibility and the collaboration of teacher-parent.

Keywords: Expectation, Values perception, Character and Values education, Parent.

İÇİNDEKİLER

KARAKTER VE DEĞERLER EĞİTİMİ SÜRECİNDE VELİLERİN DEĞER ALGILARI VE OKULLARDAN BEKLENTİLERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
YÖNERGEYE UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	3
1.1.2. Alt Problemler.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Tanımlar.....	6
1.5. Sınırlılıklar.....	7
GENEL BİLGİLER	8
2.1. Değerin Tanımı ve Özellikleri.....	8
2.2. Karakter ve Karakter Eğitimi.....	11
2.3. Aile Kurumu ve Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü.....	15

2.4. Erken Yaşta Değerler Eğitimi	20
2.5. Değer Eğitiminde Öğretmenin Rolü.....	24
2.6. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü.....	27
2.7. Değer Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Toplumdaki Değer Krizleri.....	31
2.8. 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi'nde Karakter ve Değerler Eğitimi.....	35
2.9. Türkiye'de Karakter ve Değerler Eğitimi.....	37
2.10. Yurt İçinde Yapılmış İlgili Araştırmalar	41
2.11. Yurt Dışında Yapılmış İlgili Araştırmalar.....	45
YÖNTEM	48
3.1. Araştırma Modeli.....	48
3.2. Çalışma Grubu.....	49
3.3. Veri Toplama Araçları.....	51
3.4. Araştırmacının Rolü.....	52
3.5. Veri Toplama Süreci	52
3.6. Verilerin Analizi.....	53
3.7. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği	54
BULGULAR.....	56
4.1. Velilerin Değer Algılarına Yönelik Bulgular	56
4.1.1. Karakter ve Değerler Eğitiminin Tanımı	56
4.1.2. Öncelikli Değerler	58
4.1.3. Karakter ve Değerler Eğitiminin Önemi	60
4.1.4. Ailede Değer Kazandırma	62
4.1.5. Çocuğun Sahip Olduğu Değerler	63
4.1.6. İstenmeyen Tutum ve Davranışlar	65
4.1.7. Değer Edinimini Etkileyen Unsurlar.....	67
4.1.8. Toplumdaki Değer Krizleri.....	69
4.2. Velilerin Okullardan Beklentilerine Yönelik Bulgular	71

4.2.1. Okullarda Değerler Eğitimi Çalışmaları.....	71
4.2.2. Okullarda Arzulanan Değerler	72
4.2.3. Değerler Eğitiminde Okullardan Beklentiler	74
TARTIŞMA – SONUÇ VE ÖNERİLER	77
5.1 Tartışma ve Sonuç	77
5.2. Öneriler	86
KAYNAKÇA.....	89
EKLER	107
EK 1. Velilerin Değer Algıları ve Okullardan Beklentileri Görüşme Formu.....	107
ÖZGEÇMİŞ	109

KISALTMALAR

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

Akt.: Aktaran

F: Frekans

TDK: Türk Dil Kurumu

Ed.: Editör

Çev.: Çeviren

S.: Sayfa

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılara Ait Tanımlayıcı Bilgiler	49
Tablo 2. Karakter ve Değerler Eğitiminin Tanımı	56
Tablo 3. Öncelikli Değerler	58
Tablo 4. Karakter ve Değerler Eğitiminin Önemi	60
Tablo 5. Ailede Değer Kazandırma	62
Tablo 6. Çocuğun Sahip Olduğu Değerler	64
Tablo 7. İstenilmeyen Tutum ve Davranışlar	65
Tablo 8. Değer Edinimini Etkileyen Unsurlar	67
Tablo 9. Değer Krizlerinin Sebepleri	69
Tablo 10. Değerler Eğitimi Çalışmaları	71
Tablo 11. Okullarda Arzulanan Değerler	72
Tablo 12. Değerler Eğitiminde Okullardan Beklentiler	74

BÖLÜM I

GİRİŞ

Değerler insan davranışlarının ve karakterinin şekillenmesinde rol oynayan temel yapı taşlarından birisidir. İnsanların hayatlarına rehberlik ederler. İnsanların kendilerini tanıması ve dünyayı kavrayabilmesi açısından önemlidir. Kendisiyle barışık, yaşam için gerekli değerleri benimsemiş, beden ve ruh sağlığı yerinde bireylerin yetişmesi verilen değerler sayesinde. Kendini tanıyıp gerçekleştirmiş bir birey refah bir toplumun anahtarıdır. Değerler diğer kavramlardan daha çok değer atfedilen sözcüklerdir. Dilmaç (2002), değerlerin doğrudan veya dolaylı olarak insan davranışları tarafından yönlendirilmekte olduğuna değinmiştir. Bu açıdan bireylerin topluma katılmaları ve dengeli bir kişilik geliştirmeleri adına değer öğretimi önem taşımaktadır (Acun, Yücel, Önder ve Tarman, 2013).

Günümüzde değerlere yapılan vurgu artmaktadır. Bunun sebebi verilen önemin değil değerlere duyulan ihtiyacın artmasından kaynaklanmaktadır (Arslan ve Yaşar, 2003, s. 11). Toplumda meydana gelen yozlaşmalar, artan şiddet, inançsızlık vb. olumsuz olaylar, değerlerimizdeki bozulmalar değere olan ihtiyacı artırmıştır. Değerler eğitime olan ilginin son yıllarda artması toplumsal değerlerin bozulması ve değerlerimizi kaybetmeye başlamamız olabilir (Gündüz, Başpınar, ve Büyükkarcı, 2017). Değerler eğitiminin amacı dünyaya gelen çocuğun en iyi yönünü ortaya çıkarmak, kişiliğinin her bakımdan gelişimini sağlamak ve bir yandan yaşadığı sosyal çevresini kötü ahlaktan korurken iyi ve güzel ahlakla donatmaktır (Aydın & Akyol Gürler, 2014: s. 15).

Değer, arzu edilen son durum veya davranışlarla ilgili, durum ötesi, davranış veya olayların seçimiyle değerlendirilmesinde rehberlik eden göreceli olarak önem sırası değişiklik gösteren inançlar veya kavramlardır (Schwartz, 1992). Rokeach (1973)'e göre değerler bireyin yaşamına ilişkin rehberlik eden ne durağan ne de tamamen değişken çok yönlü standartlardır. Değerler toplumun en temel yapı taşlarından birisidir. İnsan

davranışlarına rehberlik ederek toplumun huzurlu bir şekilde yaşayabilmesine yardımcı olur (Yazar, 2012). Toplumların nesilden nesile devam etmeleri değerlerin aktarılmasıyla mümkündür. Toplumca benimsenen ortak değerler bir sistem halinde oluşturulmaz ve genç nesillere aktarım yapılmazsa değerler erozyona uğrarlar (Karamustafaoğlu ve Amanat, 2017).

Toplumların nesilden nesile devamını sağlayan en önemli kurum ailedir. Aile, çocuğun temel davranış ve değerleri aldığı ilk kurumdur. Doğumdan itibaren insan ailesi ve çevresindeki insanlardan değerleri bir sisteme dayanmaksızın öğrenir. Çocuğun eğitiminden sorumlu olan ilk kişiler aileleridir. Bireylerin ihtiyaçları aileleri tarafından hem maddi hem de manevi olarak karşılanmalıdır. Aktepe (2014) ve Köylü (2016)'e göre manevi bakımdan bakıldığında aile bireyi sosyal yönden etkileyen ve sosyalleştiren temel kurumdur (Aktepe, 2014, s. 78; Köylü, 2016, s. 105). “Bireylerin gelişmesi ve geliştirilmesi, topluma uyum sağlaması, olumlu veya olumsuz edinimler elde etmesi, topluma ait yargısı, hayata bakış açısı, gelenek, görenek, örf ve adetlerinin öğrenilip yaşandığı yer ailedir” (Gözel, 2018). Çocuklar tepki vermeye başladıkları zamandan itibaren çevresiyle etkileşime girer. Bu etkileşim sonucunda ise kişiliği ve değerleri oluşmaya başlar. Yaşamının ilk yıllarında kazandığı değerler bireye yaşamının sonuna kadar rehberlik edecektir (Yazar, 2014, s. 104). Değerler eğitiminde ailenin rolüyle alakalı olarak Demirutku (2017), çalışmasında ailenin vermesi gereken değer eğitiminin nasıl olması gerektiği bakımından bazı noktalara değinmiştir. Ebeveynler çocuğun dikkatini dağıtacak unsurları ortadan kaldırarak değerle ilgili vermek istediği mesaja yönelik çocuğun dikkatini çekmelidir. Verdiği mesajı net ve anlaşılır bir biçimde açıklamalıdır. Davranışları ve söyledikleriyle tutarlı olarak çocuğa örnek olmalıdır. Ebeveynler iletilerini yinelemeli, değer aktarımı yaparken çocukla arasında olumlu bir bağ kurmalıdır. Çocuğa empati kurabilme kazanımı verilerek olumlu davranışlara çocuğun kendi iradesiyle erişmesi desteklenmelidir.

Toplumsal değerlerin, kültürün, gelenek ve göreneklerin çocuklara kazandırılmasında aileden sonra en büyük görev okullara düşmektedir. Okullar sadece akademik bilgi aktaran yerler değil aynı zamanda değerlerin ve kültürün aktarılmasını sağlayan bir merkez olmalıdır (Arıcı, 2019). Değerler eğitiminin bir program dahilinde gerçekleşmesi eğitim öğretimin başlamasıyla gerçekleşir. Okullarda değerlerin aktarımı iki yolla

gerçekleşmedir. Birinci yol, belirlenen resmi programlara entegre edilen açık program iken; ikinci yol ise öğretmenin davranışları ile inanç sistemleri, idarecilerin öğrencilerle iletişimi, okulun fiziki koşulları, ders kitaplarının içeriği, sınıf içi uygulamalar gibi faktörlerden meydana gelen örtük programdır (Boydak, 2019). Örtük programının kapsamı okul çalışanların benimsediği değerler, kişilerin inanç ve tutumları, değerlerin aktarılma şekilleri gibi daha birçok etmenden kaynaklanabilir (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 221).

Öğrenciler açık program dahilinde belirli etkinlikler ile verilmeye çalışılan müfredatta yer alan değerlerden daha ziyade örtük programdan edinilen değerleri daha iyi edinirler. Buna örnek olarak sınıf içi uygulamalar olabilir. Olumlu bir eylemde bulunan bireyin davranışı sınıf içerisinde öğretmeni tarafından takdir gördüğünde yapılan bu olumlu davranışın diğer öğrencilerin üzerinde olumlu bir tesiri olacaktır ve diğer öğrencilerde bu eylemi yapma aksini uygulamama gibi bir çaba içerisinde olacaktır. Bu açıdan sınıf uygulamaları ve okul etkinlikleri kapsamında bireyin değerleri kazanabileceği bir ortam sağlanmalıdır. Öğretmen ve okulda çalışan bütün bireyler, öğrencilere davranışlarıyla örnek olmalıdır. Bireylere değerleri edinmeleri için fırsatlar oluşturulmalıdır.

1.1. Problem Durumu

Karakter ve değerler eğitimi sürecinde velilerin değer algıları ve okullardan beklentileri nelerdir?

1.1.2. Alt Problemler

Alt problemleri velilerin değer algıları ve okullardan beklentileri altında iki gruba ayırarak ele alabiliriz.

1. Velilerin değer algılarıyla ilgili olarak;

- Karakter ve değerler eğitimi konusunda velilerin düşünceleri nelerdir?

- Velilerin öncelikli gördükleri değerler nelerdir?

- Veliler için karakter ve değerler eğitimi önemli midir?

- Aile içerisinde çocuklara değer edindirmek için neler yapılmaktadır?

- Velilerin çocuklarının kazanmış olduğunu düşündüğü veya gözlemlediği değerler nelerdir?
- Velilerin çocuklarının sahip olmasını istemediği veya okullarda gözlemlediği olumsuz tutum ve davranışlar nelerdir?
- Çocuklar değer öğrenirken kimler ve nelerin etkisinde kalmaktadır?
- Toplumdaki değer krizlerinin sebepleri nelerdir?

2. Okullardan beklentileriyle alakalı olarak;

- Okullarda karakter ve değerler eğitimi adına neler yapılmaktadır?
- Okullarda öncelikli olarak hangi değerler öğretilmelidir?
- Çocukların karakter ve değer eğitimi adına velilerin okullardan beklentileri nelerdir? alt problemlerine araştırma içerisinde yer verilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, karakter ve değerler eğitimi sürecinde velilerin değer algılarının keşfedilmesi ve okullardan beklentilerine yönelik görüşlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Öğrenci velilerinin değer algıları ve okullardan beklentilerine yönelik görüşleri “karakter ve değerler eğitiminin tanımı, velilerin öncelikli değerleri, karakter ve değerler eğitiminin önemi, ailede değer kazandırma adına yapılanlar, çocuğun sahip olduğu değerler, istenilmeyen tutum ve davranışlar, değer edinimini etkileyen unsurlar, değer krizleri, değerler eğitimi çalışmaları, okullarda arzulanan değerler, değerler eğitiminde okullardan beklentiler” olmak üzere onbir başlık altında sınıflandırılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde karakter ve değerler eğitimine yönelik çalışmalar giderek hız kazanmaktadır. Değer eğitimi programlarının niteliği günden güne iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Ülke olarak karakter ve değerler eğitiminin gerekliliği genel olarak benimsenmiştir. Ancak tüm

insanların toplumu ayakta tutan, neslin devamını sağlayan, geçmişten getirdiğimiz güçlü kökleri barındıran değerlerin farkında olması ve bu minvalde hem toplum olarak değerleri yaşatması ve gelecek neslin yetiştirilmesi konusunda ortak hareket etmesi gerekmektedir. Gelecek neslin sadece zihinsel değil bütün gelişim alanlarında yetiştirilmesi adına değerler büyük öneme sahiptir. Değerlerin yaşatılması, benimsetilmesi ve aktarılması ise ilk olarak ailelerin sorumluluğundadır. Aile toplumsal açıdan insanı insan yapan değerlerin aktarıldığı en önemli kurumdur. Kişiler okulla birlikte değer eğitimlerine devam etseler de ailede verilmeyen değerler kişilerin değer sistemlerinde ve toplumun değer algısında eksikliklere sebebiyet verecektir. Bu bakımdan ailelere çocuklarının toplumca benimsenmiş değerler doğrultusunda yetiştirebilmek adına büyük bir rol düşmektedir. Eğitim öğretim hayatına başlasa da birey ailesi okul ile iş birliği içerisinde verilen değerlerin desteklenmesi gerekmektedir. Velilerin kendi değer algıları çerçevesinde okullardan arzuladıkları değerlerin öğretilmesi ve değer eğitiminde yapılacaklar açısından beklentileri bulunmaktadır. Okullar aileden sonra değer eğitiminde etkin rol oynayan bir kurum olarak hem görevlerini yerine getirmeli hem de velilerin beklentilerini göz önünde bulundurarak velileri sürecin içerisine dahil etmelidir.

Alan yazın incelendiğinde öğrenci velilerine yönelik yapılan çalışmalar belirli başlıklar altında toplanmıştır. Öğrencilere kazandırılması gereken değerlere yönelik velilerin görüşlerini inceleyen çeşitli araştırmalar (Acat ve Aslan, 2012; Arpacı, 2014; Birmingham Üniversitesi, 2013; Selvitopu, Bora ve Taş, 2014; Tay ve Yıldırım, 2009; Yalçın, Yaka ve Denizli, 2014; Yiğittir, 2010) yapılmıştır. Velilerle yapılan bir diğer çalışma başlığı olan değer edindirme sürecine yönelik görüşleri yapılan bazı çalışmalar (Arıcı, 2019; Arıcı ve Bartan, 2020; Neslitürk, Özkal ve Dal, 2015; Sarıkaya, 2019; Yıldız, 2019) ile ortaya koyulmuştur. Değer ediniminde ailenin rolüne yönelik olarak iki çalışma (Demirutku, 2017; Gülşen Çelik, 2010) gerçekleştirilmiştir. Veli görüşlerine göre okulların değerler eğitimindeki rolüyle alakalı çeşitli araştırmalar (Coetzer, 2007; Irfan ve Parveen, 2019; Zurqoni, Retrawati, Arlinwibowo ve Apino, 2018) mevcuttur. Diğer yandan velilerin değer algılarını belirlemeye yönelik çalışmalar (Acun, Yücel, Önder ve Tarman, 2013; Demirci, 2019; Tosun, 2015) yapılmıştır. Ayrıca velilere göre çocuklarının karakter özellikleriyle alakalı araştırmalar (Duran ve Sariçam, 2016; Yıldırım, 2019) bulunmaktadır. Bu başlıklara rağmen karakter ve değerler eğitiminde velilerin okullardan beklentilerine yönelik yurt içinde çalışma yapılmamıştır. Sadece

velilerden okullarda görmek istedikleri değerlere yönelik görüşleri alınmıştır. Ayrıca velilerin değer algılarını net bir şekilde ortaya koyup bu algıları okuldan beklentileriyle karşılaştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Alan yazındaki bu konu eksikliğin araştırmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın önemine ve gerekliliğine yönelik olarak şu maddeler sayılabilir:

1. Alan yazında değerler eğitiminde velilere yönelik çalışmaların sayısı azdır. Gözler (2020), yaptığı çalışmasında 2014-2018 tarihleri arasında yayınlanan tez çalışmaları ve makaleleri incelemiş ve toplamda yapılan 81 çalışmadan sadece bir tanesinin veliler üzerine yapıldığını ortaya koymuştur. Velileri ilgilendiren ve 2015 yılında yapılmış olan çalışmada velilerin değer eğitimiyle ilgili görüşleri alınmıştır. Gündüz, Başınar ve Büyükkarcı (2017) ise değer eğitimi alanında 2000–2015 yılları arasında yapılan toplamda 53 doktora tezinin sadece 2 tanesinin veliler ile alakalı olduğunu belirtmişlerdir. Kapkın, Çalışkan ve Sağlam (2018) ise 1999-2017 yılları arasındaki lisansüstü çalışmalarda aileyi temel almaktan ziyade çalışmaların ailelere yönelik öneriler verdiğine değinmiştir.

2. Karakter ve değerler eğitiminde ailelerin okullardan beklentilerinin tespiti ailelerin istekleri göz önünde bulundurularak hazırlanacak nitelikli bir değerler eğitimi programının hazırlanmasına da imkan sağlayabilir. Hazırlanacak bu programın Türkiye’de değerler eğitimine yönelik eğitim programları ve öğretimine katkı sağlaması umulmaktadır.

3. Araştırma sonuçları sayesinde velilerin istekleri dikkate alınarak okul-aile iş birliği ve değerler eğitiminin niteliği artırılabilir.

4. Bu çalışmadan elde edilen verilerin sonuçları, ailelerin karakter ve değerler eğitiminde değer algılarının keşfedilmesi ve keşfedilen sonuçların ailelerin değer eğitimine katılımının sağlanması yönünde önem arz etmektedir.

1.4. Tanımlar

Aile: “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü.” (TDK, 2019).

Algı: Bir şeye dikkati yöneltmek o şeyin bilincine varma, idrak (TDK, 2019).

Beklenti: Gerçekleşmesi beklenen şey (TDK, 2019).

Değer: Değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet veya meziyet (TDK, 2019).

Değerler eğitimi: Değerler eğitimi, toplumca benimsenmiş milli ve evrensel değerlerin aile, çevre ve medyanın yardımıyla okullar tarafından bir program dahilinde hem ders içi hem ders dışı etkinliklerle bireye aktarılmasıdır (Gülmüş, 2015).

Değer krizi: Değer krizi, olumsuz tutum ve davranışlar sonucunda toplumları ayakta tutan değerlerin zarar görmesidir. (Zengin, 2017).

Karakter: Karakter, kişinin doğru olanı yapmaya yönlendiren ve ahlaki görevini yerine getirme eğilimidir (Berkowitz, 2002).

Karakter eğitimi: Karakter eğitimi, öğrencilerin psikolojik, zihinsel özelliklerini geliştiren, demokratik, etik ve ahlaklı davranmalarını sağlayan ve karakter gelişiminde yardımcı olan eğitim sürecidir (Ata ve Şahin, 2020).

Veli: “Bir çocuğu koruyan, işlerine bakan ve her türlü davranışından sorumlu kimse.” (TDK, 2019).

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırmanın veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile sınırlıdır
2. Araştırma Kayseri ilinde ikamet eden yirmi dört öğrenci velisi ile sınırlıdır.
3. Araştırma kapsamında ulaşılan veriler, katılımcıların algıları ve tercihleriyle sınırlıdır.

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturularak “Karakter ve değerler eğitimi sürecinde velilerin değer algıları ve okullardan beklentileri” konusunda yurt içi ve yurt dışındaki ilgili alan yazın sonuçları belirtilmiştir.

2.1. Değerin Tanımı ve Özellikleri

Değer kavramı felsefe, psikoloji, sosyoloji başta olmak üzere dini bilimler, tarih, matematik, iktisat vb. bilim alanlarında farklı anlamlar ifade ederek kullanılmaktadır. Çeşitli bilim alanlarıyla ilişkisi olan değer kavramının tanımlanmasında ortak bir anlayış belirlenememiştir. Birbiriyle az veya çok örtüşen ya da çok az dışlayan tanımlar ileri sürülmüştür. Bu durum genel geçer bir değer tanımının yapılabilmesine engel olmuştur (Dilmaç, 2007). Literatüre Znaniecki tarafından kazandırılan değer kavramı Latince “valere” kökünden türemiştir ve değerli olma anlamına gelmektedir (Bilgin, 1995). TDK (2019) ise, değer kavramını bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet veya meziyet olarak tanımlamıştır. Literatürde yapılmış olan değer tanımlarını maddeler halinde şu şekilde özetleyebiliriz:

- a) İyi-kötü, istenen-istenmeyen gibi yargılarımızı oluşturan prensip ve standartlarımız (Halstead ve Taylor, 2000, s. 169),
- b) “Toplumun geneli tarafından kabul edilen ortak kavramalar” (Tarhan, 2012, s. 20),
- c) Bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğuna dair inanç (Güngör, 2010, s. 27),
- d) İnsanı yücelten ve hayata anlam veren unsurlar (Özdaş, 2013),
- e) Olan ile olması gerekenin ölçüsü (Aydın & Akyol Gürler, 2012, s. 1),

- f) İnsanların davranış ve tutumları üzerinde daimi etkisi olan şeyler (Robbins, 1994),
- g) Üzerinde durulan kurallar ve normlar (Kaşkaya ve Duran, 2017),
- h) Doğru ile yanlış, iyi ile kötüyü belirlemeye yarayan kıstas (Şişman, 2002),
- i) Davranışlarla ulaşılmak istenen hedefler (Ural, 1996, s. 52),
- j) “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel öğelerin tamamı” (Demirel, 2010, s. 31),
- k) Özümüzü ortaya çıkaran en önemli enerji kaynağımız (Çağlayan, 2005, s. 91),
- l) İlgi, istek ve ihtiyaç duyulan (Bolay, 2013a, s. 60),
- m) Düzenleyici etkisi sebebiyle toplumda varlığının sürdürülmesi önemli görülen davranışlar (Varol, 2020).

Demirutku (2017), değerler eğitiminde tanınmış kişilerin yaptıkları tanımları derleyerek değerlerin tanımsal özelliklerini ele almıştır. Değerler istenir olanı tanımlayan rehber ilkelerdir. Davranışlarımızda ve karar verirken bize rehberlik ederler. Değerler önemlerine göre sıralanırlar ve bu sıralanış kişisel olarak benzerlik veya farklılıklar içerebilir. Değerler değerlendirme ölçütleridir ve seçimlerimiz konusunda bizi yönlendirirler. Değerler tutumlarımızı belirler ve davranışlarımızı motivasyon kaynağı olarak güdüler. Değerler öğrenilebilen soyut kavramlardır (Demirutku, 2017).

Soyut kavramlar olan değerlerin sahip oldukları işlevlere yönelik farklı açılardan boyutları bulunmaktadır. Değerler duyuşsal, bilişsel ve psiko motor olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Bilişsel boyut değeri fark etme ile nerede kullanılacağını kavramayı içerirken; duyuşsal boyut iyi kötü, olumlu olumsuz gibi yargı ve duygusal tepkileri kapsar. Psiko motor boyut ise bilişsel ve duyuşsal öğrenmelerin davranışı şekillendirmesini kapsamaktadır. Davranışa dönüşebilme adına duyuşsal ve bilişsel boyutun tamamlanması gerekmektedir (Akbaş, 2004, s. 45).

Değerlerin duyuşsal, bilişsel ve psiko motor boyutları haricinde bir de toplumsal boyutları vardır. Değerler toplumların yaşam tarzlarını belirler. İnsanlar arasında toplumda huzurlu bir hayatın sağlanması ve gelecek nesillere toplumların sağlıklı bir şekilde ulaşması değerler sayesinde gerçekleşir. Değerlerin toplumsal işlevlerini Fichter (2001, s. 150) şu şekilde belirtmektedir:

- Değerler, kişilerin dikkatini her ne kadar kişiler için en iyisi olmasa da yararlı ve önemli olarak görülen maddî kültür nesnelere yönlendirir.
- Toplumda sosyal olarak kabul edilebilir davranış adına kişiler ideal düşünme ve davranma yollarını değerler tarafından kavrarlar.
- Değerler, kişilerin sosyal rollerine yönelik gereklilikleri kavraması ve gerçekleştirmesinde rehberlik eder.
- Değerler, kişileri doğru olanı yapmaya yönlendirerek onaylanmayan davranışlara engel olur.
- Değerler, dayanışma araçları olarak ortak değerleri güden kişileri birbirlerini yaklaştırır.

Değerler sınıflandırma olarak çeşitli gruplar halinde tasnif edilmiştir. Rokeach (1973), değerleri amaç ve araç değerler olarak; Schwartz (1992), güç, başarı, yaşamdan haz duyma, uyum, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik olarak; Ercan (2001), evrensel ve ulusal değerler olarak; Lickona (1991) ahlaki olan ve olmayan olarak; Bolay (2013b, s.76), mantıksal, ahlaki, sanat açısından ve nesne değerleri olarak; Canatan (2004), geleneksel ve modern değerler olarak sınıflandırmışlardır.

Değerler birbirinden bağımsız düşünülemezler ve birçok ortak özelliğe sahiptir. Bu özellikleri Özdaş (Rokeach, 1973, s. 16; Özlem, 2002; MEB, 2005; Silah, 2005; Mehmedoğlu, 2006; Fichter, 2009; Aydın & Akyol Gürler, 2012; akt. 2013) değerlerin özelliklerini derleyerek şu sonuçlara ulaşmıştır:

- Değerler, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.

- Değerlere, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığı ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütler olarak bakılmaktadır.
- Bilinç, duygu ve heyecanları ilgilendiren yargılardır.
- Değerler, bireyin davranışını yönlendiren güdülerdir.
- Değerler, özneyle, öznenin arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve beklentileri ile ilgilidir. Aynı zamanda değerler, öznenin şeylere, nesnelere, olgulara yüklediği, atfettiği niteliklerdir.
- Değerler, bireyin pratik yöneliminin ürünüdür.
- Değerler, olan ile ilgilenmez, olması gereken ile ilgilenmektedir.
- Değerler, öznelliklerinden dolayı bireyler arasında sürekli olarak tartışma konusu olmaktadır.
- Değerler kalıcıdır, bireyin davranışları üzerinde etkileri uzun sürelidir.
- Değerler bir inançtır, bireyin bir şeye inanmasının sonucudur.
- Değerler bireyin tercihi ile ortaya çıkmaktadır.
- Değerler kişisel ve sosyal olarak bireyler tarafından tercih edilebilmektedirler.
- Sosyal hayatın düzenlemesine yardımcı olurlar.
- Değerler tarihi birikimlerden ve köklü inançlardan oluşurlar.
- Kültürün taşıyıcısıdır. Öğrenilebilir ve öğretilebilir olgulardır.

2.2. Karakter ve Karakter Eğitimi

Karakter sözcüğü bireyi diğerlerinden ayırt eden, kendine özgü yapısı ile tutum, davranış ve duygulanma biçimlerini belirleyen nitelikler olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Alan yazında yapılan karakter tanımlarına genel olarak bakılacak olursa;

- a) Karakter, kişinin diğer insanlarla yakın ilişki kurmasını ve nihai olarak topluma olumlu katkılar yapmasını sağlayan yetenekleridir (Battistich, 2005).
- b) Karakter, kişinin doğru olanı yapmaya yönlendiren ve ahlaki görevini yerine getirme eğilimidir (Berkowitz, 2002).
- c) Karakter, bireyin doğuştan getirmediği aile ve topluma göre şekillenen ve sonradan kazanılan davranışlar bütünüdür (Özbey, Türkoğlu ve Büyüktanır Buldur, 2014, s. 325).
- d) Karakter, düşünce, davranış ve duygularla ortaya çıkan olumlu özelliklerdir (Park ve Peterson, 2006).

Karakter eğitimi de farklı bakış açılarından tanımlanmıştır. Karakter eğitimi, öğrencilerin psikolojik, zihinsel özelliklerini geliştiren, demokratik, etik ve ahlaki davranmalarını sağlayan ve karakter gelişiminde yardımcı olan eğitim sürecidir (Ata ve Şahin, 2020). Karakter eğitimi çocuklara temel etik değerlerin kazandırılmasının hedeflendiği ve davranış olarak da bu değerlerin gösterilmesini sağlayacak etkinlik ve uygulamaların tamamıdır (Meydan, 2014). Karakter eğitimi, okul tarafından başlatılan bireylerin davranışlarını doğrudan ve sistemli bir şekilde etkilemeyi hedefleyen okul programlarıdır (Beachum ve Mc Cray, 2005). Karakter eğitimi, akademik olarak başarılı bireyler yetiştirmenin yanında insanlık tarafından kabul gören değerleri edinmeyi vurgulayan ve davranış ile tutumlarını bu değerler çerçevesinde oluşturan bireyler yetiştirmeyi amaçlayan eğitimin genel adıdır (Katılmış, 2010). Karakter eğitimi en genel anlamıyla “örtük veya açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insani değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adıdır” (Ekşi, 2003, s. 79).

Davis (2003), karakter eğitimini üç şekilde açıklamıştır:

- Öğretmenin sınıfta öğrettiği temel ahlak eğitimi,

- Sınıf içerisindeki demokratik uygulamaları ve karar verebilmeyi vurgulayan toplum eğitimi,
- Hem sınıf içinde hem de sınıf dışında karakteri inşa eden temel girişimler.

Berkowitz ve Bier (2004), karakter eğitimini öğrencilerdeki karakterin gelişimi olarak tanımlamışlardır. Karakter eğitimi, insanlara ahlaki olarak düşünerek davranmalarını sağlayan psikolojik özelliklerin karaktere ayarlanmasıdır. Kohn (1997), karakter eğitimini geniş manada okulların özellikle çocukların iyi insan olmaları amacıyla yaptıkları akademik amaç dışındaki her şey olarak tanımlamıştır. Dar manada ise çocukların nasıl öğrendiklerini ve çocuk doğasıyla ilgili belirli beklentiler olarak değerleri yansıtan ahlaki eğitimin özel bir şeklidir. Berkowitz (2011), karakter eğitimini okulların çocukları akademik başarıya yönlendirecek sosyal yeteneklerinin gelişimine yardımcı bir program olarak adlandırmıştır. Ahlak ve mükemmelliğin gelişmesi ya da gençlere zeki ve iyi olmalarında yardım edilmesi, hem akademik hem de ahlaki açıdan performans ve ahlaki karakterin birlikteliği karakter eğitiminin niteliğidir (Davidson ve Lickona, 2007).

Bireyin bilişsel, sosyal, duygusal ve etik alanlarında bütüncül ve olumlu gelişimi iyi karakter olarak nitelendirilir (Battistich, 2005). Karakter en çok çocukluk ve ergenlik dönemlerinde gelişir. Aileler ve okullar bireylerin olumlu karakter özellikleri sergilemelerinde anahtar rol oynarlar. (Berkowitz ve Bier, 2004). Okullar ve aileler çocuğun karakterini geliştirmek için ortak davrandıklarında çocuklar karakter eğitimini alabilirler. Karakter eğitimi, çocukların arkadaşlık kurmayı öğrenme, iyi kararlar verme, eylemlerinin sorumluluğunu alma, diğerleriyle iş birliği yapabilme gibi hayat için gerekli yetenekleri öğrendikleri sosyal etkileşim ve deneyimlerde bulunduğu bir çevre içerisinde gelişir (Cheung ve Lee, 2010).

Öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki davranışlar sergileyebilmesi adına değerler ve becerilerle donatılması okulların temel hedeflerindedir. Bu bakımdan karakter eğitimi ayrı bir müfredat olarak değil bütün ders programına entegre bir şekilde düşünülmelidir (Ekşi, 2003).

Meydan (2014), karakter eğitimini örtük veya açık programlar ile, nesillere değerlerin kazandırılması, değerlere duyarlılık oluşturma ile davranışa dökülmesinde yardım etme

çabalarının tamamı olarak tanımlamaktadır. Ayrıca karakter eğitimini değer eğitiminde bütüncül bir yaklaşım olarak ele almış ve karakter eğitiminin yöntemleri bir arada kullanarak değer odaklı bir eğitim reformu önerdiğine değinmiştir. (Kaymakcan ve Meydan, 2011).

Doğanay (2006), değerlerin erdem, etik, tutum, inanç, ahlak ve karakter gibi kavramlarla birlikte açıklanabileceğinden söz etmiştir. Değerler, kişinin karakterinin bir parçasıdır (Özensel, 2003). Karakter eğitimi bu açıdan değer eğitimiyle birlikte anlir hale gelmiştir ve ortak bir isim içerisinde literatürde yerini almıştır.

Karakter eğitiminin önemli görülmesinin sebepleri olarak şunlar sayılmıştır:

- Diğer yaklaşımlara göre daha bütüncül bir tarzla en yaygın kullanılan yaklaşım olması.
- Diğer yaklaşımlarından yararlanarak veya onların eleştirilerine dayanarak yoğun kabul ve katkı ile geliştirilmesi.
- Bireyin duygusal, bilişsel ve davranışsal boyutlarının tamamına hitap etmesi.
- Değer telkine ve değer geliştirme eğilimlerini birleştirmesi.
- Karakter ve değer eğitiminde manevi, dini ve geleneksel değerlere önem atfetmesi.
- Geleneksel ile modern birleştirmeye çalışan Türk milli eğitiminin genel amaçlarına yakın durması.
- Türkiye’de yaklaşık on yıllık geçmişi olan okul temelli değerler eğitimi uygulamalarına kaynaklık etmiş olması (Meydan, 2014).

Etkili karakter ve değerler eğitiminin nasıl olması gerektiği konusunda Lickona (1996) tarafından belirlenen 11 prensip şu şekildedir:

- 1- Karakter eğitimi iyi karakterin temeli olarak temel ahlaki değerleri destekler.

- 2- Karakter kapsamlı bir şekilde düşünce, davranış ve duyguyu içerecek şekilde tanımlanır.
- 3- Etkili karakter eğitimi okul yaşamının bütün aşamalarında temel değerleri gayeli ve kapsamlı şekilde ele alan bir yaklaşım gerektirir.
- 4- Okul şefkatli bir topluluk olmalıdır.
- 5- Karakterlerinin gelişebilmesi için çocuklar ahlaki davranış için fırsatlara gereksinim duyarlar.
- 6- Etkili bir karakter eğitimi çocuklara karşı saygı içeren ve başarılarında yardımcı olan bir müfredat içerir.
- 7- Karakter eğitimi öğrencilerin iç güdümlü motivasyonunu geliştirme amacı içerisinde olmalıdır.
- 8- Okulun bütün çalışanları karakter eğitimi adına sorumluluk alan ve benzer temel değerlere sahip bir topluluk olmalıdır.
- 9- Karakter eğitimi hem personelden hem öğrencinin yaşlılarından ahlaki liderlik gerektirir.
- 10- Karakter eğitimi çalışmalarında hem aileler hem de toplum bir partner olarak benimsenmelidir.
- 11- Karakter eğitiminin değerlendirilmesi, okulların karakterini, okul çalışanlarının karakter eğitimcisi olarak işlevselliğini ve öğrencilerin iyi karakter gösterme derecelerini içermelidir.

2.3. Aile Kurumu ve Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

Toplumunu oluşturan en küçük ancak en temel yapı taşı ailedir. Yapısı itibariyle küçük olmasına rağmen önemi ve işlevi büyüktür. Aile kurumu nesillerin devamını sağlarken insanlığın yaşamı öğrendiği, değerleri hissettiği, temel ihtiyaçlarının karşılandığı yapılar

olarak da öne çıkar. Barınma, beslenme, korunma gibi temel ihtiyaçlar için doğdukları andan itibaren bireyler ailelere muhtaçtır. Aileler sadece temel ihtiyaçları karşılayarak bedeni korumazlar. Onlar çocuklarının kişilik ve karakterlerini etkileyerek yaşam tarzlarını da belirlerler. Değerleri hissettirerek ruha dokunurlar. Aksoy (2017)'a göre aile zamanla değişime uğrasa ve toplumdan topluma verilen önem değişse de aile, bütün toplumlarda o topluma özgü yapı içerisinde var olmuş evrensel bir kurumdur (Aksoy, 2017). Bireyler dünyaya gözlerini ailede açarlar ve ailelerin çocukları üzerinde ölünceye kadar etkisi vardır. Aile, evlenme bağıyla birbirine bağlanmış, aynı geliri paylaşan, aynı mekanda yaşayan, oynadıkları çeşitli roller çerçevesinde birbirlerine etkisi olan, yaşadıkları toplumun yapısına uygun bir kültürü kuşaktan kuşağa sürdüren toplumsal bir birimdir (Güler ve Ulutak, 1992). Türk Dil Kurumu sözlüğünde “aile” sözcüğü şu şekilde tanımlanmaktadır: “1) Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik; 2) Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü; 3) Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü; 4) Halk ağzında: Eş, karı; 5) Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü ve 6) Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu, familya” (TDK, 2019). Aile sözcüğünün farklı kişiler tarafından yapılan diğer tanımlar ise şu şekildedir:

a) “Aile, toplumun temeli, geleceğin güvencesi, değerlerin koruyucusu, en eski ve en güvenli sosyal kurumdur” (Genç, 2016).

b) Aile bir ahlak mektebidir ve bu mektep karşılıklı sorumlulukları olan bireyler tarafından oluşturulmuş sosyal bir gruptur (Topçu, 2005).

c) “Aile topluma önemli ölçüde etki eden bireyin sahip olduğu ilk gruptur” (Karadağ, 2015 s. 4).

d) Aile, toplumun temel taşı oluşturulan, evlilik ile kurulan bir birliktir (Könezoğlu, 2006).

e) Aile, toplumların neslini devam ettirmeleri ve yeni neslin adaptasyonunu sağlayan en önemli toplumsal kurumlardan birisidir (Ekşi ve Katılmış, 2016, s. 109).

f) “Aile, milleti millet yapan tüm değerlerin çocuğa kazandırıldığı kutsal mekanın adıdır” (Tozlu, 2003).

Zaman içerisinde değişime uğrasa da aile kurumu temelindeki özellikleri korumaktadır. Çocuk sahibi olmak aileler için hala büyük önem taşıyan bir olgudur. Dünyaya gelişinden itibaren çocuk hayatını kolaylaştıracak bilgi ve becerileri ailesinden öğrenir. Aile çocuğun bakımı ve eğitiminden sorumludur. Daha sonrasında okul ve diğer sosyal kurumların katkıları ailenin sorumluluğunu azaltmaz (Oktay, 2002, s. 147). Anne babalar çocukların hayatlarında sahip oldukları en önemli öğretmenlerdir. Çocuğun fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal yönden gelişimi ailede başlar. Çocukların olumlu davranış sergilemesi ve okul başarılarında ailelerin önemi büyüktür (Kurtbaş, 2019). Aile toplumlar için önem arz eden bir kurumdur. Ailelerin huzurlu bir yaşam geçirmesi toplumların refah düzeylerine yansımaktadır. Sağlıklı bir aile ortamında bireyler mutludur; maddi ve manevi ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda tatminkardır. Yaşanan problemler mutlu bir ailede hep birlikte aşılar ve çözümlenir. Canel (2013, s. 8)’e göre, sağlıklı bir ailede üyeler birbirleriyle doğrudan iletişim kurarlar. Birbirlerini dinleyerek anlamaya çalışırlar ve birbirlerine saygı duyarlar. Çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimini destekleyen aileler çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kurarlar. Sorunlara birlikte çözüm ararlar. Demokratik anne baba tutumları sergileyerek çocuklarına güven verirler. Onlarla sosyal etkinliklerde bulunup kaliteli zaman geçirmeye çalışırlar (Alpan ve Kandır, 2008, s. 37). Sağlıklı bir iletişim içerisinde olan ailelerde bireyler birbirleriyle duygu ve ihtiyaçlarını paylaşırlar. Kurulan net ve dürüst iletişim çok değerlidir. Bu aile içerisindeki bireyler kurulan sağlıklı iletişim sayesinde hayattan daha çok zevk alırlar ve kendilerini mutlu hissederler (Demirci, 2019).

Davranışsal ve iletişimsel açıları dışında aileler çocuklarının başarılarında büyük etkiye sahiptir. Genetik yapısıyla orantılı bir potansiyelle doğmuş olsa da çocuklar aileler sayesinde bu potansiyellerini gösterebilirler. Bu açıdan çocuğun başarısının artırılmasında aileler bazı noktalarda dikkatli olmalıdırlar. Evde huzurlu bir aile ortamı oluşturulmalıdır. Uygun bir çalışma ortamı hazırlanmalı ve evde kitap okuma alışkanlığı kazandırılmalıdır. Ödevlerinin sorumluluğu çocuklara bırakılmalı ve öğretmenleriyle sürekli iletişim halinde olunmalıdır. Çocuktan beklentiler gerçeğe dayalı olmalı ve moralini bozacak yanlış tutumlardan sakınılmalıdır (Saygılı, 2013).

Çocuğun başarısıyla alakalı ailelerin okul ile aralarında kuracakları iş birliğini ilgilendiren sorumlulukları bulunmaktadır. Kurtdede Fidan (2009), yaptığı çalışmasında değer öğretiminde ailenin rolüne ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerini almıştır. Bu görüşlere göre öğretmen adayları değerler eğitiminde belirleyici olanın aile olduğunu düşünmektedirler. Değer öğretiminde okul aile iş birliği kurulamamaktadır ifadesine karşı çıkmışlardır ve bunun tam aksi görüş belirtmişlerdir. Ayrıca okulda verilen değerlerin çevre ve aile tarafından pekiştirildiğini açıklamışlardır. Son olarak okulda verilen değerlerin aile ve çevrede çatışabildiği ifadesine karşı çıkmışlardır. Sağlam ve Özdemir (2017), yaptıkları çalışmalarında katılımcı öğretmenlerin görüşlerine başvurmuş ve aile bireylerini bir arada tutan değerleri tespit etmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, karşılıklı sevgi, sadakat, hoşgörü, samimiyet, saygı, sabır, güven, fedakarlık, dayanışma gibi değerler aileleri bir arada tutan değerler olarak görülmüştür.

Okulda öğretmenler ile aile bireyleri aralarında iş birliği yaparak öğretilecek değerler hususunda model olmalıdır (Cottom, 1996). Öğretmenler ailelerin eğitime katılımını sağlamak adına neler yaptıklarını ve bu konuda bilgilendirilip bilgilendirilmediklerini tespit etmelidir (Kurtbaş, 2019). Yapılan bu tespitler sonucunda ailede ve okulda verilmeye çalışılan değerler bakımından ortak bir anlayış benimsenmiş olur. İstenmeyen olumsuz tutum ve davranışların nedenleri birlikte saptanıp çözüm yolları aranmaya çalışılır. Ailede verilmiş iyi bir değer eğitimi, okul aile iş birliği ile nitelik bakımından giderek daha da ilerleyecektir. Öğretmen, veli ve öğrenci üçlüsünden birisinin görevini ihmal etmesi eğitimden alınacak verimi düşürür. Bu üç unsur karşılıklı etkileşim ile sorumluluklarını yerine getirdiği zaman başarıyı artırmış ve rollerini yerine getirmiş olurlar (Bayraktar, 2003). Okul aile iş birliği ve ailelerin katılımını engelleyen bazı nedenler olabilmektedir. Bu sebepler; ailelerin ekonomik sıkıntıları, ailelerin eğitim seviyelerinin düşük olması, okul yönetimi ve öğretmenlerin olumsuz tutum ve davranışları, ailelerin okula ayırabilecek yeterince zamanlarının olmaması, okul ve ev arasındaki kültür farklılığı ve okul kaynaklarının yetersizliği olarak sayılabilir (Kolay, 2004).

Değerler eğitimi noktasında aile içerisinde ebeveynler ve diğer aile fertlerinin dikkat etmesi gereken noktalar vardır. Anne babalar ve diğer aile üyeleri çocukların değer gelişiminde sorumluluklarının olduğunu bilerek ortak hareket etmelidir (Aydın, 2011).

Aile içerisinde yapılan bilinçli veya bilinçsiz bütün eylemler değer öğretiminde olumlu veya olumsuz etki yapmaktadır. Veliler bu bakımdan aile fertlerine zaman ayırmalı ve değer eğitimine yönelik faaliyetlerde bulunmalıdır. Aile ortamı, üyelerin birbirine yakınlık duyduğu, güvendiği ve destek olduğu terapi yapılan bir yer özelliği taşımaktadır (Özabacı ve Erkan, 2014). Çocuğa örnek olabilecek anne, baba ve diğer bireyler sadece söz ile değer eğitimi yapmamalıdır. Söylenilen sözlerin mutlaka eyleme dönüştürülüp örnek olunması gerekir. Çünkü bireyler büyüklerinden ancak gördüklerini taklit ederek öğrenme yoluna giderler. Veliler fazla endişeli ve baskıcı bir tutum sergilemekten kaçınmalıdır. Çocuklarına şefkat göstererek onları değer edinmeleri konusunda cesaretlendirmeli ve özellikle kendi öğrenmeleri adına onlara fırsat tanıyıp huzurlu bir ortam oluşturmalarıdır. Aile her alanda çocukların gelişimine olumlu veya olumsuz etki eden bir kurumdur. Çocukların sağlıklı ve istendik bir kişilik ve karakter edinmeleri adına velilerin iyi donanımlı olması gerekmektedir. Toplumda sağlıklı bireyler yetiştirmek için veliler aşağıdaki ifadelere dikkat etmelidir (Gözel, 2018):

- 1- İyi bir rol model ve örnek olmalı,
- 2- Söyledikleriyle çelişmeyip söylediklerini yapmalı,
- 3- Net ve anlaşılır olmalı,
- 4- Olumlu davranışları pekiştirerek olumlu davranışlara teşvik etmeli,
- 5- Olumsuz davranışları anında düzeltmeli,
- 6- Disiplin ve katı kurallardan öte demokratik bir yapıda olmalı,
- 7- Öğüt vermek yerine icraatta bulunmalı,
- 8- Çocukların her türlü gelişim özelliklerini bilmeli ve farkında olmalı,
- 9- Çocuklarıyla kaliteli vakit geçirebilmeli,
- 10- Öncelikle milli değerlerini akabinde evrensel değerleri öğretmeli,

11- Aile bir bütün olarak (aile birliğine dikkat edilmeli) sağlıklı olarak bir bütün halinde kalabilmeli,

12- Huzurlu, mutlu ve sen dilinin hakim olduğu bir ortam olmalı,

13- Çocuklarını sosyal medya, kitle iletişim, internet bağımlılığı ve çevrenin olumsuz etkilerinden koruyabilmelidir.

2.4. Erken Yaşta Değerler Eğitimi

Erken çocukluk dönemi yaşamın ilk yıllarını içeren kritik bir dönemdir. Kişiliğin temelini bu dönemde atılması sebebiyle ilerleyen zamanlar için de önem arz etmektedir. Bir bireyin gelecekte nasıl bir insan olacağı, insanlarla nasıl anlaşacağı ve topluma uyum sağlayabilmesi açısından bu dönem belirleyici rol oynamaktadır. Erken çocukluk döneminde gelişim çok hızlıdır. Fiziksel gelişmenin yanında insanın duygu, düşünce, davranış ve değer sistemlerinde değişimler ortaya çıkmaktadır. Kişiliğin bir boyutu olan karakter ve değerlerin oluşumu hayatın ilk yıllarında gerçekleşir ve temel olarak atılır. İnsan yaşamının temelini ise ailesiyle geçirdiği ilk yıllar oluşturur. Doğumundan itibaren birey barınma, beslenme, korunma, bakılma vb. ihtiyaçlara gereksinim duyar. Aileler çocuklarına bu temel ihtiyaçları sağlamakla yükümlüdür. Ancak sadece temel gereksinimlerin giderilmesi bireyin gelişimi için yeterli değildir. Çocuğun sevgiye, şefkate, ilgi görmeye de ihtiyacı vardır. Sağlığı ve hayatının devamı açısından fiziksel ortamın sağlanması yanı sıra kişilik gelişimini de sağlayacak sosyal ortamın da sağlanması gerekir. Kısacası bireyin her manada gelişimi hem maddi hem de manevi bütün ihtiyaçlarının ailesi tarafından karşılanmasına bağlıdır.

Okula başlayıncaya kadar olan sürede ailenin attığı temel her bakımdan büyük önem taşımaktadır. Ailede okul öncesi verilecek etkili bir eğitim çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini sağlam temeller üzerine oturtacaktır. Gelişimin en hızlı olduğu dönem erken çocukluk dönemidir. Diğer ülkelerde farklı uygulamalar olsa da erken çocukluk dönemi olarak Türkiye’de 0-72 ay kabul edilmiştir (Yaşar, 2009: s. 2). Erken çocukluk döneminde çocuklar temel kavramları edinirler. Edinilen kavramları gündelik hayatlarında da kullanmaya başlarlar (Bracken & Shaughnessy, 2003). Sosyal davranışlar öğrenerek değerleri edinirler. Aile bireyleri çocuğun erken çocukluk yıllarında tek

örnektir. (Ada, 2016). Çocukların sadece değerler eğitimi hakkında bilgi alması değil gerçek manada öğrenebilmeleri için onları yaşayıp içselleştirmelidirler (Tillman, 2000). Değerlerin ediniminde etkisi olan sosyal davranışları aile bireylerinden gördüğü tutum ve davranışları rol model olarak içselleştirirler. Ayrıca aile bireylerini taklit yoluyla edindikleri davranışlarına onay beklerler. Sosyal onay değerlerin edinilmesinde önemlidir. Pekiştirilen davranışlar bireyde yer edinir ve değer halini alır (Özbay, 2004). Ebeveynler ve eğitimciler değerleri genç kuşaklara aktarırken ne öğreteceği, nasıl öğreteceği, hangi yaşta başlaması gerektiği gibi konularda zorlanırlar.

Değer kazanma süreci erken yaşlarda çocuklukta başlar. Çocuğun sosyal ve duygusal açıdan ilk ortamı olan ailede topluma uyum sağlama, ahlaki gelişim gösterme ve değerleri edinme noktasında aile bireylerinin model olarak ve olumlu destek sağlayarak değerleri doğrudan veya dolaylı olarak sunması önemlidir (Yıldız, 2019). Ebeveynlerin ayırım yapmaksızın her çocuğuyla ilgilenmeleri, çocuklarının haklarına saygılı davranmaları, toplumsal sorunlara duyarlılık göstermeleri, insanlara nazik davranmaları, çocuklarına rol model olmaları çocuklarının da bu davranışları sergilemesi için teşvik edici olacaktır (Dhall, 2008). Aileler veya bebek bakıcıları çocukların birbirleriyle geçinmek ve görüşmeleri adına sosyal yeteneklerinin gelişimlerinde onlara model olurlar (Davin, 2007). Cüceloğlu (2016), ebeveynlerin yapmaları gerekenlerle alakalı:

- Kendi konuşmaları ve yaptıklarıyla örnek olmaları,
- Gerçek yaşamdan örnekler vermeleri, öyküler ile olaylar anlatmaları,
- Çocukların değere yönelik davranışlarına tanıklık etmeleri,
- Anlatılan değeri yaşatan insanların mutluluğu üzerine konuşmaları gerektiğini üzerinde durmuştur.

Değerler eğitimi süreci her zaman geçerli olsa da kişilik gelişimi 5 yaşına kadar yüzde 80 oranında oluşmaktadır. Bu açıdan erken yaşın önemi büyüktür ve ilk yıllarda kişilik gelişiminin temelleri atılır (Tezcan, 2018: s. 20). Erken çocukluk döneminde ailenin etkisi çok büyük bir parçayı kapsamakla birlikte akademik hayata atılmadan önce çocukların erken yaşlarda kazanacağı değerleri etkileyen bir diğer alan okul öncesi dönemdir. Okul

öncesi dönem kişisel ve sosyal hayata yön veren değerlerin edinilmesi açısından başlangıç olarak sayılabilir (Sözkesen, 2015). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi üç şekilde özenle ele alınarak uygulanmalıdır. Kişisel değerler bireysel gelişimi, ahlak değerleri ahlaki gelişimi, toplumsal değerler de sosyal gelişimi desteklediği için bu üç değer şekline göre bir eğitim anlayışı benimsenmelidir (Yıldırım, 2019).

Aileden sonra birey üzerinde en üzerinde en çok etkisi olan öğretmenler bu eğitim anlayışını benimsemelidirler. Öğretmenler söyledikleri ve yaptıklarıyla tutarlı bir şekilde öğrencilerine rol model olmalıdır. Aile bireylerinden sonra çocuğun örnek alacağı kişiler genellikle öğretmenlerdir. Programda yer alan değerlerin yanı sıra çocuklar gizil öğrenme yoluyla değerleri öğretmenlerini gözleme ve taklit yoluyla edinirler. Eğitim programlarında özellikle aktarılması istenen değerleri eğitim öğretimin bütün zaman dilimlerine yansıyacak şekilde aktarılması sağlanmalıdır. Bu yansımalar öğretmenin kişiliği, benimsediği değerler, aktarmak istediği davranışlar, aktarılma yöntemi gibi birçok etkenden etkilenebilir. Önemli olan nokta öğretmenin değer eğitiminde tutarlı olması ve örnek davranışlar sergilemesidir. Çalışandemir ve Altun (2019: s. 117)'a göre çocuğun ilk öğretmeni sayılan ailesinden sonra okul öncesi öğretmenine büyük iş düşmektedir. Değerler soyut kavramlar olduğundan çocuklar değerleri içselleştirme konusunda sorun yaşarlar. Değerleri rol model olarak ve çeşitli etkinliklerle edinebilirler. Okul öncesi öğretmen adayları daha eğitimleri sırasında değerlerinin farkında olmalı ve toplumun sahip olduğu değerleri içselleştirmelidir. Çocukların giyiminden, jest ve mimikleri ile davranışına kadar gözlemlediği öğretmenleri onlar için çok değerlidir. Çocuklar öğretmenlerini kapsamlı gözlemleri sonucu edinilen değerleri içselleştirirler. Yıldırım (2009) ise öğretmenler değerleri aktarırken doğru rol model olmalı, olumlu bir eğitim ortamı oluşturmalı, farklı metotlarla hem sınıf içinde hem de sınıf dışında farklı etkinlikler yaptırmalıdır görüşündedir (Yıldırım, 2009). Öğretmenlerin okul öncesi dönemde rolü büyük olmakla birlikte okul öncesi eğitim ortamının ve diğer öğrencilerin de kişinin değer eğitimi sürecinde etkisi vardır. Birey akranlarıyla etkileşimi sonucu değerleri ortaya koyabilir, aktarabilir veya edinebilir.

Çocukların erken yaşlarda kazanması gereken değerler açısından okul öncesi eğitim aşamasında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bazı temel değerlerin öğretimi vurgulanmıştır. 1994 yılında başlayarak kullanılan ve 2013 yılında güncellenen MEB

Okul Öncesi Eğitim Programında bu temel değerlere yer verilmiştir. Çalışandemir ve Altun'a göre (2019: s. 119), erken çocukluk döneminde gerek ailede gerekse okulda kazandırılacak değerler şunlardır: Yardımseverlik, nezaket, empati, sevgi, saygı, dürüstlük, hoşgörü, sorumluluk ve öz denetimdir. Warneken ve Tomasello (2007), yaptıkları çalışmada 18 aylık çocukların aile içerisinde ev işlerine yardım ettiklerini ortaya koymuştur. Bu tespitleri yardımseverlik, iş birliği ve ailevi değerler vb. değerlerin edinilmesinin çok erken yaşlarda başladığının göstergesidir. Yiğittir (2010), yaptığı çalışmada ailelerin okullarda en çok kazandırılmasını önemsendiği değerleri aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, başarı ve cesaret olarak tespit etmiştir. Tosun (2015), annelerin değer algıları üzerine yaptığı çalışmasında araştırma grubundaki annelere Değer Aktarım Anketi uygulamıştır. Annelerin çocuklarına en çok aktarmak istedikleri değerleri Schwartz'ın değerleri arasında yer alan güvenlik ve başarıyı bulmuştur.

Uzun ve Köse (2017), yaptıkları çalışmada okul öğrenci öğretmenlerinin değerler eğitimine okul öncesi eğitimle mutlaka başlaması gerektiği ve saygı, sevgi, dürüstlük, vatan sevgisi, yardımlaşma, sorumluluk, paylaşma ile hoşgörü değerlerinin en fazla verdikleri sonuçlarına ulaşmıştır. Tezcan (2018: s. 48)'a göre, okul öncesi dönemde verilmesi gereken değerler şu şekildedir: Dürüstlük, azim, sorumluluk, affedicilik, açık görüşlülük, cesaret, yardımseverlik, iç disiplin, seven, neşeli, bağımsızlık, nezaket, akıllı, sadık, mantıklı, işbirlikçilik. Aral ve Kadan (2018), çalışmalarında en fazla önem verilen değer sorumluluk olduğunu daha sonrasında sırasıyla saygı, dayanışma, güven, sevgi, hoşgörü, özgürlük, eşitlik, dostluk ve adalet değerlerinin izlediğini tespit etmişlerdir. Yaka, Yalçın & Denizli (2014), velilerin öncelikli verilmesini düşündüğü değerlere ilişkin çalışmalarında katılımcıların yüzde 25 oranında özgüven sahibi olma, dürüst olma ve sorumluluk sahibi olma değerleri yönünde görüş bildirdiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca kültürel değerlerden saygı, inanç, vatanseverlik ve aileye bağlılık ortaya çıkan ilk 10 değer arasında yerini almıştır. Erken yaş değerler eğitimine yönelik yapılan ve incelenen çalışmalar neticesinde (Aral & Kadan, 2018; Çalışandemir & Altun, 2019; Tezcan, 2018; Tosun, 2015; Uzun & Köse, 2017; Warneken & Tomasello, 2007; Yaka, Yalçın & Denizli, 2014; Yiğittir, 2010), erken yaş çocukluk döneminde verilmesi gereken değerler sorumluluk, çalışkanlık, saygı, dürüstlük, sevgi, özgüven, vatanseverlik olarak belirlenmiştir.

Hayatlarına sahip oldukları normlar, değerler ve ilkeler doğrultusunda yön verecek olan çocukların erken yaşlardan itibaren değerlere sahip olması gerekmektedir. Yaşamın ilk yıllarında değerlere sahip olan birey, gelecek yaşamını daha olumlu, faydalı ve sağlıklı geçirecektir (Sapsağlam, 2020). Erken yaşlarda verilecek değerler eğitimi, çocuğun değerleri içselleştirmesini ve gelecekte toplumun ahlaki kurallara uygun davranabilmesini sağlar (Hong, 2004: s. 181). Topluma uyumlu bireyler toplumların refah düzeylerinin artmasına, toplum içerisinde huzurlu bir yaşam sağlanmasına ve değerlere sahip çıkılıp gelecek nesiller boyunca devam edebilmesine katkı sağlayacaklardır. Erken çocukluk döneminde aileden ve okul öncesi eğitimden iyi bir değer eğitimi almış bireyler eğitim öğretime başladıklarında akademik olarak da başarı göstereceklerdir.

2.5. Değer Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Öğrencilerin kendilerini keşfetmeleri, anlamaları ve geliştirmeleri alacakları eğitim ile mümkündür. Anne karnından itibaren çocuklar aslında örgün veya gizil yönde bir nevi eğitime tabi tutulurlar. Kişinin resmîyette eğitim öğretim hayatı öğretmeni ile başlasa da ailenin de kişinin eğitimine temel oluşturma konusunda önemi göz ardı edilemez. Ailesi bireyin hayattaki ilk öğretmenleridir. Çocuklar ileriki yaşamlarında sergileyecekleri tutum ve davranışlarda, benimseyecekleri değerlerde, oluşan kişiliklerinde genetik yapılarının getirdiklerinin yanında ailesinden yansımalar gösterecektir. Eğitim öğretim hayatının başlamasıyla birlikte aileden sonra çocukların yaşamlarında en büyük etkisi olan öğretmenler çocuklar üzerinde etki bırakacaklardır. Doğanay (2008)'a göre öğretmenler önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda öğrencilere rehberlik eden kişilerdir. (Doğanay, 2008). Öğretmenler toplumların inşası adına genç nesillerin yetiştirilmesinde önemli roller edinmişlerdir (Sünbül, 1996: 605). Sadece akademik bakımdan aktardığı bilgilerle değil, giyiminden davranışlarına, sergileyeceği değer aktarımlarıyla öğretmenler öğrencilerin hayatında büyük bir yer edineceklerdir. Öğrenciler öğretmenlerinin her hareketini bu hareket sevdiği bir öğretmeni tarafından sergilenen kötü bir eylem dahi olsa örnek alırlar (Akarsu, 2015: 36). Ayrıca iyi yönde örnek olabilmek adına değerlerin sözde kalmaması gerekir. Gündoğdu (2010)'ya göre, öğretmenler öğretmeye çalıştıkları olumlu davranışları her zaman uygulamamaktadırlar. Davranışlarıyla yalanladığı sadece sözle verdiği bir eğitimde öğretmen etkili ve inandırıcı olamayacaktır. İlköğretim kademesindeki öğrenciler özellikle öğretmenlerini

gözlemleyerek taklit etmekte ve onlara benzemeye çalışmaktadır. Dolayısıyla örtük olarak öğretmenin tüm tutum ve davranışları ve tepkileri öğrenciler üzerinde iz bırakmaktadır. (Aksoy, 2017).

Değerler eğitimi konusunda ailelerden sonra ilk rol model öğretmenlerdir. Okula başlayan çocuk ebeveynleri yerine model olarak öğretmeni alır ve onunla özdeşim kurar (Yavuzer, 2011, s. 160). Değerler eğitiminin temelini model olma, rehberlik ve ahlaki danışmanlık oluşturur. Derslikler günlük olarak olumlu karakter özelliklerinin pekiştirildiği, örnek alındığı, uygulandığı alanlardan birisidir bu yüzden öğretmen karakter eğitiminin merkezinde yer almaktadır (Anderson, 2000). Bu bakımdan öğretmenler davranışlarıyla değerleri öğrencilere göstererek aktarmalıdır. Öğrencilerin ihtiyaç duydukları zamanda fikirleriyle yol göstermeli, düşünme becerilerini etkin kullanmalarını sağlamalı ve yaparak yaşayarak öğrenmeleri gerektiğini vurgulamalıdır (Uyanık Balat, 2014).

Öğretmenin gelecek nesillere temel değerler ve ahlaki standartlar kazandırması temel görevlerindedir (Kirschenbaum, 1995: 3). Toplum öğretmenlerin öğrencilere temel ahlaki değerleri kazandırmasını ve bu yönde rehber olmalarını beklemektedir (Acat ve Aslan, 2011). Öğretmenler sadece içeriği öğretmez aynı anda öğrencilere sosyal, davranış, duygusal ve ahlaki açılarından tutumlarıyla da etki ederler. Öğretmenin bu doğrultuda ilk vazifesi iyi bir vatandaş yetiştirmek olmalıdır. Bu amaçla değer, tutum ve normları öğrencilere kazandırmaya çalışır (Gözel, 2018). Öğretmen değer eğitiminin etkili bir şekilde uygulanmasında anahtar rolündedir (Chang ve Munoz, 2006). Bu bakımdan değerler eğitiminde öğretmenlere düşen görevler vardır. Bu görevler model olma, çeşitli yöntem ve teknikler kullanmak, öğrencileri cesaretlendirmek, öğrencilerin ilgi ve isteklerini uyandırmak, çeşitli etkinliklerle değerleri ortaya çıkartmaktır. Ek olarak örtük program dahilinde öğretmenin tutum ve davranışı, iletişim şekli, jest ile mimikleri değerler eğitiminde etkilidir (Özdaş, 2013: 49).

Altıntaş (2014), yaptığı çalışmada değer öğretimini gerçekleştiren öğretmenlerde olması gereken özelliklerle ilgili tespit ettiği görüşleri örnek kişilik, pedagojik formasyon, özel alan bilgisi ve genel kültür olmak üzere dört başlıkta toparlamıştır. Katılımcı öğretmenlerin tamamı öğretmenin örnek bir kişiliğe sahip olması gerektiğini

belirtmişlerdir. Pedagojik formasyon açısından bakıldığında ise değerlerle alakalı konu alanını ne kadar iyi bilirse bilsin bir öğretmen nasıl öğreteceğiyle alakalı formasyon bilgisine sahip değilse değer aktarımı zayıf kalacaktır. Değer eğitimi konusunda öğretmende bulunması gereken özelliklerin başında özel alan bilgisine hakim olmak gelmektedir. Aktaracağı değeri iyi bilmeyen bir öğretmen öğretimin kalitesini düşürecektir. Son olarak olması gereken özellik genel kültür mevzusudur. Günceli sürekli takipte kalıp kendisini de dinamik tutması gereken öğretmen değerler kapsamında da disiplinler arası bir anlayışla diğer disiplinlere dahil olan bilgisini değer aktarımının verimini artırmak adına kullanılmalıdır.

Öğretmen resmi veya örtük program çerçevesinde değerleri farklı yöntem, teknik ve strateji ile öğretebilir. Yapılandırmacı yaklaşım ile roller değişmiş ve öğrencinin aktif olduğu öğrenci merkezli bir sistem geliştirilmiştir. Bu anlayışla öğretmenin görevi kılavuzluk etmek ve öğrenciyi iyi, güzel, doğru olana ve istenene yönlendirmektir (Pala, 2011). Bu doğrultuda öğretmen ilkeli, demokratik, yapıcı, güzel ahlak sergileyen bir model olmalı ve öğrencilerin sahip oldukları istenmeyen davranışları düzeltmelidir (Gözel, 2018).

Ahlaki gelişim açısından öğretmenlere verilen tavsiyeler şunlardır (Antes ve Nardini, 1994; Aktaran: Ekşi ve Katılmış, 2016: 130):

- Öğrencilerin ahlaki konularda kendi deneyimlerini dahil etmelerine izin veriniz.
- Okullarda öğrencilerin sosyal sorumluluk projelerine katılımlarını sağlayınız
- Öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmek için sınıf dışı etkinliklere katılımını sağlayınız. Bu sayede gerçek yaşam deneyimleri de kazanabilirler.
- Sınıfta veya okulda gelişen olaylardan yola çıkılarak öğrencilerin tartışmalar yapmaları yoluyla değer edinimi ve etik duyguların gelişimi sağlanabilir.
- Öğretmen paylaşma, yardımseverlik, iş birliği ve demokratik değerler konusunda olumlu dönütleriyle rol model olmalıdır.

- Sosyal iletişim becerilerinin gelişimi açısından iş birlikli öğrenme etkinlikleri kullanılabilir.
- Öğrenciler arasındaki etkileşimin artırılması bakımından farklı yaşlardaki öğrencilerin sorumlulukları almaları sağlanmalıdır. Böylece büyükler sabır ve sorumluluk duygularını geliştirecek; küçüklerin de akademik başarısı artacaktır.
- Öğretim programlarındaki ahlaki ikilemler gerçek yaşama uyarlanarak özellikle sosyal bilgiler ve tarih derslerinde üzerine tartışılabilir.
- Velilerle iş birliği yapılarak değerler eğitimi konusunda paralellik sağlanmalıdır.

Kurtdede Fidan (2009) çalışmasında öğretmenlerin değer eğitimiyle alakalı neler yapılması gerektiğiyle alakalı öğretmen adaylarından görüşler almıştır. Bu görüşlere göre öğretmen öğrencilerine değer öğretiminde örnek olmalı, değerlerin teşviki amaçlı güzel sözler paylaşmalı, ders verici hikayeler anlatmalı, öğrencilerin şahsi değerlerinin farkına varmaları için soru sormalı ve değer boyutu olan film veya tiyatro önermelidir. Değerlerin içselleştirilmesi adına ise öğrencilere fırsat verilmeli, öğrencilerle birlikte film veya tiyatro seyredilmeli, değerlerin uygulanabilmesi için öğrenciler sosyal projelerde görevlendirilmeli, değerleri gözlemlemeleri istenmeli ve örnek olaylar öğrencilere analiz ettirilmelidir. (Kurtdede Fidan, 2009). Büyük bir role sahip olsa da unutulmamalıdır ki öğretmen aile, toplum, devlet ve kitle iletişim araçlarıyla desteklenmedikçe tek başına yeterli olamayacaktır (Gündoğdu, 2010).

2.6. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü

Okullar eğitim öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ve öğrencilerin sadece akademik başarılarının artırılmasına çalışıldığı kurumlar değildir. Akademik başarının yanı sıra öğrencilere kazanımları halinde hayat boyu katkı sağlayacak faydalar da sağlamaktadır. Kişiliğine özgü davranışların edinilmesi, değerlerin kazandırılması, topluma uyumlu bireyler yetiştirilmesi, bireyin kendi öz denetimini sağlayabilmesi gibi birçok öğretim dışı kazanım da okul sayesinde elde edilmiş olur. Okullar, çocuğun kendini tanıması, sosyal becerileri, ahlaki akıl yürütme olgunluğunu, değerleri, davranışları vb. üzerinde etkiye sahiptir (Berkowitz, 2002: s. 54) Sayılan bu özelliklerin kazandırılması hem okul içinde

verilecek hem de okul dışında desteklenecek başarılı bir karakter ve değer eğitimi ile mümkün olacaktır. Okul bireyleri sosyalleştirip hayata hazırlarken değerlerin oluşturulması ve mevcut değerlerin geleceğe aktarılmasında önemli bir role sahiptir (Selvitopu, Bora & Taş, 2014). Aynı zamanda bireylerin sergileyeceği davranışlardan hangisinin iyi veya kötü, doğru veya yanlış olduğunu kavrama noktasında aileden sonra okullarda verilecek karakter ve değerler eğitiminin önemi büyüktür. Hatta karakter eğitiminde aile son derece önemli olmakla birlikte aslında karakter eğitimi okul ekseninde yürümektedir (Lockwood, 1997). Aile içerisinde genelde gizil öğrenme yoluyla ilerleyen karakter eğitimi okulla birlikte bir programa dahil edilmeye ve sistematik hale gelmeye başlar. Öğrencilerin aileden aldıkları olumlu veya olumsuz öğrenmeler okulda düzeltilir veya yeniden inşa edilir. Bu bakımdan okul etkili bir kurumdur (Belet & Deveci, 2008).

Okulun temel amaçları akademik açıdan başarılı birey yetiştirmek ve bireylerin değerleri benimsemesidir (Özalp Kaplan, 2014). Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarına bakıldığında “Bütün bireyleri: Türk Milletinin millî, ahlaki, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren yurttaşlar olarak yetiştirmek” ve “beden, zihin, ahlak ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” ifadeleri okulların değer eğitimiyle ilgili rolünü vurgulamaktadır (M.E.B, 1973).

Toplumların iyi yönde ilerlemeleri okullarda verilen değerler eğitimiyle ilişkilidir (Güçlü, 2015). Bireylerin topluma faydalı hale gelebilmeleri eğitimin en genel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda bireyin yetiştirilmesinde aile başta olmak üzere kurumlar etki yapar. Bu kurumlardan en önemlisi olan okulun görevi, çocuğun yetişmesini sağlamak ve bunu yaparken edindiği eğitsel olmayan tecrübeleri eğitile dönüştürmektir (Gündoğdu, 2010). Her toplumun kendine has değerleri bulunmaktadır. Toplumlar varlıklarını sürdürebilmek için bu değerleri korumak durumundadırlar. Bu görevi de eğitim üstlenmiş durumdadır (Binbaşoğlu, 1968, s. 79). Değerler gözlem yoluyla aileden, insanlar arası etkileşimden veya sosyal etkilerden öğrenilebilir. Ancak değerlerin kasıtlı ve açıkça öğretilmesi gerekir (Bishop, 1993: s. 13). Okul süreci başlayan çocuklarda ilk gün itibarıyla ahlaki davranış ve değerler kendisini hissettirir. Uyulması gereken kurallar başta olmak üzere, beraber

yaşama, başkalarının hakkına karşı yapılması gerekenler hem ailelere hem öğrencilere aktarılır (Ulusoy, 2019: s.183).

Okulların kendilerine özgü farklı kültürlere sahip oldukları düşünülse de aslında okulların da içinde yaşadığı toplumun bir kültürü vardır ve bu okullara farklı şekillerde yansır (Yaylacı, 2019: s. 126). Örtük program olarak okul atmosferi, öğretmenlerin disiplin anlayışı ile beklentilerini sergilediği, model olduğu, öğrencilerin değer gelişimine katkısı olan ortamdır (Aladağ, 2012). Okullar öğrenci yaşantısı ve geleceğine yön veren çok önemli ortamlar olmakla birlikte okul iklimi öğrenci, yönetim ve öğretmenlerle bütünleşik bir kurumdur. Bu nedenle eğitimin tüm aşamalarında önemli olan bu yapı değerler eğitiminde de önemli bir role sahiptir (Altunay Şam, 2015). Okullarda değerleri sadece bir derse indirgemek doğru değildir. Çünkü informal ve formal eğitim programları ile okulun kendi kültürü değer eğitiminin unsurları arasındadır (Keskin, 2008).

Brannon (2008)'e göre karakter eğitiminde okul iklimini olumlu olarak etkileyebilmek amacıyla beş anahtar unsura dikkat edilebilir:

- Velilere karakter eğitimi ve ebeveynlik konularında ebeveyn eğitimleriyle aylık veya on beş günlük toplantılar yapılabilir. Bu toplantılarla evde ve okulda ebeveyn, öğretmen ve çocuğun aynı dil ve beklentileri paylaşması sağlanacaktır.
- Öğretmenlere çok fazla çaba ve maliyet sarf etmeksizin karakter eğitiminin kapsamını genişletecek video, kitap ve müfredat programı gibi materyaller sağlanabilir.
- Haftanın birkaç gününde on dakikada olsa karakter eğitimine zaman ayrılabilir.
- Yönetici, öğretmen ve okul personeli karakterle alakalı beklentilerin farkında olmalı ve bütün okulda etkisi için tutarlılık gösterilmeli.
- Karakter eğitimi akademik bilgi ve sınav sonuçları kadar önemlidir. Öğretmenler çocukları bütünsel manada geliştirmeleri için teşvik edilebilir.

Budumlu Akkiprik (2007), çalışmasında okullarda yapılan karakter eğitiminden sırasıyla öğretmenler, rehberlik servisi, veliler ve okul yönetiminin sorumlu olduğunu elde

etmiştir. Ayrıca karakter ve değerler eğitimi okullarda daha öncelikli bir eğitim programı olarak verilmelidir. Kurtdede Fidan (2009), öğretmen adaylarının okulda değerler konusuna ilişkin görüşlerini incelemiştir. Elde ettiği verilere göre okullarda değer çatışmaları olabilmektedir ve değer öğretimi okulların esas görevi görülmektedir. Öğretmen adayları değer öğretiminin bir ders adı altında verilmemesinin değerler eğitimini olumsuz etkilediği görüşüne karşı çıkmışlardır. Ayrıca öğretmen adayları öğretmen yönetim iş birliğinin önemine vurgu yapmışlardır.

Ulusoy (2017: 340-341), okullarda değerler eğitimine yönelik yapılabilecekleri şu şekilde belirtmiştir:

- Her eğitim öğretim yılı başında okuldaki tüm öğretmenler ve okul aile birliğinin katılımıyla değerler eğitimi uygulamalarına yönelik kararlar alınabilir.
- Öğrenci seviyeleri dikkate alınarak her ay aynı derse gelmeyecek şekilde ayın değeri etkinlikleri uygulanabilir.
- Gündeme dair ve öğrenci gelişimine yönelik olarak değerler eğitimi çalışmaları düzenlenebilir.
- Okullarda değerler eğitimi temalı panolar oluşturulabilir ve var olan panolar daha işlevsel kullanılabilir.
- Gerekli durumlarda değerlerle ilgili önemli kişiler okula çağrılıp seminer, konferans vb. verilebilir.
- Okul bünyesinde içerisinde değer barındıran fotoğraf, afiş, slogan vb. düzenleneceği yarışmalar düzenlenebilir.
- Örnek uygulamalar diğer okullar, basın, sosyal medya veya kişilerle paylaşılabilir.

Okullara değerler eğitimi noktasında büyük bir görev düşmektedir. Ancak bu sorumluluğu tamamen okullara yıkmak yanlış bir harekettir. Okul temelli karakter eğitimi programlarının etkili olabilmesi toplumdaki eğitimci, ebeveyn, toplum liderleri vb.

paydaşların büyük desteğine ihtiyaç duyar (Pala, 2011). Okul elbette bilgi verir ancak bu bilginin eyleme dökülmesi bireyin güzel ahlaklı ve karakterli olması ile öğrenilen bilginin duygularla bütünleştirilmesiyle mümkün olur (Dilmaç & Şimşir, 2016).

Okullarda verilen karakter ve değerler eğitimi ile toplumun inşası ve sürdürülebilirliği sağlanır (Ünal, 2019: s. 55). Okullar sayesinde toplumun gerektirdiği normlara uyan, toplumlu uyumlu bir hayat geçiren, temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirilir. Okulların karakter eğitimine yönelik iyi birey, iyi okul ve iyi toplum ihtiyacı olmak üzere üç zorlayıcı sebebi bulunmaktadır (Lickona, 1996). İyi bir okul iyi bireyleri yetiştirmenin verdiği sonuçla iyi bir toplumun karşımıza çıkmasını sağlamış olur. Okulların birey ve toplumların ihtiyaçlarını gidermek gibi önemli işlevleri vardır. Akademik öğrenmelerin gerçekleştiği kurum olmasının yanı sıra okullar, öğrencilerin sosyal, psikolojik ve ruhsal gelişimlerini destekleyerek sağlıklı birey olmalarını sağlayan ve toplumun benimsediği değerleri aktararak kişilik sahibi bireyler yetişmesine yardımcı olan kurumlardır. Okulların bu işlevleri gerçekleştirmeleri açısından değerler eğitimi kaçınılmazdır (Dilmaç & Şimşir, 2016).

2.7. Değer Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Toplumdaki Değer Krizleri

Her toplumun benimseyip kabul ettiği değerler birbirinden farklı olabilir veya ortak benimsenen değerler olsalar dahi toplumların değerleri önemseme dereceleri birbirinden ayırdır. Toplumların hangi değere önem vereceği içerisinde yaşayan insanların bakış açılarına ve değerleri algılamalarına bağlıdır. Toplumda değerlerin sarsılması bireylerin yetiştirilmesi konusunda kişilik gelişimlerini olumsuz etkileyecektir. Yılmaz (2016)'a göre değer eğitimi sürecinde karşılaşılan sorunlar aile, öğretmen ve diğer sebepler kaynaklı olarak üç başlıkta ele alınabilir Aileden kaynaklanan sorunlar değerler eğitiminin aileden başlaması gerektiği bilincinin umursanmayıp ailede verilmesi gereken değer eğitiminin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar ise öğretmenin rol model olacak tutum ve davranışlar sergilememesi ve okul çalışanları arasındaki iş birliğinin sağlanamamasıdır (Yılmaz, 2016) Gözlem ve taklit yoluyla öğrenme sürecine giren birey öğretmeninde gördüğü tutum ve davranışları model olarak alacaktır. Davranışlarında tutarlılık sağlamayan değer eğitimini sadece söz ile vermeye çalışan öğretmen etkisiz olacaktır. Örnek olarak, öğrencilerine doğruluğun önemini vurgulayan öğretmen öğrencilerinin gözü önünde telefonla konuşurken yalan

söylediği zaman o zamana kadar vermeye çalıştığı doğruluk eğitimi tamamen boşa gidecektir. Okul çalışanı olarak öğretmen diğer çalışanlarla birlikte değer eğitimi adına ekip ruhuyla hareket etmeli ve örnek olmalıdır. Ekip ruhu olmadıkça yapılan işler sadece kağıt üzerinde veya sözde kalacaktır.

Diğer sebepler ise merkezi sınava önem verilmesi ve ders dışı etkinliklere yeterince önem verilmemesinden kaynaklanmaktadır (Yılmaz, 2016). Sınav baskısıyla sadece sınav odaklı bir eğitim planlanmakta ve bu konu eğitim paydaşları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Sadece sınavın önemine odaklanıldığında değerler eğitiminin aktarılmasında aksaklıklar yaşanılır. Ders dışı etkinliklerin yapılmasına zaman bulunamaz. Dolayısıyla aktarılmak istenen değer eğitimi programı ve hedefleri kağıt üzerinde kalır ve uygulamaya geçirilemez. Altunay Şam (2015) çalışmasında değerler eğitimi konusunda şu çözüm önerilerinde bulunmuştur:

- 1- Değer kazanımını toplumsal bir sorumluluk ve gereksinim haline getirmek için uygulanabilir çözümler üzerinde daha fazla düşünülmelidir.
- 2- Değerlerin bilgi, duygu ve davranış açısından içselleştirilmesine çalışılmalıdır. Öğretmenler hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerle desteklenmelidir.
- 3- Okullarda değerler eğitiminin etkinliğini artırmak adına değerler kültürü oluşturulmalıdır.
- 4- Öğretim programları değerleri benimsetecek şekilde düzenlenmeli ve etkili, farklı değer eğitimi etkinliklerine yer verilmelidir.
- 5- Sosyal bilgiler ders kitapları değerler eğitimine katkı sağlayacak şekilde hazırlanmalı ve değerler derslerin müfredatlarında yer bulmalıdır.
- 6- Değerler eğitimine ilişkin yapılan çalıştay, seminer ve kongre gibi bilimsel çalışmalardan eğitim yöneticileri ve öğretmenler haberdar edilmeli, çalışmaların sonucundaki önerilerin uygulanması sağlanmalıdır.

7- Yaygınlaşan şiddet, ekonomi kaynaklı bireyselleşme ile bencilleşme tutumlarına karşı barış, demokrasi ve insan hakları gibi değerler vurgulanmalıdır.

8- Okullarda ve ailede verilen değerler çatışmamalıdır. Ebeveynlere bu yönde eğitimler verilerek ortak bir anlayış benimsenmelidir.

9- Televizyonda değerlerin içselleşmesini kolaylaştıracak yayınların sayısı Milli Eğitim Bakanlığı'nın oluşturabileceği bir komisyon sayesinde artırılmalıdır.

10- Değer eğitimiyle alakalı kamu spotu ve afiş hazırlama yarışmaları düzenlenmelidir.

11- Verilmeye çalışılan etkili değerler eğitimi ve değerlerin davranışa dönüştürülmesi konusunda aile eğitimi, okul eğitimi, dini eğitim, medya ve kurumsal etik başta olmak üzere değerlerin oluşumunda etkisi olan tüm etmenler beraber hareket edilecek şekilde bu amaca dahil edilmeye çalışılmalıdır.

Zengin (2017)'e göre çocuklar okulları dışında evlerinden, medyadan, akranlarından olumsuz tutum ve davranışlar edinmektedirler. Bu olumsuz durum toplumları ayakta tutan değerlerin zarar görmesine sebep olur. Bu durum "değer krizi" olarak nitelendirilmektedir (Zengin, 2017).

Toplumsal değişmeye bağlı olarak gençlerin bireyselleşmesi, çıkarlarını her şeyden önce görmeleri ve emek olmadan başarı beklemeleri de gençlerin değer krizi olarak tanımlanabilir (Sağlam, 2019). Okullarda ortak bir değer programı sağlansa bile birbirinden farklı ortamlarda yaşayan öğrencilerin hepsinin istenen değerleri beklenen seviyede göstermeleri mümkün değildir. Çünkü birey okulda kazandırılmaya çalışılan değere yönelik tutarlılığı ailesinde veya çevresinde görmediği zaman değer edinimi zor olacaktır. Bir diğer yandan bireylerin kişilik algılayışlarına göre kendi içlerinde değerleri arasında bir sıralama mevcuttur. Bu sıralamaya göre örneğin temizlik değeri bir kişi için en başlarda önemsendiği ve uygulamaya çalıştığı bir değerken bir başkası için bu değer orta sıralarda kendine yer bulmuş olabilir.

Değerlere bakış açılarındaki farklılık sadece öğrencilerle sınırlı değildir. Toplum içerisindeki her bireyin kendinde addettiği değerler ve önem dereceleri farklılık gösterir.

Hatta duruma, mekana ve zamana göre insanlar önemsedığı değerlerin derecelerini değiştirebilir veya değerlere olan algılarıyla tutum ve davranışlarından gelgitler görülebilir. Bütün bu farklılıklar ve bakış açılarından bakılacak olduğunda toplumlar için ortak bir değer havuzu oluşturmak çok zordur. Bu zorluk aynı zamanda toplumların değer krizlerini daha çok artırmaktadır. Şentürk (2009), toplumda neyin doğru neyin yanlış olduğuyla alakalı temel konularda toplumsal bir anlayışın benimsenmesi gerekliliğine değinir. Aksi durumda normların beşeri ilişkilerin nasıl olması gerektiğini belirlemesi zorlaşır. Bunun sonucu olarak laik-antilaik, modern-geleneksel, doğu-batı vb. açılarından çatışmalar yaşanabilir (Şentürk, 2009). Değer krizi ve çatışmaların çözülmesi adına bütün değer alanlarında olamasa da belirli temel değerler konusunda ortak bir anlayış benimsenip toplumdaki bireylerin bunlara uymaları istenebilir. Ancak bu şekilde değer bunalımları azalıp toplumlar benimsediği ortak değerlerle bir arada huzurlu yaşayabilirler.

Küreselleşme, teknolojik gelişmeler, zamanın sanayi devriminden sonra daha hızlı akmaya başlaması sonucu geleneksel toplumdaki modern topluma geçiş başlamıştır. Bu süreç tüketimi artırmış ancak bir anda kendisini modernleşme çemberi içinde bulan Türk insanı bocalamıştır. Çünkü tüketmeye çabuk alışan bir toplum haline gelirken bu tüketimi karşılayacak üretim kapasitesi tüketimle aynı oranda değildir. Tüketmeye alıştığımız şeyler sadece maddi şeyler değildir aynı hızla toplumun değer yapısını oluşturan gelenek ve görenekler de hızla tüketilmiştir (Meydan, 2019, s.198)

Bir yandan toplumun temel yapısını oluşturan aile kurumu da değerlerin tüketilmesinden nasibini almıştır. Aile kurmak artık bireyin özgürlüğünü daraltan bir eylem olarak algılanmaktadır. Boşanmaların artması, yasa dışı birliktelikler, tek ebeveynli aileler, bireysel yaşam tarzı vb. durumlar hem aile kurumunu sarsmakta hem de toplumun değerlerinin yok olmasına sebebiyet vermektedir (Sağlam, 2020).

Değerler eğitiminin amacı kendisine ve yaşadığı topluma yabancılaşan insanın değer yargılarını tanımasına yardımcı olabilmektir. Batının etkisine giren, toplumdaki yozlaşmalar sonucunda değerlerini yitiren, sosyal medya ve teknolojik gelişmelerden olumsuz etkilenen insan büyük bir değer krizi içerisine girer. Değer krizi veya

bunalımlarının çözümü adına değerler eğitiminin gerekliliği bu konuda da ortaya çıkmaktadır.

Kapitalist bir anlayışla maddi tüketime alıştıran insan aynı zamanda değerlerinden de ödün vermeye çoktan başlamıştır. Rahat içerisinde yaşayan insanlar zor durumdaki toplumları görmezden gelmekte ve bencillik giderek artmakla birlikte benimsenir hale gelmektedir. Yaşanan bu değer krizi aynı zamanda bütün bir insanlığın problemidir. Dereli ve Aypay (2012)'a göre bu krizin çözülmesi adına ilk adım “empati” değerinin kazandırılması ile mümkündür. Empati becerisi aileden, okuldan ve çevreden alınan insani değerlerle; insani değerler ise ebeveynler, öğretmenler, arkadaşlar ve çevredeki diğer insanlarla kurulan iletişimle kazanılır (Dereli ve Aypay, 2012). Empati değeri başta olmak üzere insanların değer krizinden çıkması insani değerlerin yaşamının her safhasına dahil etmesiyle mümkün olacaktır. İnsani değerlerin yeniden inşa edilerek keşfedilmesi ve bu değerlerin eğitim programlarına eklenmesi gerekmektedir. Değerlerin sadece eğitim programı veya müfredatlara dahil edilmesi yeterli olmayacaktır. Değerlerin kazandırılması ve sürekliliği örnek toplum, örnek eğitimciler ve etkin okul-aile iş birliği sayesinde gerçekleşecektir (Meydan, 2019, s. 201).

2.8. 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi'nde Karakter ve Değerler Eğitimi

23 Ekim 2018 tarihinde Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi'nde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen 2023 Eğitim Vizyonu toplantısında 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi tanıtılmıştır. Bu belgede 2023 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanan değişimler ile yenileme çalışmaları aktarılmış ve bir çerçeve takvim etrafında sunulmuştur. Belgenin sunulması sonrasında araştırmacılar tarafından belgenin detaylı incelenmesini hedefleyen 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi ile ilgili olarak çeşitli çalışma ve araştırmalar yapılmıştır (Kurt ve Duran, 2019; Köksal, 2019; Ünal & Koç, 2019; Ertürk, 2019; Doğan, 2019; Baltacı & Coşkun, 2019; Canbulat vd, 2020; Kırıl ve Çilek, 2020; Korucuk, 2019; Kartal, 2019; Düşkün, Arık ve Aydagül, 2018; Dodurga, 2020). Kırıl ve Çilek (2020) yaptıkları araştırmada Vizyon Belgesi'nde karakter kelimesinin mizaç eş kavramı ile on beş kez; değer kazandırmanın ise on yedi kez geçtiğini tespit etmişlerdir. 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi'nde karakter ve değerler eğitimine yönelik olarak değinilen bazı maddeler şu şekildedir:

- Bireyi mizaç ve yetenek temelli tanıma yaklaşımı önemlidir. Kişinin kendisini bilmesi ve bu sürecin takibi onun eğitim serüveninde bireyselleştirilmiş bir yol haritası anlamına gelecektir.
- Milli, insani, ahlaki, manevi ve kültürel değerlerin öğrencilerin yaşantılarında oluşturulması eğitime yaklaşımın özü olarak değerlendirilmektedir.
- Eğitim sistemi kendi medeniyetlerinin değerleri yanı sıra evrensel insanlık değerleriyle de harmanlanmalıdır.
- Okul çocuğun evrensel, milli ve manevi erdemler ile temel yaşam becerileriyle donatıldığı mekanlardır. Yeni bir okul anlayışı adına eğitimde rol oynayan bütün etkenlerin iş birliğiyle bu amaca hizmet etmesi önceliklidir (MEB, 2018).

Vizyonlar değerlere dayanarak oluşturulmalıdır (Clayton, 2002, s. 305; Erdoğan, 2015, s. 69). Kurt ve Duran (2019), 2023 Eğitim Vizyonuna İlişkin Öğretmen Görüşleri adlı yaptıkları çalışmada eğitimde vizyon kavramıyla alakalı olarak vizyonun değerleri ön planda tutan bir anlama ile oluşturulması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda karakter ve değerler eğitimi ile ilgili kavramlar bakımından ise Vizyon Belgesi'nde kültür, aile, değer, mizaç, evrensel ve hak kavramları çok tekrarlanırken etik, öz güven, demokrasi, saygı, vicdan ve merhamet kavramları en az tekrarlanan kavramlar olmuştur (Kıral ve Çilek, 2020).

2023 MEB Eğitim Vizyonu Belgesi, kapsayıcı eğitim hedefleri doğrultusunda her bireyin kendisini bilerek insani, millî, manevi değerleri ile kendisini geliştirmesi ve insanlığa olan hassasiyetinin farkında olması üzerinde duruyor. Bu bağlamda insanı ilgilendiren maddi, manevi, ulusal ve evrensel bütün değerleri içeren ve bu değerlerin aktarılmasını sağlayacak hedefler uygulanmaya konulacaktır. Eğitimin insanla alakalı bir sistem olduğu göz önünde bulundurulduğunda eğitim sisteminin temel odağı insan ve değerleri olacaktır. 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi'nin amacı olarak mana ve maddeyi yaşatan çift kanatlı bir bakış açısıyla kuşatılmış değerlerini bilen, uygulayan, yaşatan ve aktaran bireyler yetiştirmek önemlidir. Ertürk (2020)'e göre de Eğitim Vizyon Belgesi evrensel değerlerin önemine değinmekte ve Türkiye'nin bütün eğitim çalışanlarına değerlere vurgu yaparak yol göstermektedir. Çeşitli donanımlar edinen bireyin kazanımlarını ahlaki

görgü ve değerler ışığında yansıtmaları ve bu minvalde yetişmesi temel hedefler arasındadır. Böyle bir hedefin gerçekleşmesi ise eğitimin bütün paydaşları olan aile, öğretmen, okul yönetimi ve çevrenin öğrencinin karakter ve değerler eğitimi açısından kendini geliştirebilmesi adına yapacağı iş birliği ile mümkün olacaktır.

Vizyon Belgesi oluşturulurken yönetici, öğretmen, veli ve öğrenci görüşleri detaylı şekilde ele alınmıştır. 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi gelecek üç yıl için olumlu görevler belirlemiştir. Bu görevler akademik başarı ile temel becerilerin elde edilmesi ağırlıklıdır. Karakter ve değerler eğitiminin öneminin anlaşılması ve işlevselliğinin artırılması adına Vizyon Belgesi'nde bu konuyla alakalı değinilen konuların genişletilerek salt karakter ve değerler eğitime yönelik bir doküman hazırlanması eğitim paydaşları adına yararlı olabilir. Bu konuyla alakalı olarak öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimler artırılabilir; öğrencilere yönelik farkındalık çalışmaları yapılabilir. Ayrıca okullardan değerler eğitimiyle alakalı beklentileri ve bu konuyla alakalı bilgi eksikliği bulunan velilere yönelik iş birliği çalışmaları artırılıp ailelerin karakter ve değerler eğitime yönelik bilgileri artırılabilir.

2.9. Türkiye’de Karakter ve Değerler Eğitimi

Geçmişte felsefi ve dini açılardan ele alınan değer kavramı artık bireysel olarak insanı etkileyen bütün alanlarla değerlendirilmesiyle önemini ve kapsamını artırmıştır. Değerler, insanların duygu, davranış ve düşünce sistemleri üzerinde etkisi bulunan bir oluşumu içermektedir. Ailesi ve çevresiyle etkileşim halinde olan birey toplum içerisinde nasıl bir tutum sergileyeceği, toplumca benimsenen olumlu ve olumsuz davranışların neler olduğuyla alakalı arayış içerisine girecektir. Değerler işte bu noktada bireye iyi ve doğru kararlar verebilmesi, olumsuz tutum ve davranışlardan kaçınması, sorumluluk alarak kendi seçimlerini yapabilmesi gibi birçok kazanımda rol sahibidir.

Değerler ayrıca karakterin şekillenmesinde ve karakteri etkilemesinden ortaya çıkan hayat içindeki yansımalarla karakterle iç içedir. Bütün bu yukarıda sayılan sebepler dahilinde bilinçli bir karakter ve değer eğitiminin olması gerekliliği kaçınılmazdır. Bu gereklilik doğrultusunda kuruluşundan itibaren Türkiye’de değerler çeşitli öğretim programları ve uygulamalar ile eğitim dünyasının gündemine dahil edilmeye çalışılmıştır. Aslan (2011)’e göre 1995 yılına kadarki uygulamalarda günümüzdeki karakter ve değer

eğitimi anlayışından ziyade değerlerin benimsenmesi ve eğitime yansıyan hedefleri baz alınmıştır. Bu doğrultuda ilk adım Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulünden sonra 1924 yılında yayınlanan “İlk Mektepler Müfredat Programı” ile atılmıştır. Bu programda insani ve toplumsal değerlerin öğrencilere kazandırılması gerekliliği belirtilmiştir.

1926 yılında John Dewey’in de katkılarıyla yayınlanan ilkokul programlarında değerler eğitimi adına en büyük katkı hayat bilgisi dersinin eğitime kazandırılması olmuştur (Güven ve Kaymakçı, 2016). Bu programın ardından 1936 yılında bir program ortaya konulmuştur. Bu programda özellikle karakter gelişimi vurgulanmıştır. Bu vurguyla birlikte bireyin duyuşsal özellikleri önemsenmeye başlanmıştır. Bu değerler eğitiminin gelişimi adına büyük bir çabadır (Uzunkol, 2019).

Milli Eğitim Bakanlığınca düzenlenen Milli Eğitim şuralarında farklı konularla alakalı çeşitli komisyonlarca tavsiye niteliğinde kararlar alınır. Alınan kararlar eğitim sistemimiz için önem arz eder ve eğitimciler tarafından uygulanır (Aytekin, 2015). Belirli yıllarda düzenlenen Milli Eğitim şuralarının da karakter ve değerler eğitimini gündemine dahil ederek çalışmalar yapması ve hedefler belirlemesi karakter ve değerler eğitiminin gelişmesine yardımcı olmuştur. 1943 yılında zamanın Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel öncülüğünde yapılan II. Milli Eğitim şurasında üç gündem maddesinden birisi okullarda ahlak eğitiminin geliştirilmesi olmuştur. Ahlak eğitiminin geliştirilmesi maddesi doğrultusunda Ahlak Eğitimi Komisyonu oluşturulmuş ve bu kurul Ahlak Eğitimi Raporu hazırlanmıştır. Bu rapora göre ideal Türk çocuğunun tanımı yapılmış ve toplumu ilgilendiren ahlaki ilkeler görüşülmüştür. Ahlak gelişimi adına hem okullarda hem de okul dışında yapılacak iş birliğinin önemine değinilmiştir (Dinç, 2008).

1962 yılında 5 yıllık bir pilot uygulaması yapılan ve 1968 yılından itibaren 29 yıl boyunca sürdürülecek olan yeni öğretim programı uygulanmıştır. Bu programda sosyal bilgiler dersi kapsamında hoşgörü, yardımseverlik, küçüklere şefkat, büyüklere saygı ve konukseverlik gibi değerleri kazanmanın önemine değinilmiştir (Keskin ve Keskin, 2009). 29 yıllık bu sürecin ardından 1998 yılında yenilenen öğretim programlarında ise sevgi, saygı, sorumluluk, hoşgörü, dayanışma değerleri derslerin hedeflerinde ve programın genel amaçlarında yer almıştır (Yaşaroğlu, 2018).

Dünya’da karakter ve değerler eğitiminin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili çalışmalar ülkemizde de bu tür çalışmaların yapılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda karakter ve değerler eğitimine yönelik sempozyumlar, kongreler, şuralar, yönetmelik ve genelgeler, bilimsel çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Geçmişte değerlere yönelik birçok hedef ve uygulama belirlenmiş olsa da günümüzdeki “karakter ve değerler eğitimi” kavramına yönelik güncel uygulamalar son yıllarda ortaya çıkmıştır. Türkiye’de değerler eğitimi çalışmalarının uygulama yönü ilk kez 1995 yılında “Yaşayan Değerler Eğitim Programı” adı altında düzenlenen bir projeye dayanır. Bu projede evrensel değerlerin kazandırılmasında telkin yöntemi yerine etkinlik temelli yaklaşımlar benimsenmiştir (Cihan, 2014).

Geçmişte programlı, sistemli bir şekilde “karakter ve değerler eğitimi” adıyla eğitimlerin olmaması insanların bu konuyu önemsemediklerini göstermez. Yaşamın her çağında iyi birey yetiştirme kaygısı vardır ve buna yönelik bir eğitim sözlü ve yazılı edebi eserlerle informal olarak verilmeye çalışılmıştır. Değerler eğitiminin sistematik olarak ilk defa ele alınışı ise 2005 öğretim programlarında yer almıştır. Değerler Hayat Bilgisi, Türkçe ve Fen Bilimleri derslerinin programlarında geçmektedir (Özer, 2019, s. 109). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2009 yılında hazırlanan stratejik plan dahilinde hoşgörü, bağlılık, saygı, sorumluluk gibi değerlerden bahsedilmiştir (MEB, 2009). 28-29 Mayıs 2010 tarihinde “Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı” İstanbul ilinde düzenlenmiştir. Konferanstaki programda değerlerin Milli Eğitim Programlarındaki yeri, medyanın değer kazanımına etkisi, değerlerin eğitime yansımaları, ruh sağlığında insani değerlerin önemi ve değer öğretiminde farklı yaklaşımlar gibi ana temalara yer verilmiştir (Dilmaç, 2010). Değer Eğitimi Uluslararası Kongresi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından değerler eğitimi kapsamında yapılan ilk bilimsel çalışmadır. Bu çalışmayla birlikte değerler eğitimi konusunda eğitim çevresinde farkındalık oluşturmuş ve diğer yapılacak çalışmaların önünü açmıştır.

18. Milli Eğitim Şurasıyla birlikte değerler eğitimi eğitim sistemi içerisinde gündeme alınmaya başlanmıştır. Bu şurada salt değer aktarımından ziyade ulusal ve evrensel değerlerin bir arada ele alınarak öğretilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca bireyin akademik başarısının yanında değer oluşumuna da önem verilmesi kararlaştırılmıştır. Değerlerin kimler tarafından verileceği, hangi kurumlarla birlikte çalışılacağı ve eğitim

paydaşlarına düşen görevlere yer verilmiştir (Gözel, 2018). 19. Milli Eğitim Şurasında değerler eğitimi ayrı bir başlık altında alınmamıştır. Okul öncesi programlarda oyun temelli; ilkokul ve ortaokul kademelerinde ise uygun metinler aracılığıyla değer eğitimi verilmesi kararlaştırılmıştır (Keskin ve Yazar, 2018).

Günümüzde değerler eğitimi kapsayıcı bir eğitim anlayışı altında verilmeye çalışılmaktadır. Bu anlayışta ahlak, vatandaşlık, sosyal beceriler eğitimleri değer eğitimleriyle ilişkili olarak aktarılmaktadır (Kaçmaz, 2020). 2018 yılında ortaya konulan öğretim programlarında Milli Eğitim Bakanlığı “kök değerler” uygulamasına geçmiştir. Bu uygulamaya geçilmesindeki amaç her dersin öğretim programlarında bu belirlenen değerlerin derslere entegre edilmiş şekilde aktarılmaya çalışılmasıdır (Ersoy, 2020, s. 184). Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” ise şunlardır: Adalet, dürüstlük, öz denetim, sabır, doğruluk, vatanseverlik, sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik (MEB, 2018, s. 4). Lisans düzeyinde ise “Karakter ve Değerler Eğitimi” derslerinin verilmeye başlanması bu konuya verilen önemin de arttığını göstermektedir.

Türkiye’de karakter ve değerler eğitimi konusunda yapılan lisansüstü çalışmalarla alakalı Gündüz, Başpınar ve Büyükkarcı (2017), yaptıkları çalışmada 2000 ila 2015 yılları arasında doktora tezlerini taramışlar ve toplamda 54 doktora tezinin yapıldığını tespit etmişlerdir. Yapılan içerik analizi sonucunda doktora tezlerinde 2009 yılından sonra artışın görüldüğü, örnekleme çoğunlukla öğrencilerin oluşturduğu, Gazi Üniversitesi’nin en çok tez yaptıran kurum olduğu ve genellikle konu olarak öğretim programlarındaki değerler ile doğrudan değerlerin üzerinden araştırma yapıldığı belirlenmiştir. 15 yıl üzerinden yapılan 54 doktora tezi çalışması bu konudaki çalışmaların azlığını ortaya çıkarmaktadır.

Çalışmalarında Kapkın, Çalışkan ve Sağlam (2018), toplamda 93 yüksek lisans ve 20 doktora çalışması olmak üzere 113 çalışma tespit etmişlerdir. Bu çalışmalar ağırlıklı olarak edebi eserlerdeki değer algılarına yöneliktir. Akademik açıdan bu tarz çalışmaların sayısının artması ile değerler eğitiminin önemi daha çok anlaşılmaya başlanmıştır. 2014 ila 2018 arasında 5 yılda yapılan lisansüstü çalışmalar ve bilimsel makaleleri incelediği çalışmada Gözler (2020), 27 makale ve 54 tez tespit etmiştir. Bu bilimsel çalışmalarda örneklem olarak öğrenci ve öğretmenler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Veliler ile ilgili

yapılan çalışmalar fazla değildir. Elde edilen verilere göre, etkinlik temelli değerler eğitiminin öğrencilerin sosyal becerilerine katkısının bulunduğu ve öğretmen ile yöneticilerin karakter ve değerler eğitimine olumlu baktıkları görülmüştür. En çok ele alınan değer sevgi iken en az yer verilen değer misafirperverliktir. 2015 yılı itibariyle çalışmaların yoğunlaşmaya başlaması karakter ve değerler eğitimine verilen önemin arttığının göstergesidir.

2.10. Yurt İçinde Yapılmış İlgili Araştırmalar

Yapılan çalışmalar incelendiğinde velilerin karakter ve değer eğitiminde okuldan beklentilerine yönelik çalışma bulunmamakla birlikte araştırmalar (Yiğittir, 2010; Acat ve Aslan, 2012; Arpacı, 2014; Duran ve Sarıçam, 2016; Arıcı ve Bartan, 2020) okullarda öğretilmesi arzulanan değerler etrafında şekillenmiştir. Genel manada ise değerler eğitimi bazında velilere yönelik yapılan çalışmalar araştırmalarda (Gündüz, Başpınar ve Büyükkarcı, 2017; Kapkın, Çalışkan ve Sağlam, 2018; Gözler, 2020) incelendiği üzere yok denecek kadar azdır. Literatürde yer alan çalışmalar velilerin okullarda öğretilmesini istediği değerler (Yiğittir, 2010; Acat ve Aslan, 2012; Arpacı, 2014; Duran ve Sarıçam, 2016; Arıcı ve Bartan, 2020), velilerin değer algıları (Duran ve Sarıçam, 2016; Arıcı ve Bartan, 2020), ailenin değer eğitimine etkisi (Gülşen Çelik, 2010) ve velilerin değer eğitimi hakkındaki görüşleriyle (Meydan, 2014; Gömleksiz ve Kılınç (2015) sınırlıdır. Bu konu başlıklarından okuldan değerler eğitiminde beklentiler konseptini dolaylı olarak içeren çalışmalar incelenmiştir.

Tay ve Yıldırım (2009) çalışmalarında ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf velilerinin sosyal bilgiler dersinde kazandırılmasını istediği değerleri tespit etmiştir. Veliler değerlerin öğretilme gerekçelerine yönelik başarılı olmak, toplumsallaşmak, demokratikleşmek, çocukların kendilerini geliştirmesi, öğretilmesinin gerekli olması ve barış maddelerini belirtmişlerdir. Veliler kendilerini ve okulu yeterli görmektedir. Aileden sonra değer eğitimi okulun işi olduğu görüşündedirler. Veliler vatanseverlik, dürüstlük, aile birliğine önem verme, sorumluluk ve çalışkanlık değerlerini diğer değerlerden daha önemli görmektedirler.

Gülşen Çelik (2010) çalışmasında ailenin etkisini tespit etmeye çalışmıştır. 7-12 yaş grubundaki çocukların gelişim özellikleri incelenmiştir. Ailenin çocuğun karakteri

üzerindeki etkisi ve karakterinin nasıl daha iyi bir yönde geliştirilebileceğine yönelik tespitlerde bulunulmuştur. Aile ve karakter eğitime yönelik bilgilerin derlendiği bir çalışma özelliği gösteren tez çalışmasında son olarak ailelere karakter eğitime yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Yiğittir (2010), çalışmasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerleri ailelerin okullarda verilmesini arzuladıkları değerler ile karşılaştırarak incelemiştir. Araştırma sonucunda velilerin okullarda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine önem verdikleri tespit edilmiştir. Bu değerlerin tercihinde ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri etkili olabilmektedir.

Aslan (2011) çalışmasında ilköğretimde verilen karakter eğitiminin ne düzeyde olduğunu ve hangi değerlerin kazandırılması gerektiğini belirlemeye çalışmıştır. Katılımcılar karakter eğitimi konusunda psikososyal ortam hakkında olumlu görüş bildirirken; paydaşların katılımı ve değerlendirilmesi konusunda tam zıttı görüş bildirmişlerdir. Veli görüşleri yaş değişkenine bağlı farklılık göstermezken eğitim düzeyi, çocuk sayısı, ortalama aylık gelir ve okulun bulunduğu yer bakımından farklılık göstermiştir. Öğretmen ve velilerin öğrencilere kazandırılması gereken on değer konusunda dürüstlük, sorumluluk, güven, vatanseverlik, çalışkanlık, özsaygı, azim, saygı, büyüklere saygı olmak üzere sekiz değer ortak olarak seçilmiştir.

Acun, Yücel, Önder ve Tarman (2013) yaptıkları çalışmada değerlerin algılanışı ile ilgili olarak öğretmen ve velilerin görüşlerine başvurmuştur. Öğretmenlerin en önemli gördüğü değerler sırasıyla vatandaşlık, sorumluluk ve adil olmalıdır. Veliler ise dürüstlük, çalışkanlık ve saygı değerlerini önemli olarak görmektedir. Hem öğretmenler hem de veliler en az önem verdiği değerler olarak estetik ve misafirperverlik değerlerini belirtmişlerdir. Hoşgörü ve bağımsızlık değerleri sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerin önemli gördüğü değerlerdendir. Buna karşılık sosyo-ekonomik düzeyi düşük aileler çalışkanlık, misafirperverlik, saygı ve temizlik değerlerine önem vermişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre veliler ile öğretmenlerin kendileri adına önem arz eden değerler arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Bu farklılık değerler öğretiminde gösterilecek hassasiyet ve iş birliği açısından sorun oluşturabilir.

Neslitürk, Özkal ve Dal (2013), yaptıkları çalışmada okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların annelerine verilen “Anne Değerler Eğitimi Programı” uygulamış ve sonuçlarını incelemişlerdir. Araştırma çocukların değer kazanımlarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Programda annelere sorumluluk, dürüstlük, saygı, iş birliği, paylaşma ve arkadaşlık değerlerini içeren sistemli bir program uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre annelere uygulanan program çocukların değer kazanımlarını olumlu yönde etkilemiştir.

Yaka, Yalçın ve Denizli (2014), yaptıkları çalışmalarında Eskişehir ili Odunpazarı ilçesinde yaşamakta olan okul öncesi velilerinin okullarda verilecek öncelikli değerlere yönelik tespitlerde bulunmuşlardır. Elde edilen sonuçlara göre kişisel değerlere öncelik verildiği, ardından akademik ve kültürel değerlerin önemsendiği görülmüştür. Sosyo-ekonomik açıdan düzeyin yüksek olduğu veli profilli okullarda kişisel değerler önemsenirken; düşük olan okullarda ise akademik değerler öne çıkarılmıştır. Eğitim durumu açısından eğitim seviyesi yüksek bireyler kültürel değerleri önemsememiş ve yine kişisel değerleri öne çıkarmıştır. Düşük eğitim seviyesine sahip veliler ise kültürel ve akademik değerleri ön planda tutmuş ve okullarda verilmesi gerektiği beklentilerini dile getirmişlerdir. Öğrenci velileri özgüven, dürüstlük ve sorumluluk gibi kişisel değerleri öne çıkarmalarına karşın kibarlık, cömertlik, yardımseverlik ve empati gibi değerler neredeyse hiç tercih edilmemiştir. Ayrıca okul öncesi eğitim programında sık geçen ve önemsenen sevgi değeri seçilen ilk on değer arasında yer almayarak aile beklentileri ile programdaki değerler farklılık göstermiştir.

Selvitopu, Bora ve Taş (2014) yaptıkları çalışmada veliler okullardan çocuklarına insani, milli ve manevi değerleri kazandırmasını beklemektedir. Velilerin çoğu okulların değer kazandırma konusunda beklentileri karşılamakta yetersiz olduğu görüşündedir. Veliler öğüt verme ve örnek olma yollarıyla değer kazandırma çabası içindedirler. Ayrıca medya ve teknoloji alanındaki gelişmelerin günümüzde çocukları toplumdan soyutlanmış, bencil ve maddeci bireyler haline getirdiği görüşündedirler.

Tosun (2015) yaptığı çalışmasında çocuklar ile annelerinin değer algılarını ile annelerin çocuklarına aktarmak istedikleri değerler arasındaki ilişkiyi karşılıklı olarak incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre anneler kendi değer algılarında en fazla evrensellik değerine

önem vermişlerdir. En az olarak ise güç değerine önem vermişlerdir. Çocuklarına değer aktarma konusunda ise iyilikseverlik ve evrensellik değerleri üzerinde durmuşlardır. Çocukların değer algılarında ilk sırayı güç ve geleneksellik değeri paylaşmıştır. Sonuç olarak, anneler ve çocukları arasındaki değer ilişkisi konusunda birinci sınıfa devam eden çocuklar kendi değer algılarının annelerinin değer algıları yerine annelerin aktarmak istedikleri değerler ile oluştuğu belirlenmiştir.

Arıcı ve Bartan (2020), yaptıkları çalışmalarında okul öncesi değerler eğitimiyle ilgili annelerin görüşlerine başvurmuşlardır. Araştırma sonuçlarına göre değerler eğitimiyle ilgili temel düşünceye sahip anneler değer eğitimini tam olarak tanımlayamamışlardır. Anneler değerler eğitimini önemli görmekte ancak kendileri yeterli eğitime sahip değildir. Buna rağmen ellerinden gelen çabayı sarf etmektedirler. Annelerin öncelikli edindirmek istediği değerler dürüstlük, saygı, sevgi ve paylaşma değerleridir. Sorumluluk ve paylaşma değerleri edindirmekte zorlandığı değerlerdir. Değer öğretimi adına rol model olma, düz anlatım yöntemini kullanma, aile büyüklerinden yardım alma, kitap ile çizgi filmlerden yararlanma gibi yollara başvurmuşlardır. Anneler değer eğitiminde kendileri dışında öğretmen ve arkadaşların etkisinin olduğunu söylemişler; eş, anne ve baba ile çatışmalar yaşandığını genel olarak öğretmenlerle iş birliği yapıldığını belirtmişlerdir. Olumsuz örnekler ve ebeveyn tutumları değerler eğitiminde sorunlara yol açarken; anneler rol model olunması, sabırlı olma, yeterli zaman ayırma ve eğitimi değer edindirmede önermektedirler. Annelere ise eğitim almaları, kitap seçimlerinde içeriğe dikkat etmeleri, aile büyüklerinde yararlanmaları ile çocuklarının arkadaş çevresine dikkat etmeleri gerektiği önerilerinde bulunulmuştur.

Mevcut literatürün daha çok velilerin okullarda görmek istediği değerler, okullarda değerler eğitimi gibi konular etrafında geliştiği söylenebilir. Bu yüzden literatürde velilerin karakter ve değerler eğitiminde beklentilerine yönelik bir çalışma mevcut değildir. Bu bakımdan araştırma var olan literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır. Öncelikli olarak velilerin değeri nasıl anladıkları ve neler yaptığının belirlenmesi; ardından bu çabaların çocuklarına neler kazandırdığı ve karakter ve değerler eğitiminde okullarda gördükleri durumun tespitiyle okullardan beklentilerinin açığa çıkarılması adına araştırma kendine has bir yapıya sahiptir.

2.11. Yurt Dışında Yapılmış İlgili Araştırmalar

Yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında Türkiye'ye oranla araştırma sayısı fazladır. Türkiye'de araştırmalarda “değer eğitimi” başlığı daha çok kullanılırken yurt dışındaki çalışmalarda “karakter eğitimi” kavramı kullanılmaktadır. Örnek olarak, UNESCO yaşayan değerler eğitimi programı (Living Values Education Programme) ile kapsamlı bir değerler eğitimi uygulamaktadır. Bu program 40'dan fazla ülkede uygulanmaktadır. Uygulamada sevgi, barış, saygı, hoşgörü, sorumluluk, iş birliği, mutluluk, dürüstlük, özgürlük, tevazu, samimiyet ve beraberlik gibi değerler işlenmektedir. Tezin konusu ile alakalı yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında velilerin ahlaki eğitimde okulun rolüne dair bakış açıları, okulun karakter eğitiminde görevleri başlıklarıyla alakalı konular çalışılmıştır. Yapılmış olan ilgili bazı araştırmalar incelenecektir.

Coetzer (2007) çalışmasında velilerin okullardan vatandaşlık ve ahlak eğitimi açısından beklentilerini tespit etmeye çalışmıştır. Hem evde hem de okulda değerler ve ilgili erdemlerin dair ortak anlayışın artırılması adına velilerin vatandaşlık ve ahlak eğitimiyle alakalı görüşlerini hesaba katmak önemlidir. Ebeveynler ve okullar demokratik bir toplumla alakalı değerlere sahip bireylerin yetişmesinde çift başlı bir sorumluluğa sahiptir. Araştırmaya göre hangi değerlerin arzu edilir olduğu ve bu değerlerin nasıl destekleneceği konusunda veliler ve eğitimciler arasında bir kargaşa mevcuttur. Yarıısı şehir merkezinden yarıısı kırsal kesimden olmak üzere 14 ebeveyn veya bakıcı üzerinden araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ebeveynler hassas olma, minnettarlık, umursama, saygı ve kabul etmeyi değerli bulmuşlardır. Veliler ardışık olarak okulların ve evdekilerin rolleri açısından ebeveynler ve okulun arasındaki yakın bağ arzu edilen değerlerin aktarılmasını destekleyecektir. Veliler akademik rollerinin ötesinde öğretmenlerden psiko-sosyal ve ahlaki kurallar açısından beklenti içerisindedirler. Öğretmenlerin öğrencileriyle olumlu bir ilişki kurması önemlidir. Kurulan bu ilişki ahlaki gelişimin yükselmesine yardımcı olacaktır.

Birmingham Üniversitesi (2013) öncülüğünde gerçekleştirilen anket çalışmasında velilerin karakter öğretimi noktasında okullardan beklentilerine yönelik şu sonuçlar elde edilmiştir:

- Velilerin %87'si okulların sadece akademik başarıya değil hem akademik başarı hem de karakter gelişimine odaklanması gerektiğini düşünmektedir.
- Velilerin %84'u öğretmenlerin öğrencilere iyi ahlak ve değerler konusunda desteklemesi görüşündedir.
- Velilerin %95'i öğrencilerde etkinlikler ve projeler yoluyla derslerde olumlu bir algıyla değerlerin öğretimi ve karakterin şekillenmesinin mümkün olacağını belirtmişlerdir.
- Velilerin %81'i okullardan öğretecekleri değerlerin temel açıklamalarına sahip olmalarını beklemektedir.

Franciamore (2014) yaptığı çalışmasında Evrensel Anaokulu (UPK) programında çocuğu okuyan ebeveynlerin karakter eğitimiyle ilgili algılarını ve yaşadıkları deneyimleri betimlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre ebeveynler UPK programını seçme sebeplerinden biri olan programın doğasında yer alan karakteri geliştiren yönler olmasına rağmen karakter eğitimi terimine tam olarak hakim değillerdir. Dahası ebeveynler çocuklarının karakter gelişimi için güçlü bir sorumluluk duygusu ifade etmişlerdir ancak bu gelişimi en iyi şekilde nasıl teşvik edeceklerinden her zaman emin değillerdir. Çalışma bu amaçla ebeveyn katılımının çocuğun karakter gelişimine nasıl katkıda bulunduğunun önemine değinmeyi hedeflemiştir.

Zurqoni, Retnawati, Arlinwibowo ve Apino (2018) tarafından yapılan çalışmada okullardan karakter eğitiminde uygulanması beklenen görevler belirlenmiştir. Bu görevlere göre okullar karakter eğitimini karakteri inşa eden özellikleri ve iyi bir karakter gelişimi programını sağlayarak uygulayabilir. Bu uygulamalarında rol model olma, aracılık etme, istikrarlı alışkanlıklar ve teşvik etme gibi yöntemleri kullanırlar. Bu tarz uygulamalar öğrencilerin karakter gelişim sonuçlarına olumlu şekilde yansımıştır. Okulların uygulamalarındaki tek engel okulların bilişsel gelişime odaklanması gerektiği düşüncesidir.

Bkhaitan (2018), yaptığı çalışmasında velilerin karakter eğitimi açısından okul seçimlerini incelemiştir. Veliler karakter eğitimini öğrenci başarısına bir bilet olarak

değerlendirmişlerdir. Velilerin okul seçimlerindeki ilk önceliği akademik başarı olmuştur. Çünkü veliler akademik açıdan başarılı okulların karakter eğitimine önem vereceğine inanmaktadır. Bu doğrultuda okul seçimlerinde öncelik olarak karakter eğitimini sorgulamamışlardır.

Purwanto, Wibowo ve Mulawarman (2019) yaptıkları çalışmada özel bir okuldaki ilkokul çocukları arasında saygı karakterini geliştirmede ebeveyn-okul ortaklığına dayalı karakter eğitimi programlarının etkilerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre okul-veli ortaklığına dayalı karakter eğitiminin uygulanması, okulda ve evde saygı iklimini gerçekleştirebilmektedir. Okul-veli ortaklığına dayalı karakter eğitimi öğrencilerin saygı karakterini geliştirmede etkilidir.

Paul, Hart, Augustin, Clarke ve Pike (2020) çalışmalarında ebeveynlerin okulda ve evde uygulanan karakter eğitimine bakış açılarını incelemiştir. Sonuçlar, müfredatın öğrencilerin karakter gelişimini olumlu yönde etkilediğini ve ebeveynleri çocuklarının karakter eğitimine dahil etmede etkili olduğunu göstermektedir. Bulgular, ebeveynleri karakter eğitimi programlarına ortak olarak dahil etmek isteyen akademisyenler, uygulayıcılar ve politikacılar için önemlidir.

Setiawan, Suparno, Sahabuddin, Tasrif ve Ramadhan (2020) çalışmalarında 5-6 yaş ana okulu öğrencilerinin karakter eğitimi üzerinde velilerin rolleriyle alakalı şu sonuçlara ulaşmıştır: Ebeveynlerin ilgisinin, sevgisinin ve güvenliğinin erken çocukluk karakterlerinin eğitimi üzerinde önemli bir etkisi vardır.

Ruzaini ve Nurhalin (2020), çalışmalarında kovid-19 pandemi sürecinde çocukların karakter eğitimi gelişiminde velilerin rollerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre ebeveynlerin rolünün evde iyi bir öğretme ve öğrenme ortamı sağlayabilmesi olarak beklenmektedir. Ebeveynler, çocukların duyuları yoluyla öğrendikleri karakter çemberleri hakkında örnekler ve rehberlik sağlayabilmelidir. Bu nedenle ebeveynlerin evde çocuklara karakter eğitimi vermeden önce iyi örnek olabilmeleri gerekir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın yöntem bölümünde sırasıyla araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, araştırmacının rolü, veri toplama süreci, verilerin analizi ve araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği hakkında bilgi verilmektedir.

3.1. Araştırma Modeli

Karakter ve değerler eğitiminde velilerin değer algıları ve okullardan beklentileriyle ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik olan bu çalışma, nitel araştırmanın betimleyici olgubilim deseni ile gerçekleştirilmiştir.

Giorgi (1997), nitel araştırmaların en az beş temel adımda incelendiğini belirtmiştir. Bu beş adımda sırasıyla sözel verilerin toplanması, verilerin okunması, verilerin bazı bölümlere ayrılması, verilerin açıklanması ile düzenlenmesi ve son olarak verilerin sentezlenmesi ile özeti yapılmaktadır.

Nitel araştırmanın olgubilim deseni ise farkında olduğumuz ancak derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, yönelimler, kavramlar, durumlar ve algılar olarak karşımıza çıkabilmektedir. Günlük hayatımızda çeşitli şekillerde bu olgularla tanışsak da bu tam anlamıyla onları anladığımız anlamına gelmeyecektir. Bu bakımdan fenomenoloji (olgubilim) yabancı olmadığımız ancak tam anlamını kavrayamadığımız araştırmaları hedefleyen araştırmalar için uygun zemin oluşturur (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 69). Van Manen (2014)'e göre ise hayatımızdaki en sıradan deneyimler fenomenoloji ile merak hissi uyandırır. Uyandırdığı merak hissi deneyimin neye benzediği, bu deneyimin anlamının nasıl ortaya çıktığı, deneyimin nasıl yaşandığı ve sıradan bir deneyimin bile nasıl sıra dışı bir hal alabileceğiyle alakalıdır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 24 öğrenci velisi oluşturmaktadır. Başlangıçta bu grup 36 kişi olarak belirlenmiş ancak 24 kişi hiçbir tesir altında kalmadan kendi rızalarıyla görüşmeyi kabul etmiştir. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi seçilmiştir. Çalışma grubu seçimlerinde araştırma sorusu kapsamında kendi içerisinde benzer farklı durumlardan katılımcıların belirlenmesi araştırmacıyı maksimum çeşitlilik örneklemesine yönlendirir (Grix, 2010). Örneklem büyüklüğünün küçük tutulduğu araştırmalarda çeşitliliğin fazla olması sorun oluşturmaktayken bu sorun maksimum çeşitlilik örnekleme ile farklılıkların oluşturduğu ortak örüntülere odaklanılarak olguların benzer yönleri belirlenerek aşılabılır (Travers, 2001). Bunların yanı sıra sosyal araştırmalarda kullanılan maksimum çeşitlilik ölçütleri genel olarak kişinin okul seviyesi, yaş, ikamet adresi, cinsiyet, aile durumu, demografik özellikleri gibi değişkenlerdir (Creswell ve Clark, 2016). Araştırma sonuçlarının farklı boyutlarda incelenerek çeşitliliğin sağlanabilmesi adına öğrenci velileri; cinsiyet, yaş (20-30, 31-40, 41-50), sahip olunan meslek, sosyo-ekonomik düzeyi (düşük-orta-yüksek) ile araştırmaya dahil edeceği çocuğunun yaşı (3-6, 7-11, 12-18) ile çocuğun cinsiyeti bakımından birbirlerinden farklı bireyler seçilmesine dikkat edilmiştir. Velilere ait tanımlayıcı bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Katılımcılara Ait Tanımlayıcı Bilgiler*

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş Aralığı	Meslek	Sosyo – Ekonomik Düzey	Çocuğunun Yaş Aralığı	Çocuğunun Cinsiyeti
K1	Kadın	41-50	Ev hanımı	Düşük	7-11	Erkek
K2	Erkek	41-50	Veteriner	Orta	12-18	Erkek
K3	Erkek	31-40	Memur	Orta	7-11	Erkek
K4	Erkek	31-40	Öğretmen	Orta	3-6	Erkek

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş Aralığı	Meslek	Sosyo – Ekonomik Düzey	Çocuğunun Yaş Aralığı	Çocuğunun Cinsiyeti
K5	Erkek	31-40	Öğretmen	Yüksek	12-18	Erkek
K6	Kadın	31-40	Ev hanımı	Orta	3-6	Erkek
K7	Erkek	31-40	Memur	Orta	3-6	Kız
K8	Erkek	20-30	Öğretmen	Orta	7-11	Kız
K9	Kadın	41-50	İşçi	Düşük	7-11	Erkek
K10	Erkek	31-40	Memur	Orta	3-6	Erkek
K11	Kadın	31-40	Ev hanımı	Düşük	7-11	Kız
K12	Kadın	31-40	Ev hanımı	Düşük	12-18	Erkek
K13	Kadın	31-40	Hemşire	Orta	3-6	Kız
K14	Kadın	31-40	Doktor	Yüksek	3-6	Kız
K15	Kadın	31-40	Eczacı	Yüksek	7-11	Erkek
K16	Erkek	41-50	Öğretmen	Orta	12-18	Kız
K17	Kadın	31-40	Memur	Orta	12-18	Kız
K18	Kadın	41-50	Öğretmen	Yüksek	12-18	Kız
K19	Kadın	31-40	Öğretmen	Orta	12-18	Kız
K20	Erkek	31-40	Memur	Orta	12-18	Kız
K21	Erkek	41-50	Emekli	Orta	7-11	Kız
K22	Erkek	41-50	Öğretmen	Orta	12-18	Erkek

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş Aralığı	Meslek	Sosyo – Ekonomik Düzey	Çocuğunun Yaş Aralığı	Çocuğunun Cinsiyeti
K23	Kadın	20-30	Doktor	Yüksek	7-11	Kız
K24	Erkek	31-40	Öğretmen	Düşük	7-11	Kız

Çalışma grubuna ait tanımlayıcı bilgiler özelinde ek olarak şunlar belirtilebilir. Katılımcılar cinsiyetleri açısından maksimum çeşitlilik yöntemine uygun (12 erkek, 12 kadın) olarak seçilmiştir. Sahip oldukları çocukların cinsiyetleri de yine birbirine çok yakın bir istatistikle (11 erkek, 13 kız) belirlenmiştir. Katılımcıların meslek dağılımları ev hanımı, öğretmen, doktor, memur, eczacı, veteriner, emekli, hemşire ve işçi olarak toplumun her kesiminden dağılım göstermiştir. Katılımcılardan (f:24), sosyo-ekonomik düzey açısından düşük (f:5), orta (f:12) ve yüksek (f:5) olarak bir sayı tespit edilmiştir. Son olarak sahip oldukları çocuklarının yaş aralığı açısından 3-6 yaş aralığı (f:6), 7-11 yaş aralığı (f: 9) ve 12-18 yaş aralığı (f: 9) şeklinde ortaya çıkmıştır. Katılımcının yaşı, cinsiyeti, mesleği, sosyo-ekonomik düzeyi, sahip olduğu çocuğunun yaşı ve cinsiyeti açısından görülen bu farklılıklar maksimum çeşitlilik yönteminin amacına uygunluğunu göstermektedir. Ayrıca elde edilen bulgular çalışma grubunun seçilme amacına uygunluğunu destekleyecek niteliktedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Olgubilim deseniyle yapılan bu çalışmada veri toplama aracı olarak velilere değer alguları ile karakter ve değerler eğitiminde okullardan beklentilerine yönelik birebir görüşme kullanılmıştır. Görüşme çeşitlerinden ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede, araştırmacıya görüşme öncesinde belirlediği bir dizi soru ve konu başlığı araştırma esnasında rehberlik etmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacı hem bir rehber eşliğinde ilerler hem de ihtiyaç duyduğunda konu üzerinde derinlemesine gidebilir (Gürbüz ve Şahin, 2017, s. 184). Görüşme tekniği araştırmacılar için esnek bir araştırma aracıdır. Araştırma sürecinin her basamağında kullanılabilir. Görüşme tekniği sayesinde görüşmeci katılımcıların

sorularını anında cevaplandırabilir ve karmaşık yönergeleri açıklayabilir. Görüşme, araştırmacı ve katılımcı arasında güven sağlandığında karmaşık ve hassas konuların ifade edilebilmesine olanak sağlar (Büyüköztürk, Akgün, Demirel, Karadeniz ve Çakmak, 2020, s. 158)

Yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularının katılımcılarının anlayabileceği kolaylıkta olmasına ve yönlendirici olmamasına çalışılmıştır. Araştırmacı tarafından alan yazın taranmış ve taslak olarak 12 görüşme sorusu hazırlanmıştır. Hazırlanan taslak sorular iki alan uzmanına sunulmuş ve bazı sorularda düzeltmeler yapılırken bir soru da diğer sorulardan birine benzerliği sebebiyle çıkarılmıştır. Netleştirilen 11 görüşme sorusu pilot uygulama olarak iki veliye uygulanmıştır. Velilerden gelen cevapların niteliğine göre sorulara son hali verilerek yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmaya hazır hale getirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu Ek 1’de verilmiştir.

3.4. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırma türlerinden olgubilim deseninde araştırmacının temel rolü belirlenen konuda katılımcının deneyimlerini doğru aktarabilmek ve betimleyebilmektir. Munhall (2007)’e göre fenomenologlar, sadece kişinin deneyime tepkisini değil, deneyimin onu yaşamak için nasıl bir şey olduğunu bilmek isterler.

Fenomenolojik desende katılımcının deneyimleri doğrultusunda olayı nasıl tanımladığı ve ele alınan olay hakkında detaylı düşünceleri elde edilir. Bu verilerin elde edilmesi zor bir süreçtir ve çalışılan konu hakkında derinine veri elde edilmesi çok fazla zaman alabilir. Bu bakımdan araştırmacının görüşmeler konusunda yeterliliğe sahip olması gerekir (Padilla-Diaz, 2015).

Donalek (2004)’e göre fenomenolojik çalışmalar araştırmacı için zorlayıcı, zaman adlıği için yorucu ve heyecanlı bir süreçtir. Araştırmacı sadece katılımcının cevapları değil aynı zamanda olayın anlamı konusunda öz farkındalık geliştirmeye zorlanır. Bu açıdan final ürünü araştırmacıya katılımcılar ve okuyucu açısından katkı sağladığı bir doyum sağlamalıdır (Donalek, 2004).

3.5. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde araştırmaya katılan velilerle değer algıları ve okullardan beklentilerine yönelik yapılan görüşme verileri toplanmıştır. Görüşmeler, Covid-19 önlemleri kapsamında maske, mesafe ve temizlik kurallarına uyularak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar gönüllülük esasına bağlı olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılımcı olmayı kabul eden görüşmecilerden isteklerine göre önlemlere dikkat edilerek yüz yüze görüşme yoluyla veya görüntülü konferans yöntemiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşmecilere öncelikle araştırmanın amacı anlatılmıştır. Görüşmelerin ses kayıt cihazı veya görüntülü konferans kayıt yöntemi ile kayıt altına alınması konusunda bilgilendirme yapılmış ve eğer gerekli izin çıkarsa bu yöntemler kullanılmıştır. Aksi durumlarda elle yazma yöntemi tercih edilmiştir. Elde edilen kayıt verileri yazıya aktarılmış ve analizleri yapılmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. İçerik analizi yöntemi, karakter ve değerler eğitiminin tanımı, karakter ve değerler eğitiminin önemi, ailede değer kazandırma, değer edinimini etkileyen unsurlar, değer krizleri, değerler eğitimi çalışmaları ve değerler eğitiminde okullardan beklentiler temalarının analizinde; betimsel analiz yöntemi ise öncelikli değerler, çocuğun sahip olduğu değerler, istenilmeyen tutum ve davranışlar ve okullarda arzulanan değerler temalarının analizinde kullanılmıştır. İçerik analizinde amaç elde edilen verileri açıklayacak kavram ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizlerde veriler özetlenip yorumlanırken; içerik analizinde ise daha derin bir işleme tabi tutulur. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlarla bir düzene sokulması ve temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242).

Araştırma sürecinde toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Alınan ses kayıtları ve görüntülü konferans kayıtları metne aktarılmıştır. Aktarılan metinlerin ses dosyalarından kontrolleri sağlanmıştır. Ardından metinler değerlendirilip kodlanmıştır. Bu kodlamalar için alan yazın ve araştırma sorularından elde edilen veriler göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmaya katılan kişilere de gizliliğin sağlanması adına 1 ile 24 arasında sayılarla kodlar verilmiştir.

3.7. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Alanında uzman iki kişinin görüşleri ışığında kodlamalara son hali verilmiştir. Yer verilen bütün sorular bir tema olarak kabul edilmiştir. Yapılan kodlamalar sonucunda ise toplamda 100 alt tema oluşturulmuştur. Görüşler arasındaki uyumun belirlenmesi amacıyla uzmanlar arasındaki görüş birliği ve ayrılıkları tespit edilmiştir. Bunun için Miles ve Huberman (1994)'ın güvenirlilik formülünden ($\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}}$) yararlanılmıştır. Bu formüle göre uzmanlar arasındaki güvenirlilik 0.97 ($\frac{97}{97+3}$) olarak ortaya çıkmıştır. Uzmanlar arasında ortaya çıkan kodlamalardaki benzerlik çalışmanın güvenirliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışmanın geçerlilik ve güvenirliliğinin sağlanması adına bulgular herhangi bir yorum eklenmeden verilmiştir. Oluşturulan temalar katılımcılardan alınan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Araştırmalarda inandırıcılığı artıran yöntemler uzun süreli katılım, katılımcı kontrolü ve uzman incelemesidir (Holloway ve Wheeler, 1996). Katılımcılarla yapılan görüşmelerde uzun süreli etkileşim sağlanmasına ve gerekli durumlarda görüşmenin başka bir vakitte tekrar edilmesine özen gösterilmiştir. Başkale (2016)'ye göre veri toplama sürecinde katılımcılar için yeterli zamanın ayrılması araştırmacının katılımcılar hakkında derinlemesine anlayış göstermesini sağlar. Elde edilen bulguların inandırıcılığı adına katılımcılarla veriler hakkında katılımcı teyidi yapılmıştır. Son olarak alanında iki uzman tarafından elde edilen kod ve frekanslar karşılıklı olarak kontrol edilerek araştırmanın inandırıcılığı artırılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın aktarılabilirliği açısından çalışma grubunun nasıl seçildiği ve katılımcıların detaylı özellikleri çalışma grubu başlığında verilmiştir. Katılımcılar cinsiyetleri açısından maksimum çeşitlilik yöntemine uygun (12 erkek, 12 kadın) olarak seçilmiştir. Sahip oldukları çocukların cinsiyetleri de yine birbirine çok yakın bir istatistikle (11 erkek, 13 kız) belirlenmiştir. Katılımcıların meslek dağılımları ev hanımı, öğretmen, doktor, memur, eczacı, veteriner, emekli, hemşire ve işçi olarak toplumun her kesiminden dağılım göstermiştir. Katılımcılardan (f:24), sosyo-ekonomik düzey açısından düşük (f:5), orta (f:12) ve yüksek (f:5) olarak bir sayı tespit edilmiştir. Son olarak sahip oldukları çocuklarının yaş aralığı açısından 3-6 yaş aralığı (f:6), 7-11 yaş aralığı (f: 9) ve 12-18 yaş aralığı (f: 9) şeklinde ortaya çıkmıştır. Katılımcının yaşı, cinsiyeti, mesleği, sosyo-ekonomik düzeyi, sahip olduğu çocuğunun yaşı ve cinsiyeti açısından görülen bu

farklılıklar maksimum çeşitlilik yönteminin amacına uygunluğunu göstermektedir. Ayrıca elde edilen bulgular çalışma grubunun seçilme amacına uygunluğunu destekleyecek niteliktedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışmaya ait bulgulara burada yer verilecektir. Öğrenci velilerinin değer algıları ve okullardan beklentileri “karakter ve değerler eğitiminin tanımı, öncelikli değerler, karakter ve değerler eğitiminin önemi, ailede değer kazandırma, çocuğun sahip olduğu değerler, istenilmeyen tutum ve davranışlar, değer edinimini etkileyen unsurlar, değer krizleri, değerler eğitimi çalışmaları, okullarda arzulanan değerler, değerler eğitiminde okullardan beklentiler” olmak üzere on bir tema altında toplanmıştır. Araştırmacı tarafından belirlenen temalara ilişkin kodlar ve velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir.

4.1. Velilerin Değer Algılarına Yönelik Bulgular

4.1.1. Karakter ve Değerler Eğitiminin Tanımı

Bu tema altında katılımcılara “Karakter ve değerler eğitimi denince aklınıza neler geliyor?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda velilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. *Karakter ve Değerler Eğitiminin Tanımı*

Kod	f	%
Ahlaki vasıflar	12	32,43
İyi birey yetiştirmek	10	27,03
Milli ve kültürel değerler	7	18,92
Toplumları bir arada tutan etmenler	4	10,81
Gelenek ve göreneklerimiz	3	8,11

Kod	f	%
Evrensel değerlerin benimsenmesi	1	2,70
Toplam	37	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere öğrenci velilerinin karakter ve değerler eğitimi denince akıllarına gelenlerde ilk sıralarda ahlaki vasıflar (f:12 %32,43), iyi birey yetiştirmek (f:10 %27,02), milli ve kültürel değerlerin aktarılması (f:7 %18,91) yer almaktadır. Gelenek ve göreneklerimiz (f:3 %8,1) ve evrensel değerlerin benimsenmesi (f:1 %2,7) akla son gelen kavramlar olmuştur. Öğrenci velilerinin konuyla alakalı verdikleri cevaplardan sırasıyla en çok çıkan kodlardan olan ahlaki vasıflar ile iyi birey yetiştirmek; en az çıkan kodlardan gelenek ve göreneklerimiz ile evrensel değerlerin benimsenmesi hakkındaki birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

“Karakter ve değerler eğitimi dendiği zaman aklıma ilk olarak ahlaki vasıflar gelmektedir. Ahlaki vasıflarla kastım ise şudur insanın yaşamı boyunca adının nasıl anılmasını istiyorsa öyle yaşamasıdır. Kişi, yaşamı boyunca elde ettiği bütün ahlaki vasıfları yaptığı okumalar, tanıştığı insanlar ve en önemlisi de ailesi vasıtasıyla alır. Kimi örnek aldığı, kiminle vakit geçirdiği ve kimler gibi davrandığı, kişinin ahlaki vasıfları hakkında bizlere çeşitli dönütler verir. Bu ahlaki vasıflar ya olumludur; iyilik, yardımseverlik, alçak gönüllülük, adaletli olmak, sözlerinde ve işlerinde doğruluk, vb. gibi, ya da olumsuzdur; kötülük, vurdum duymazlık, kibirlilik, yalan söylemek, vb. gibi. Bu ahlaki vasıfların kazanılması ise karakter ve değerler eğitimiyle alakalıdır.” K1

“Değer eğitimi iyi birey yetiştirmenin temelini oluşturan bir öge olarak görüyorum. İyi bir birey yetiştirilirken karakteri ve kişiliği adına önemli olan değerlerin aktarılması gerekmektedir. Çünkü bir bireye iyi tanımı yapabilmek adına toplumca benimsenmiş değerlere sahip olması gerekir. Değerleri içselleştirebilmiş bireyler aynı zamanda iyi karakterli insanlar olarak topluma da yarar sağlarlar.” K2

“Benim aklıma toplumsal ortak değerlerimizi yansıtan gelenek ve göreneklerimiz geliyor. Bizler millet olarak bugünlere ecdadımıza bağlılığımızı devam ettirmemiz

sayesinde gelebildik. Onlardan benimsediğimiz değerlerimizi yaşatmamız çok önemlidir.” K9

“Biz karakter eğitimi diyoruz ama aslında hayatın ta kendisi, bir nevi insanın manevi iskeleti. Bireyi toplum nazarında öne çıkaran, insanı diğer varlıklardan ayıran temel özellikleri. Bu konuda diğer açıdan da karakter eğitimi toplumlar tarafından benimsenen evrensel değerlerin benimsetilmesi olarak da adlandırabilirim.” K6

4.1.2. Öncelikli Değerler

Bu tema altında katılımcılara “Sizin için öncelikli önem arz eden değerler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda velilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Öncelikli Değerler

Kod	f	%
Dürüstlük	17	12,88
Sevgi	14	10,61
Adalet	14	10,61
Saygı	12	9,09
Hoşgörü	11	8,33
Aile birliği	10	7,58
Sorumluluk	8	6,06
Çalışkanlık	8	6,06
Yardımseverlik	8	6,06
Sağlık	7	5,30

Kod	f	%
Vatanseverlik	6	4,54
Güven	6	4,54
Temizlik	4	3,03
Sabır	4	3,03
Mantık	2	1,52
Merak	1	0,76
Toplam	132	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere katılımcı kişiler için öncelik arz eden değerler en fazla dürüstlük (f:17 %11,49), sevgi (f:14 %9,46), adalet (f:14 %9,46), saygı (f:12 %8,11), hoşgörü (f:11 %7,43) ve aile birliği (f:10 %6,76) olarak belirtilmiştir. En az önem arz eden değerler ise güven (f:6 %4,05), temizlik (f:4 %1,7), sabır (f:4 %2,7), mantık (f:2 %1,35) ve merak (f:1 %0,67) olarak ortaya çıkmıştır. Öğrenci velilerinin konuyla alakalı verdikleri cevaplardan sırasıyla en çok çıkan kodlardan dürüstlük ve sevgi; en az çıkan kodlardan mantık ve merak hakkındaki birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

“Kişiliğimde en tepe değerlerden birisi doğruluktur. Doğruluk denince illaki yalan söylememek anlaşılmalı. Mesela esnafın terazide hakka girmemesi, öğrencinin sınavda kopyadan uzak durması, memurun mesai saatlerine riayet etmesi gibi örneklerde doğruluk değerine uygun davranışlardır. İşlerimde bahanelerden, yalandan uzak durmaya çalışırım. Verdiğim sözleri zamanında yerine getiririm. Hayatımı doğruluk üzerine şekillendirmek karakterimin olmazları arasındadır.” K7

“Sevgi, dürüstlük, sağlık, aile sevgisi ve dini değerler. İnsanlar ilk önce kendini sonra da diğer canlıları sevmelidir ki onlara ön yargılı yaklaşmasın, onları korusun ve onlara yardım etsin.” K17

“Benim için mantık duygusal yönlerimizden ve diğer değerlerden daha önemli bir yerdedir. Elbette duyguları olan insanlarız ama akıl ve mantığı öne çıkaran bireyler ancak toplumda ilerleyebilen insanlar olmaktadır.” K3

“Kişinin yeniliklere açık olması, kendini sürekli güncellemesi ve hayat okulunda öğrenci olmaya devam etmesi benim adıma kıymetli bir erdemdir. İçimde uyanan merak duygusunu doğru yönlendirerek kendimi geliştirmeye çalışırım. Merak sayesinde pek çok bilgiyi elde ettiğimi düşünüyorum. Merak benim karakterim adına olmazsa olmazlardandır.” K10

4.1.3. Karakter ve Değerler Eğitiminin Önemi

Bu tema altında katılımcılara “Karakter ve değerler eğitimi önemli midir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda velilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. Karakter ve Değerler Eğitiminin Önemi

Kod	f	%
Olumlu kişilik gelişimi	12	38,71
Ahlaki gelişim	7	22,58
Değerlerimizin aktarılması	4	12,90
Evrensel ve milli değerlerin benimsenmesi	3	9,68
Sosyalleşme	3	9,68
Toplumsal problemlere duyarlılık	2	6,45
Toplam	31	100

Katılımcıların tamamı (f:24) karakter ve değer eğitiminin önemli olduğu (%100) görüşündedir. Tablo 4’de görüldüğü üzere veliler karakter ve değerler eğitiminin neden önemli olduğuna gerekçe olarak ise olumlu kişilik gelişimi (f:12 %38,71), ahlaki gelişim

(f:7 %22,58) ve değerlerimizin aktarılması (f:4 %12,9) göstermişlerdir. Öneme dair en az çıkan görüşler ise sosyalleşme sağlaması (f:3 %9,68) ve toplumsal problemlere duyarlılık (f:2 %6,45) olarak belirtilmiştir. Öğrenci velilerinin konuyla alakalı verdikleri cevaplardan sırasıyla en çok çıkan kodlardan olumlu kişilik gelişimi ile ahlaki gelişim; en az çıkan kodlardan sosyalleşme ve toplumsal problemlere duyarlılık hakkındaki birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

“İnsanı insan yapan eğitimidir. Eğitim anne karnında başlar derler ama biz ona annede başlar diyelim ki çocuk, elde ettiği kazanımların çoğunu ailede edinir. Ailenin karakteristik yapısı ve nelere değer yüklediği çocuğun zihnine, fikrine ve davranışlarına yansır. Bir süre sonra aileden çeşitli sebeplerle ayrılan çocukların eğitimine de arkadaşları ve etrafındaki insanlar katkı sağlar. İşte tam burada karakter ve değerler eğitimi devreye girer ve önemini gösterir. Çocuk aileden aldığı yapıyı etrafındakilerle karşılaştırmaya ve çeşitli yargılar üretmeye başlar ve artık karakter ve değerleri etrafındakilerle şekillenir. Bu şekillenmeler doğru bir biçimde yapılabilmişse o zaman olumlu kişilik gelişiminden bahsedilebilir. Olumlu kişilik gelişimi ise karakterlere ve değerlere saygılı bireylerin yetişmesine yol açar. Örneğin, bir makama gelen birisinin elindeki yetkiyi insanları ezmek niyetiyle değil de onlara hizmet etmek maksadıyla kullanması, yıkmak yerine yapmak düsturunu benimsemiş kişilerin varlığı, her daim yardım etme arzusunda olan insanların olması, olumlu kişilik gelişiminin neticelerinden bazılarıdır.” K23

“Günümüz insanının en büyük sorunlarından birisi ahlaki durumlardır. Karakter eğitimi ahlaki bozulmaların önlenmesi ve kişilerde ahlak gelişimi adına önem arz eder. Ahlaki açıdan baktığımızda insanın her koşulda dürüst olabilmesi, kendini olumsuz etkilese dahi haktan yana olabilmesi değerler eğitimiyle mümkündür. Bir nasihat, bir öykü gençlerin belki de ömrü boyunca hatırlayıp davranışlarında rol model olacaktır ve ahlaki bozulmalar azalacaktır.” K6

“Bizi robotlardan ayıran sosyal yönümüzdür. İnsan sosyal bir varlıktır ve bu toplumda huzurlu ve mutlu yaşamak için insanlar birbirlerine her daim lazımdırlar. Değerlerimiz bu açıdan bizi bir araya getiren sosyalleşmemizi sağlayan öğelerdir.” K18

“Değerler eğitimi almış ve kendini gerçekleştirmiş bir birey çözüm odaklı bir kişi olmaya çalışacaktır. Çevresindeki ahlaki bozulmaları gidermeye çalışacak ve çevresinde oluşan problemlere karşı duyarlı olacaktır.” K15

4.1.4. Ailede Değer Kazandırma

Bu tema altında katılımcılara “Aile içerisinde değer edindirmek için neler yapıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda velilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 5. Ailede Değer Kazandırma

Kod	f	%
Anne – baba iş birliği	13	30,23
Rol model olma	12	27,91
Davranışlarda tutarlılık	7	16,28
Pekiştirme ve ödül	5	11,63
Materyal kullanımı	4	9,30
Aile birlikteliği	2	4,65
Toplam	43	100

Tablo 5’te görüldüğü üzere veliler aile içerisinde değer kazandırma adına en çok anne-baba iş birliği (f:13 %30,23) ve rol model olma (f:12 %27,91) yöntemlerine başvurmaktadır. Bunların haricinde yapılan uygulamalar olarak davranışlarda tutarlılık (f:7 %16,28), pekiştirme ve ödül (f:5 %11,63) görülmektedir. En az yararlanan uygulamalar ise materyal kullanımı (f:4 %9,3) ve aile bireylerinin beraber zaman geçirdikleri aile birlikteliği (f:2 %4,65). Öğrenci velilerinin konuyla alakalı verdikleri cevaplardan sırasıyla en çok çıkan kodlardan anne-baba iş birliği ve rol model olma; en

az çıkan kodlardan materyal kullanımı ve aile birlikteliği hakkında birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

“Eşimle birlikte iş birliği içinde görev dağılımı yapıp üstleniyoruz. Baba ve anne otoritesinin farklı olduğu inancındayım. Bu yüzden eve vaktinde gelme, sofraya birlikte oturma, saygılı oturuş ve kalkma, tutumluluk ve para idaresi konusunda baba ön plandayken; ben sorumluluklarını yerine getirmesi, odasını toplaması ve temizlemesi, sofraya kurmaya yardım etmesi, paylaşımcı bir birey olması ve arkadaşlarıyla grupça tartışmadan oynaması açısından ilgileniyorum. Bu ilgilenilen noktaların değerlere yansımaları oluyor.” K24

“Bizler çocuklarımıza faydalı olabilmek adına örnek olmaya çalışıyoruz. Onlara yardımseverlik, cömertlik, temizlik, vatandaşlık ve dini değerlerde öncelikle kendimiz yaparak örnek olmaya çalışıyoruz. Bunları yaparken yapmacık olmaktan kaçınıyoruz. Yapmacılıktan ziyade öncelikle biz değerlerimiz konusunda kendimizi düzeltmeye önem veriyoruz. Amacımız onlara faydamızın dokunabilmesi. En başta kendimiz yaparsak zaten çocuk biz ona söylemeden kendiliğinden öğreniyor ve yapmaya çalışıyor.” K18

“Değer eğitiminde kitap, animasyon, çizgi film gibi materyalleri kullanmaya çalışıyorum. Değer temalı kitapları çocuğum da özenle dinliyor ve bana içerisinden çıkarılacak dersle birlikte hikayeyi özetleyebiliyor.” K4

“Ailecek beraber oturduğumuz saatlerde yaptığımız eylemlerin yanında sohbet ederek çocuklarımıza örnek olmaya çalışırız. Bir araya geldiğimiz bu vakitlerde dikkat dağıtıcı bütün etmenleri kenara koyar sadece ailemizle birlikte geçireceğimiz o saati değerlendirmeye çalışırız.” K13

4.1.5. Çocuğun Sahip Olduğu Değerler

Bu tema altında katılımcılara “Çocuğunuzun kazanmış olduğunu düşündüğünüz veya gözlemlediğiniz değerler nelerdir?” sorusu yöneltmiştir. Bu bağlamda velilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 6. *Çocuğun Sahip Olduğu Değerler*

Kod	f	%
Dürüstlük	14	14,43
Sevgi	11	11,34
Saygı	11	11,34
Hoşgörü	9	9,28
Yardımseverlik	9	9,28
Temizlik	8	8,25
Çalışkanlık	7	7,22
Sorumluluk	6	6,19
Aile birliği	6	6,19
Vatanseverlik	5	5,15
Adalet	5	5,15
Sabır	3	3,09
Cesaret	2	2,06
Özgürlük	1	1,03
Toplam	97	100

Tablo 6’da görüldüğü üzere velilerin çocuklarında gözlemlediği veya kazandığını düşündüğü değerler olarak en çok dürüstlük (f:14 %13,33), sevgi (f:11 %10,48), saygı (f:11 %10,48), hoşgörü (f:9 %8,57) ve yardımseverlik (f:9 %8,57) olarak dile getirilmiştir. Ailelerin çocuklarında en az gözlemlediği değerler ise adalet (f:5 %4,76),

sabır (f:3 %2,86), cesaret (f:2 %1,90) ve özgürlük (f:1 %0,96) olarak belirlenmiştir. Dürüstlük değeri veliler tarafından hem kendileri açısından önemli görülmüş hem de çocuklarında bu değerleri gözlemlediklerini dile getirmişlerdir. Öğrenci velilerinin konuyla alakalı verdikleri cevaplardan sırasıyla en çok çıkan kodlardan dürüstlük ve sevgi; en az çıkan kodlardan cesaret ve özgürlük hakkındaki birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

“Çocuğum bir hatası olduğunda biz görmemiş olsak dahi gelip yanlışını bildirir. Yalandan uzak durur. Verdiği sözleri tutmaya çalışır. Bu bakımdan dürüstlük değerini kazanabildiği düşüncesindeyim.” K14

“Büyüklerine karşı saygı küçüklere ise sevgi duyar. Hoşgörülü, yufka yüreklidir. Etrafındaki arkadaşlarında olmayan şeyleri onlarla paylaşır. Dini değerleri alabildiği oranda elimizden geldiğince verebilmeye çalışıyoruz.” K12

“Yeni bir şeyler denemeye hem merak duyar hem de yaptığı şeylerde cesaret gösterir. Ekip çalışmalarında arkadaşlarına da destek vererek onları cesaretlendirir.” K11

“Kendi düşüncelerini rahatça dile getirebilir. Kişi haklarına saygılıdır ve her insanın özgür olması gerektiğine inanır. Yaptığı eylemlerde, kararlarında özgür olmayı tercih eder.” K3

4.1.6. İstenmeyen Tutum ve Davranışlar

Bu tema altında katılımcılara “Çocuğunuzun sahip olmasını istemediğiniz veya okullarda gözlemlediğiniz olumsuz tutum ve davranışlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda velilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 7. İstenilmeyen Tutum ve Davranışlar

Kod	f	%
Yalan	12	21,43
Şiddet	9	16,07

Kod	f	%
Tembellik	7	12,50
Küfürbazlık	6	10,71
Bağımlılık (medya, sigara vb.)	6	10,71
İnançsızlık	5	8,93
Öfke	4	7,14
İnat	3	5,36
Hırsızlık	2	3,57
İhmalkarlık	1	1,79
Bağnazlık	1	1,79
Toplam	56	100

Tablo 7’de görüldüğü üzere velilerin çocuklarında veya toplumda görmeyi istemedikleri olumsuz tutum ve davranışlar en fazla yalan (f:12 %21,43), şiddet (f:9 %16,07), tembellik (f:7 %12,5), küfürbazlık (f:6 %10,71) ve sosyal medya, sigara vb. bağımlılığı (f:6 %10,71) olarak ortaya çıkmıştır. Görülmesi istenmeyen davranışlardan en az belirtilenler ise inat (f:3 %5,36), hırsızlık (f:2 %3,57), ihmalkarlık (f:1 %1,79) ve bağnazlık (f:1 %1,79) olarak belirlenmiştir. Öğrenci velilerinin konuyla alakalı verdikleri cevaplardan sırasıyla en çok çıkan kodlardan yalan ve şiddet; en az çıkan kodlardan ihmalkarlık ve bağnazlık hakkındaki birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

“Yalan kendi çocuğumda ve öğrencilerde görmek istemediğim bir diğer olumsuz tutum ve davranışlardandır. Yalan, gerçeği örtmek, gizlemek ve yanlış hükümler verilmesine yol açan illetli bir hastalıktır. Ne yazık ki istediği şeyi elde etmek için bin bir türlü yalanlar söyleyen öğrencileri görmek bizleri üzmektedir. Bu olumsuz davranışın müsebbipleri yine biz ebeveynler olmaktadır ki çocuk gördüğünü örnek alır. Yalanın

acı sonuçları, can yakıcı, yuva yıkıcı neticeleri vardır ve ebeveynler, öğretmenler olarak bu konuda herhangi bir önlem alınamazsa toplum denen olgunun yok olmasına zemin hazırlanmış demektir. Toplumda yalanını yakaladığınız bir kişi, kim olursa olsun her ne doğru söylese de sorgulanmaya müstahaktır. Böylelikle toplumdaki saygınlığını, değerini yitirmiş ve toplumdaki uzaklaşmış olur. Yani iş hepimizin hafızasında yer alan yalancı çobanın hikayesine dönmüş olur. Netice itibarıyla yalandan çocuklarımızı şiddetle korumalı ve onları uyarmalıyız ki sağlıklı bir birey, sağlıklı bir toplum ve sağlıklı devletler elde edilmiş olsun.” K7

“Günümüz çocuklarında görmeyi istemediğim davranış şiddet eğilimi veya akran zorbalığıdır. Aile içerisinde özellikle şiddete maruz kalan veya gözlemleyen çocuklar arkadaşları arasında bu eylemi yansıtmaya eğilimindedir. Bazen de bedensel veya sosyal gelişimi itibarıyla sivrileşen çocuklar diğerlerine zorbalık yapmaktadırlar. Bu tarz bireylerin ruh halleri anlaşılmalı, aileyle irtibata geçerek sorun çözümlenmelidir.” K23

“Saygı benim için çok önemli olduğundan saygısızlık ve kaba davranışlar olumsuz tutumlardır. Bunların dışında kişinin ihmalkar olması, saldırganlık, adil olmamak bireylerde olmaması gereken davranışlardandır.” K13

“Yeni fikirlere kapalı, her duyduğuna sorgulamadan inanan insanlar toplumda mevcuttur. İnandığı temel şeyler dışına çıkmadan onlara körü körüne bağlanan insan davranışları olumsuz tutum ve davranışlar arasında sayılabilir.” K22

4.1.7. Değer Edinimini Etkileyen Unsurlar

Bu tema altında katılımcılara “Çocuklar değer öğrenirken kimler ve nelerin etkisinde kalmaktadır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda velilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 8. Değer Edinimini Etkileyen Unsurlar

Kod	f	%
Aile	17	30,90

Kod	f	%
Arkadaş	15	27,27
Öğretmen	10	18,18
Sosyal medya	10	18,18
Gelenek ve görenekler	2	3,65
Kişilerin değer algıları	1	1,82
Toplam	55	90

Tablo 8’de görüldüğü üzere velilere göre çocukların değer ediniminde en çok aile (f:17 %30,9) ve arkadaş (f:15 %27,27) faktörleri etkili olmaktadır. Bunların yanı sıra öğretmenler (f:10 %18,18) ve sosyal medya (f:10 %18,18) değer ediniminde etken rol oynamaktadır. En az etkili bulunan faktörler ise gelenek ve görenekler (f:2 %3,65) ve kişilerin değer algıları (f:1 %1,82) olarak ortaya çıkmıştır. Öğrenci velilerinin konuyla alakalı verdikleri cevaplardan sırasıyla en çok çıkan kodlardan aile ve arkadaş; en az çıkan kodlardan gelenek ve görenekler ile kişilerin değer algıları hakkında birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

“Aile değerlerin öğretimi açısından kritik bir yere sahiptir. Aile çocuğun her şeyi ilk kez gördüğü ortamdır. Yardımseverliği, sevmeyi, saygıyı da öğrenebilir veya tam tersi yalan, nefret, haset etme gibi olumsuz tutumlar da edinebilir. Birey ailesinde hangi temel üzere yetişirse ona göre gelişecektir.” K5

“Çocuklar değer öğrenirken en başta anne babasının etkisi altında kalmakta ve onları rol model almaktadırlar. Şayet yaşları ilerledikçe arkadaşlarının güdümine girmekte ve onlara benzemektedirler. Günümüz dünyasında da arkadaşlıkların ancak ve ancak menfaatler üzerine kurulduğunu, ahlak denilen kavramın yerle bir edildiğini ve büyüğüne saygı, küçüğüne sevginin esamesinin okunmadığını düşünürsek çocuklarımızı bu cendereden nasıl kurtaracağımızı iyi hesap etmek gerekir. Bana

arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim sözü hiç kuşkusuz arkadaşın etkisini ortaya koymaktadır. Bu açıdan kişiler kurduğu arkadaşlıklara dikkat etmelidir.” K21

“Büyüklerimizden aldığımız değer ve kurallar kişilerin hayatlarına tesir etmektedir. Çocuk aile içerisinde yaşatılan gelenekler sayesinde değerleri farkında olmadan edinmiş olacaktır.” K8

“Çocuklar takip ettikleri insanların yaşamlarında benimsediği düşüncelerinden, yaşam şekillerinden, hal ve hareketlerinden etkilenmektedir. Örnek aldığı kişilerin değerlere bakış açısı çocuğun değerlerini de olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir.” K1

4.1.8. Toplumdaki Değer Krizleri

Bu tema altında katılımcılara “Toplumdaki değer krizlerinin sebepleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda velilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 9. Değer Krizlerinin Sebepleri

Kod	f	%
Arkadaş ortamı	15	33,33
Sosyal medya	12	26,67
Ailede verilmeyen değerler	5	11,11
Özenti	4	8,89
İnançsızlık	4	8,89
Bencillik	3	6,67
Temel değerlerin yıkıma uğraması	1	2,22
Para	1	2,22

Kod	f	%
Toplam	45	100

Tablo 9’da görüldüğü üzere veliler toplumda meydana gelen değer krizlerinin en çok arkadaş ortamı (f:15 %33,33), sosyal medya (f:12 %26,67) ve ailede verilmeyen değerler (f:5 %11,11) kaynaklı olduğu görüşündedirler. Değer krizlerine birçok faktör etki etmekle birlikte temel değerlerin yıkıma uğraması (f:1 %2,22) ve para (f:1 %2,22) en az sebebiyet veren konular olarak belirtilmiştir. Öğrenci velilerinin konuyla alakalı verdikleri cevaplardan sırasıyla en çok çıkan kodlardan arkadaş ortamı ve sosyal medya; en az çıkan kodlardan temel değerlerin yıkıma uğraması ve para hakkındaki birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

“Çocuklar ailelerinden daha çok arkadaşlarıyla zaman geçirmektedir. Arkadaş çevresi olumlu veya olumsuz yönde çocuğu çok etkilemektedir. Kişiler arkadaşları iyiyse onunla iyi yerlere geliyor. Tam tersi durumlarda ise insanlar karakter ve kişiliklerini arkadaşları yüzünden kaybediyorlar. Arkadaşlıkların toplumları olumsuz etkileyip değer krizlerine sebep olabilecek bir gücü var. Arkadaş seçiminin doğru yapılması gerektiğine inanıyorum. Bu açıdan oturlan mahalleye, dışarda çocuğun vakit geçirdiği kişilere ve ziyaret edilen kişilere dikkat edilmelidir.” K19

“Sosyal medya ve internet en büyük kriz sebebi bence. Küçüğünden büyüğüne herkesin elinde telefonu ve kendi dünyası var. Ailede aynı odada geçirilen zaman ve paylaşılan şeyler azalıyor. Değerlerin temelini atacak olan ailede ortam sarsılınca koca bir boşluğu ne olduğu ne aşıladığı belli olmayan youtuberlar ve sanatçı geçinen kimseler dolduruyor. Sahte isimlerle sahte mutluluklar paylaşılıyor sosyal medyada. Herkes olduğu halinden çok olmak istediği halini paylaşıyor ya da sadece paylaşmak için yaşıyor.” K6

“Bizim zamanımızda değerlerin yaşatılması adına güzel hikayeler anlatılırdı. Erdemli, karakterli kişilerin bu hikayeleri bizi etkiler ve onları örnek almamızı sağlardı. Bu

kişiler toplumun temel değerlerini yansıtan bireylerdi. Bu hikayelerin anlatılmaz hale gelmesi temel değerlerimizin yaşatılmasını sekteye uğratmıştır.” K22

“Bence insanlar çok materyalist oldukları için mala mülke, üne erdem ve ahlaktan daha çok önem veriliyor. Her şey para odaklı.” K12

4.2. Velilerin Okullardan Beklentilerine Yönelik Bulgular

4.2.1. Okullarda Değerler Eğitimi Çalışmaları

Bu tema altında katılımcılara “Okullarda karakter ve değerler eğitimi adına neler yapılmaktadır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda velilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 10. Değerler Eğitimi Çalışmaları

Kod	f	%
Pano çalışmaları	12	46,15
Belirli gün ve haftalar	7	26,92
Veli toplantısı	4	15,39
Seminer	2	7,69
Okul kermesi	1	3,85
Toplam	26	100

Tablo 10’da görüldüğü üzere veliler okullarda değerler eğitimi adına yapılan çalışmalar olarak en çok pano çalışmaları (f:12 %46,15) ve belirli gün ve haftalar (f:7 %26,92) yapıldığını gözlemlemiştir. Nadir yapılan çalışma ise okullarda düzenlenen okul kermesi (f:1 %3,85) etkinlikleridir. Öğrenci velilerinin konuyla alakalı verdikleri cevaplardan sırasıyla en çok çıkan kodlardan pano çalışmaları ve belirli gün ve haftalar; en az çıkan kodlardan seminer ve okul kermesi hakkındaki birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

“Her ay değerler eğitimi panosu hazırlanıp güncellenmekte ve öğrencilerin de bu panoya katkı sunmaları istenmektedir.” K15

“Okullarda belirli gün ve haftalara yönelik kutlama ya da anma programlarıyla birlik beraberlik gibi milli duygular, bağımsızlık, vatan bayrak sevgisi tarzında milli duygulara yönelik çalışmalar var.” K8

“Velilerin çocuklarını ilgilendiren bütün eğitim çalışmalarında yer alabilmelerinin sağlanması adına çocuğumun okulunda ara ara çeşitli değerleri içeren seminerler yapılmaktadır.” K6

“Okulumuzda sınırda ülkemiz adına mücadele eden askerlerimiz için okul kermesi düzenlendi. Toplanan para miktarından ziyade öğrencilerin yardımseverlik, birlik ve beraberlik, iş birliği gibi değerleri kazanmaları çok daha önemli bir noktaydı.” K2

4.2.2. Okullarda Arzulanan Değerler

Bu tema altında katılımcılara “Okullarda öncelikli olarak hangi değerler öğretilmelidir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda velilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 11. *Okullarda Arzulanan Değerler*

Kod	F	%
Adalet	15	15,96
Dürüstlük	13	13,83
Vatanseverlik	12	12,77
Saygı	10	10,64
Sorumluluk	9	9,57
Hoşgörü	7	7,45

Kod	F	%
Yardıms severlik	7	7,45
Sevgi	6	6,38
Çalışkanlık	5	5,32
Disiplin	3	3,19
Sabır	3	3,19
Temizlik	2	2,13
Özgürlük	1	1,06
Mantık	1	1,06
Toplam	94	100

Tablo 11’de görüldüğü üzere katılımcı kişiler okullarda öncelikli olarak en çok adalet (f:15 %8,33), dürüstlük (f:13 %7,22), vatanseverlik (f:12 %6,38), saygı (f:10 %6,38), sorumluluk (f:9 %6,11) değerlerini okullarda görmek istemektedir. Görülmesi arzulanan en az değerler sabır (f:3 %1,38), temizlik (f:2 %0,83), özgürlük (f:1 %0,83), mantık (f:1 %0,55) olarak belirtilmiştir. Dürüstlük değeri hem kişilerin önemli gördüğü ve çocuklarında gözlemledikleri hem de okullarda görmek istedikleri değer türü olarak ortaya çıkmıştır. Öğrenci velilerinin konuyla alakalı verdikleri cevaplardan sırasıyla en çok çıkan kodlardan adalet ve dürüstlük; en az çıkan kodlardan özgürlük ve mantık hakkındaki birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

“Okullarda ilk olarak bireylere eşit davranılmalı ve adalet değeri benimsetilmelidir. Çünkü toplumsal olarak eksikliğini yaşamaktayız. Bir öğretmen olarak öğrencilerime özellikle eğitimde fırsat eşitliği adına adalet kavramına uygun bir tavır sergiliyorum. Bu değeri benimsemiş öğrencilerim bireysel farklılıkları da göz önünde bulundurarak herkese eşit davrandığımın bilincindedeler.” K13

“Okullar bireylere yalandan uzak durmayı, işlerinde sahtekarlığa bulaşmamayı öğretmelidir. Yanlış yaptığıında hatasını bahanelerle örtmek yerine doğruyu söylemeyi, her koşulda doğruluktan yana olabilme alışkanlığı kazandırmalıdır. Doğruluk değerinin kazanılmaması demek toplumun en alt kesiminden en üst kesimine kadar bütün kurumlarda sahtekarlıkların, toplumsal sorunların ve ailelerin mutsuzluğu demektir.” K10

“Çocukların temel seviyede aile ve arkadaşlarından kopmadan özgür yaşayabilmeleri öğretilmelidir. Bu özgürlüğün kapsamına kişinin kendi öz denetimini sağlayabilmesi, aldığı kararları tek başına rahat verebilmesi, yaşam hakkının elinden alınmaması vb. durumları dahil edebiliriz.” K23

“Akıl ve mantığı öne çıkaran evrensel değerler okullarda aktarılmalıdır. Öğrencilere benimsetilen bu değerler bilimsel çalışmalara katılacak birey sayısının artmasını sağlayacaktır.” K8

4.2.3. Değerler Eğitiminde Okullardan Beklentiler

Bu tema altında katılımcılara “Çocukların karakter ve değer eğitimi adına okullardan beklentileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda velilerin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 12. Değerler Eğitiminde Okullardan Beklentiler

Kod	f	%
Öğretmenler iyi rol model olmalı	12	44,44
Öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırılmalı	6	22,22
Öğretmen-veli iş birliği artırılmalı	5	18,52
Öğretmenlerin bilgisi artırılmalı	2	7,41
Karakter ve değerler eğitimi adlı ders eklenmeli	2	7,41

Kod	f	%
Toplam	27	90

Tablo 12’de görüldüğü üzere velilerin okullardan değerler eğitimine yönelik bazı beklentileri bulunmaktadır. En çok dile getirilen beklentiler öğretmenlerin iyi rol model olması (f:12 %44,44), öğrencilere değerlerin edinilmesi konusunda sorumluluk bilinci kazandırılması (f:6 %22,22) ve öğretmen-veli iş birliğinin artırılmasıdır (f:5 %18,52). Beklentiler konusunda öğretmenlerin bilgisi artırılmalı (f:2 %7,41) ve karakter ve değerler eğitimi adlı dersin müfredata eklenmesi isteği (f:2 %7,41) en az dile getirilen beklentiler arasındadır. Öğrenci velilerinin konuyla alakalı verdikleri cevaplardan sırasıyla en çok çıkan kodlardan öğretmenler iyi rol model olmalı ve öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırılmalı; en az çıkan kodlardan öğretmenlerin bilgisi artırılmalı ve karakter ve değer eğitimi adlı ders eklenmeli hakkındaki birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

“Okullar öğrencilerin akademik başarılarının yanında kişilik gelişimine yönelik onları gerçek hayat hazırlayarak sorumluluk almaya yönlendirecek faaliyetlerde bulunmalıdırlar. Bir problemle baş ederken kendi stres yönetimleri, ekip arkadaşlarıyla ilişkileri, sorumluluk almaları, doğru iletişimle kendilerini anlatmaları özgüvenli ve başarılı bireyler olmalarını sağlayacaktır. Mesela birlikte okul bahçesine bir fidan diktirip bakımından sorumlu tutmak değerler eğitiminde sorumluluk bilinci edinmelerini sağlayacaktır.” K19

“Okullardan en büyük beklentim aileden sonra değerler eğitiminde en çok etkiye sahip öğretmenlerden olacaktır. Rol model olmak ve almak, bu iki kavram medeniyetlerin oluşumuna ve yıkılmasına yol açmıştır tarih boyunca. Öğretmenler bu işte en büyük paya sahiptir ki toplumları onlar şekillendirir. İnsanlık ne öğrendiyse öğretmenler vasıtasıyla öğrenmiş, iyiyi de kötüyü de onlar vesilesi ile tanıyabilmiş ve uygulayabilmiştir. Kısacası öğretmenleri iyi olanlar iyi olmuş, kötü olanlar ise kötü olmuştur. Bunu şu atasözleri güzel bir şekilde destekler ki “Kılavuzu karga olanın burnu pislikten çıkmaz”, “Üzüm, üzümüne baka baka kararır.” Kısacası, hayatta en

hakiki mürşit ilimse, alime yani öğretmene yüklenen değer, bizim verdiğimizden ve vermemiz gerekenden kat ve kat fazladır.” K8

“Öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilerek etkili bir değer eğitimi nasıl verilebilir bunun yolları aktarılmalıdır. Değerler eğitimine yönelik etkinliklerin neler olabileceği konusunda öğretmenlere uygulamalar tavsiye edilebilir.” K10

“Karakter ve değerler eğitimi dersi zorunlu ders olarak okutulmalıdır.” K14

BÖLÜM V

TARTIŞMA – SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulguların başlıklar halinde sonuçları, araştırmacının konu üzerindeki görüşleri, sonuçları destekleyen diğer araştırmalardaki bulgular ve öneriler ortaya konulmuştur.

5.1 Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma karakter eğitimi ve değer edinimi sürecinde öğrenci velilerinin değer algılarına ve okullardan beklentilerine odaklanmaktadır. Öğrenci velilerinin karakter ve değer eğitiminden ne anladıkları, hangi değerleri daha önde gördükleri, değer eğitimi adına neler yaptıkları, görmeyi arzuladıkları değerlerin neler olduğu, istenmeyen tutum ve davranışlar, değer eğitiminde rol sahibi olan etmenler, değer krizleri, okullarda değer eğitimi adına yapılan uygulamalar ve velilerin bu konuda okullardan beklentileri yirmi dört kişilik çalışma grubu üzerinden ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Karakter ve Değerler Eğitiminin Tanımı

Araştırmaya katılan velilerinin karakter ve değerler eğitimi denince akıllarına gelenleri belirlemek amacıyla görüşmede soru sorulmuştur. Velilerin verdiği cevaplar incelendiğinde çoğunluk olarak ahlaki vasıflar, iyi birey yetiştirmek, milli ve kültürel değerler verilmiştir. Veliler ahlaki vasıflara sahip olan bireylerin karakter ve değerler ediniminde başarılı olduklarından ve iyi birey yetiştirmek ile milli ve kültürel değerlerin aktarılmasının karakter ve değerler eğitimi sayesinde gerçekleşmesinden dolayı karakter ve değer eğitimi denince akıllarına bu kelime grupları gelmektedir. Duran ve Sarıçam (2016), yaptıkları çalışmada velilere karakter kelimesinin yaptığı çağrışıma yönelik bir soru yöneltmiştir. Ebeveynlerin aklına gelen ilk cevaplar kişilik özellikleri, erdem ve ahlak kelimeleri ile davranışların bütünlüğü olmuştur.

Arıcı ve Bartan (2020), okul öncesi eğitimde öğrencisi olan annelere değer ve karakter eğitimini nasıl tanımladıklarına yönelik bir soru yönelmiştir. Gelen dönütler ışığında dört farklı kategori altında cevaplar toplanmıştır. Bu başlıkların olumlu davranış kazandırma, milli ve manevi değerlerin verilmesi (kültürel değerler), dini ile ahlaki değerlerin kazandırılması ve kendine değer vermek şeklinde olduğunu belirtilmiştir.

Birbiriyle örtüşen alan yazındaki yukarıdaki sonuçların yanı sıra çalışmanın bu temasında literatürdeki benzer çalışmalardan farklı olarak elde edilen sonuçlar ise iyi birey yetiştirmek, toplumları bir arada tutan etmenler, gelenek ve göreneklerimiz ile evrensel değerlerin benimsenmesidir. Bu sonuçlar alan yazında velilerin değer algıları ve tanımlarına yönelik bakış açısını genişletecektir.

Öğrenci Velileri İçin Öncelikli Değerler

Çalışmanın yanıtlamayı hedeflediği ikinci soru velilerin kişilikleri açısından öncelikli değerlerin ne olduğudur. Katılımcı kişiler için öncelik arz eden değerler en fazla dürüstlük, sevgi, adalet, saygı ve hoşgörü olarak belirtilmiştir. Tay ve Yıldırım (2009), yaptıkları çalışmada öğrenci velileri vatanseverlik, dürüstlük, aile birliğine önem verme, sorumluluk ve çalışkanlık değerlerini öncelikli görmektedir. Acun, Yücel, Önder ve Tarman (2013) yaptıkları çalışmada veliler en çok dürüstlük, çalışkanlık ve saygı değerlerini önemli olarak görmektedir. Veliler en az önem verdiği değerler olarak estetik ve misafirperverlik değerlerini belirtmişlerdir. Hoşgörü ve bağımsızlık değerleri sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerin önemli gördüğü değerlerdendir. Buna karşılık sosyo-ekonomik düzeyi düşük aileler çalışkanlık, misafirperverlik, saygı ve temizlik değerlerine önem vermişlerdir.

Sarıkaya (2019) yaptığı çalışmada ebeveynlerin kendileri adına önem arz edip çocukları yetiştirmede benimsediği değerleri ahlaki değerler, dini eğitim, saygı ve sevgi dürüstlük, geleneksel değerler, kanaatkarlık gibi değerler olarak belirlemiştir. Anne ve babaların öncelikle önemsendiği değerler konusunda farklılıklar tespit edilmiştir. Anneler sorumluluk, dürüstlük, saygı, hoşgörü ve dindarlığı önemserken sebat, azim, bağımsızlık değerlerini diğerlerine göre daha az önemli görmüşlerdir. Babalar ise dindarlık, itaat, saygı, hoşgörü ve dürüstlüğü en önemli olarak görmüşlerdir. En az önem verdikleri

değerler ise çalışkanlık, bağımsızlık ve tutumluluktur. Genel olarak araştırma sonuçlarına bakıldığında ise ailelerin çocuk yetiştirme konusunda saygı, dürüstlük, sorumluluk gibi ahlaki değerleri öncelikli olarak görmektedir. Tutumluluk ve bağımsızlığı ise kendileri adına önemsiz olarak belirlemişlerdir. Yıldız (2019), yaptığı çalışmada ebeveynler kendileri adına önem arz eden değerleri sevgi, dürüstlük, saygı, sorumluluk, paylaşım, temizlik, yardımlaşma, güven, dostluk, hoşgörü, sabır, adalet, nezaket, iş birliği, dayanışma ve barış olarak belirlemiştir.

Birbiriyle örtüşen alan yazındaki yukarıdaki sonuçların yanı sıra çalışmanın bu temasında literatürdeki benzer değerlerden farklı olarak elde edilen sonuçlar ise sağlık, merak ve mantık değerlerinin veliler tarafından kişilikleri adına önemli görülmesidir. Alan yazında geçen temel değerlerin yanında bu kavramların velilerce önem addedilmesi değer ifadelerinin kapsamının tekrar gözden geçirilmesi adına önemlidir.

Karakter ve Değerler Eğitiminin Önemi

Çalışmanın yanıtlamayı hedeflediği üçüncü soru velilerin karakter ve değerler eğitiminin önemiyle alakalı görüşlerine yöneliktir. Veliler karakter ve değerler eğitiminin neden önemli olduğuna gerekçe olarak olumlu kişilik gelişimi sağlaması, ahlaki bozulmaların giderilmesi ve değerlerimizin aktarılmasını göstermişlerdir. Literatürde değerler eğitiminin önemine yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında değerler eğitimi gerekli görülmekte ve bazı gerekçeler bildirilmektedir. Tay ve Yıldırım (2009), yaptıkları çalışmada velilerin değerlerin öğretilmesi gerekçesi ve önemi olarak altı başlığa ulaşmıştır: Başarılı olmak, toplumsallaşmak, demokratikleşmek, çocukların kendilerini geliştirmeleri, öğretilmesi gerekli olduğu için ve barış.

Meydan (2014), yaptığı çalışmada değerler eğitiminin gerekliliğine yönelik bilgiler paylaşmıştır. Değerler eğitimi bireyin bir bütün olarak ele alınması gerekliliğinin doğal bir sonucudur. Birey sadece bilişsel ve mekanik açıdan incelenen bir varlık değil aynı zamanda duyuşsal özelliklerle birlikte bütüncül bir anlayışa ele alınması gereken bir varlıktır. Değerler eğitimi toplum açısından önemlidir. Çünkü değerler eğitimi sayesinde sağlam karakterli kişiler yetiştirilir ve bu kişiler sağlıklı bir toplum yapısını meydana getirirler. Toplum içerisinde gerçekleşen olumsuz olayların giderek fazlaşması

eğitimciler ve ebeveynlerin değer eğitimine sarılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Karakter eğitimi okulların güvenli bir ortam olmasını sağlamaktadır.

Gömleksiz ve Kılınç (2015), yaptıkları çalışmada değerler eğitiminin gerekliliği ve önemini yönelik görüşleri kişilik gelişimi, farkındalık, değerlerin aktarımı, toplumsal sorunlara duyarlılık, sosyalleşme, sorumluluk kazanma olarak elde etmiştir. Arıcı ve Bartan (2020), yaptıkları çalışmalarında önemli olmasının sebepleri olarak doğru davranışı kazandırmak, iyi insan olmak, dini bilgiler ve kültürel edinim, değerleri fark etmek ve toplumun huzurunu sağlamak olarak beş kategoride verilmiştir.

Birbiriyle örtüşen alan yazındaki yukarıdaki sonuçların yanı sıra çalışmanın bu temasında literatürdeki benzer önem ifadelerinden farklı olarak elde edilen sonuçlar ise karakter ve değer eğitiminin velilere göre ahlaki gelişim sağlaması, değerlerimizin aktarılmasında rol oynaması ve evrensel ile milli değerlerin benimsenmesine katkıda bulunmasıdır.

Ailede Değer Kazandırma

Çalışmanın yanıtlamayı amaçladığı dördüncü soru velilerin çocuklarına değer kazandırma konusunda yaptıklarına yöneliktir. Veliler aile içerisinde değer kazandırma adına en çok anne-baba iş birliği, rol model olma, tutarlılık, pekiştirme ve ödül yöntemlerine başvurmaktadır. Aile içerisinde beraber geçirilen zamanlar aile üyelerinin birbirine yakınlaşmasına ve her bireyin diğerinin olumlu veya olumsuz yaşamını paylaşabilmesine imkan tanır. Çocuklara yönelik olarak bakıldığında ise değerlerin aktarılabilmesi adına aile içi etkinlikler büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması’nda (2010; s. 197), ailelerin beraber yaptıkları aile içi etkinlikler akşam yemeklerini birlikte yeme, televizyon izleme ve sohbet etme olarak ortaya çıkmıştır. Bu tarz etkinlikler sırasında değer aktarımları çeşitli şekillerde yapılabileceği için bu tarz aile içi etkinlikler değer edindirme konusunda etkilidir.

Arpacı (2014), yaptığı çalışmasında veliler değerler eğitiminin en iyi yolları olarak eğitim-öğretim, iyi model, vicdan, uygulama, ödül-ceza ve iyi hikayeler olduğunu belirtmişlerdir. Selvitopu, Bora ve Taş (2014), yaptıkları çalışmada değer kazandırma sürecinde aileler, öğüt verme, örnek olma, disiplinli yaşamı öğretme ve sosyalleştirme yollarıyla değer kazandırmaya çalıştıklarını belirtmektedirler.

Duran ve Sarıçam (2016), yaptıkları çalışmada veliler karakter eğitimi konusunda iletişim kurma, sevgi, kurallar, model olma, çevre, eğitim gibi alt başlıklar sıralamışlardır. Arıcı ve Bartan (2020), çalışmalarında okul öncesi dönem değerler eğitimi konusunda annelerin görüşlerine başvurmuştur. Anneler değer edindirme konusunda aile içerisinde yöntem ve tekniklerden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Rol model olma ile düz anlatım en sık kullanılan yöntemlerdir. Anne, baba ve aile büyüklerinden önemli ölçüde yararlanılmaktadır. Ayrıca ödüllendirme, geleneksel tarzı benimseme ve medya ile internetten yararlanma değer kazandırmada kullanılan diğer kaynaklardandır. Materyal olarak ise kitaplar, çizgi filmler, oyuncaklar, filmler, dini materyal ve bitkilerden yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Birbiriyle örtüşen alan yazındaki yukarıdaki sonuçların yanı sıra çalışmanın bu temasında literatürdeki benzer çalışmalardan farklı olarak elde edilen sonuçlar ise anne ile baba arasında yapılan iş birliği ve davranışlarda gösterilen tutarlılığa dikkat edilmesidir.

Çocukların Sahip Olduğu Değerler

Araştırmanın yanıtlamayı hedeflediği beşinci konu çocukların kazandığı düşünülen değerlere yöneliktir. Velilerin çocuklarında gözlemlediği veya kazandığını düşündüğü değerler olarak en çok dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü ve yardımseverlik dile getirilmiştir. Öğrenci velileri kendileri adına öncelikli değerlerden olan dürüstlük, sevgi, saygı ve hoşgörü değerlerini çocuklarının da kazandığını düşünmektedirler. Yıldırım (2019), yaptığı çalışmada ailelere çocuklarının kazandığı değerlere yönelik aileler çocuklarının iş birliği, dürüstlük, paylaşma, eşitlik, saygı, yardımseverlik, sorumluluk değerlerini kazandıklarını ve gözlemlediklerini belirtmişlerdir.

Arıcı ve Bartan (2020), yaptıkları çalışmada paylaşmak ve sevgi değerlerinin en çok gözlemlenen değerler olduğu anneler tarafından ifade edilmiştir. Diğer değerler ise sırasıyla yardımseverlik, dürüstlük, merhamet, saygı, hoşgörü, empati şeklindedir. Bu sonuçlar yapılan araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Birbiriyle örtüşen alan yazındaki yukarıdaki sonuçların yanı sıra çalışmanın bu temasında literatürdeki benzer çalışmalardan farklı olarak elde edilen değerler ise sevgi, temizlik, çalışkanlık, vatanseverlik, aile birliği, adalet, sabır, cesaret ve özgürlük olarak tespit

edilmiştir. Bu sonuçlar görüşme adına derinine deneyimlerin aktarılabilirdiğini göstermektedir.

İstenmeyen Tutum ve Davranışlar

Araştırmanın yanıtlamayı hedeflediği altıncı konu velilerin çocuklarında veya okullarda görmeyi istemedikleri olumsuz tutum ve davranışlarla ilgilidir. Velilerin çocuklarında veya toplumda görmeyi istemedikleri olumsuz tutum ve davranışlar en fazla yalan, şiddet, tembellik, küfürbazlık ve sosyal medya, sigara vb. bağımlılığı olarak ortaya çıkmıştır. Özdaş (2013), bireyler arası ilişkiler, sınıf dışı davranışlar, zarar verici davranışlar olmak üzere bulgularını gruplandırmıştır. Bireyler arası ilişkiler açısından öğrencilerde görülen en fazla istenmeyen davranışlar olarak arkadaşlarına hakaret etmek, arkadaşlarıyla alay etmek ve arkadaşlarına karşı saygısız davranmak sonuçları ortaya çıkmıştır. Sınıf dışı davranış boyutu olarak ise en fazla görülen davranışlar okulda küfürlü konuşmak, temizlik kurallarına uymamak olarak çıkmıştır. Zarar verici davranışlar boyutunda çok nadirde olsa görülen olumsuz davranışlar ise hırsızlık yapmak ve okul yöneticilerine, öğretmenlerine ve diğer personele saldırıda bulunmaktır.

Arpacı (2014), yaptığı çalışmasında velilere göre öğrencilerde kesinlikle bulunmaması gereken nitelikler sırasıyla inançsızlık, cehalet, yalan söyleme, terör ve aşırılıktır. Duran ve Sarıçam (2016), yaptıkları çalışmada ebeveynler sahip olunmasını istemediği olumsuz karakter özellikleri olarak gamsız olma, kapris yapma, düzensiz ve dağınık olma, içe kapanık olma ve kıskançlığı belirlemişlerdir.

Birbiriyle örtüşen alan yazındaki yukarıdaki sonuçların yanı sıra çalışmanın bu temasında literatürdeki benzer çalışmalardan farklı olarak elde edilen tutum ve davranışlar ise şiddet, tembellik, inançsızlık, öfke, inat, hırsızlık, ihmalkarlık ve bağımlılık olarak tespit edilmiştir. Bu bulgular özellikle değer krizlerine sebep olan ve değerleri etkileyen unsurlar olarak dikkat edilmesi gereken kavramlar olarak önem arz etmektedir.

Değer Edinimini Etkileyen Unsurlar

Çalışmanın yanıt bulmayı hedeflediği yedinci başlık değer ediniminde etkisi olan etmenlere yöneliktir. Velilere göre çocukların değer ediniminde en çok aile, arkadaş,

öğretmenler ve sosyal medya etken rol oynamaktadır. Tay ve Yıldırım (2009), yaptıkları çalışmada veliler öncelikli olarak aile sonrasında ise okulun değer eğitiminde söz sahibi olduğunu belirtmişlerdir.

Arpacı (2014), yaptığı çalışmasında velilere göre öğrencilerde değerlerin oluşumunda en etkili olan faktör ailedir. Aileyi ise din, çevre ve okul takip etmektedir. Arıcı ve Bartan (2020), yaptıkları çalışmada değer ediniminde etkisi olanları önem sırasına göre şu şekilde belirlenmiştir: öğretmen, arkadaşlar, aile büyükleri, çevre, TV-medya-çizgi film, okul, akrabalar, komşu ve kitaplar.

Birbiriyle örtüşen alan yazındaki yukarıdaki sonuçların yanı sıra çalışmanın bu temasında literatürdeki benzer çalışmalardan farklı olarak elde edilen bulgular sosyal medya, gelenek ve görenekler ile kişilerin değer algıdır.

Toplumdaki Değer Krizleri

Çalışmanın yanıt bulmayı hedeflediği sekizinci başlık toplumdaki değer krizlerinin sebepleriyle ilgilidir. Veliler toplumda meydana gelen değer krizlerinin en çok arkadaş ortamı, sosyal medya ve ailede verilmeyen değerler kaynaklı olduğu görüşündedirler. Özdaş (2013), yaptığı çalışmasında olumsuz tutum ve davranışlara sebep olan etmenleri okuldan, aileden, çevreden, öğretmenden, eğitim sisteminden ve medyadan kaynaklanan sebepler olarak başlıklar halinde toplanmıştır.

Arpacı (2014), yaptığı çalışmasında velilere göre toplumdaki değer krizlerinin en önemli sebebi inançsızlıktır. Bu faktörü cehalet, saygısızlık, dinden uzaklaşma ve medya faktörleri takip etmektedir. Selvitopu, Bora ve Taş (2014), yaptıkları çalışmada günümüzde öğrencilerin değerlerindeki yozlaşmanın medya, teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve eğitimde izlenen yanlış politikalar kaynaklı olduğu görüşündedirler.

Sarıkaya (2019), yaptıkları çalışmada değerlerle alakalı sorunların kaynaklarını belirlemiştir. Bu kaynaklar aile başta olmak üzere, temel değerlere verilen önemin azalması, teknolojik gelişmeler, bireylerin özgür olmak istekleri, sorumluluklardan kaçmaları, dini konularda hassas olmamaları ve paraya verilen önem olarak belirlenmiştir. İrfan ve Parveen (2019) yaptıkları çalışmada karakterin internet,

televizyon vb. teknolojik gelişmelerden, çevresindeki insanlardan, arkadaşlarından olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır.

Birbiriyle örtüşen alan yazındaki yukarıdaki sonuçların yanı sıra çalışmanın bu temasında literatürdeki benzer çalışmalardan farklı olarak elde edilen sonuçlar ailede verilmeyen değerler, özentî, inançsızlık, bencillik, temel değerlerin yıkıma uğraması ve para olarak ortaya çıkmıştır. Bu sonuçların göz önünde bulundurularak gerekli kurumlarca toplumdaki değer krizlerine önlem almaları faydalı olabilir.

Okullarda Yapılan Değerler Eğitimi Çalışmaları

Çalışmanın yanıt bulmayı hedeflediği dokuzuncu soru okullarda yapılmakta olan değerler eğitimi çalışmalarıyla alakalıdır. Velilere göre yapılan çalışmalar pano çalışmaları, belirli gün ve haftalar, veli toplantıları ve seminerlerdir. Selvitopu, Bora ve Taş (2014), yaptıkları çalışmada veliler okullarda yapılan faaliyetler açısından bazı okullarda değerler eğitiminin göz ardı edildiği görüşündedir.

Yıldırım (2019), yaptığı çalışmada ailelere okullarda yapılanlara dair aileleri sınıf içi etkinliklere davet etme, okulda grup toplantısı yapma, eğitim panosu hazırlama, ebeveynlerle bireysel görüşmeler, değerler eğitimiyle alakalı konferans düzenleme gibi etkinlikleri belirlemiştir. Bu sonuçlar yapılan araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Okullarda Arzulanan Değerler

Çalışmanın yanıt bulmayı hedeflediği onuncu başlık okullarda görülmesi istenen değerlerle alakalıdır. Katılımcı kişiler okullarda öncelikli olarak en çok adalet, dürüstlük, vatanseverlik, saygı ve sorumluluk değerlerini okullarda görmek istemektedir. Öğrenci velileri okullarda görmek istedikleri dürüstlük ve saygı değerlerini hem kendileri için önemli görmüş hem de çocuklarında bu değeri gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Yiğittir (2010), yaptığı çalışmada ilköğretim öğrenci velilerinin okullardan beklediği değerleri aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesarettir.

Acat ve Aslan (2012), yaptıkları çalışmalarında muhafazakâr-geleneksel değerler, ulusal-millî değerler, öze dönük-kişisel değerler, sosyal-toplumsal değerler ve bilimsel-yenilikçi değerler olarak beş kümeden oluşan yeni bir değer sınıflamasına ulaşmışlardır. Velilerin kazandırılması gereken değer sınıflandırmasına göre verdiği puanlar muhafazakar-geleneksel değerler ve sosyal-toplumsal değerler lehine olmuştur. Arpacı (2014), yaptığı çalışmasında veliler, sırasıyla dürüstlük, adalet, saygı, doğruluk ve namuslu olmak değerlerini önemli görmüşlerdir. Gazilik, tarihsel mirasa saygı, mürüvvet, estetik ve sadelik değerleri ise en az önem verilen değerler arasındadır.

Duran ve Sarıçam (2016), yaptıkları çalışmada ebeveynler sahip olunması gereken değerleri dürüstlük, saygı, özgüven, paylaşma, şefkat, disiplin, sorumluluk, mutluluk, yardımseverlik olarak belirlemişlerdir. Arıcı ve Bartan (2020), yaptıkları çalışmada mutlaka kazandırılması gereken değerleri dürüstlük, sevgi, saygı, paylaşma, sorumluluk, temizlik, adalet, dini eğitim, merhamet, hoşgörü, güzel ahlak, sabır, yardımseverlik ve nezaket olarak belirlemiştir.

Birbiriyle örtüşen alan yazındaki yukarıdaki sonuçların yanı sıra çalışmanın bu temasında literatürdeki benzer çalışmalardan farklı olarak elde edilen değerler ise çalışkanlık, disiplin, mantık ve özgürlük değerleridir. Bu değerler okullarda kök değerlerin yanında kazandırılması gereken değerler olarak gözden geçirilebilir.

Değerler Eğitiminde Okullardan Beklentiler

Araştırmanın yanıt bulmayı hedeflediği son soru velilerin değerler eğitimi konusunda okullardan beklentilerine yöneliktir. En çok dile getirilen beklentiler öğretmenlerin iyi rol model olması, öğrencilere değerlerin edinilmesi konusunda sorumluluk bilinci kazandırılması ve öğretmen-veli iş birliğinin artırılmasıdır. Değer eğitimi noktasında okullardan beklenenlerden biri öğretmen niteliğinin artırılmasıdır. Ada, Baysal ve Korucu (2005), öğretmen yetiştiren kurumlar karakter eğitimi ve temel değerlerle ilgili yeni hedefler koymalıdır görüşündedir. Sınıf yönetimi konusunda öğretmenler sürekli olarak kendilerini geliştirmelidir. Yenilenen programlar hakkında öğretmenlere hizmet içi seminerler verilmelidir.

Özalp Kaplan (2014), yaptığı çalışmasında okulların veya üst makamların yapabileceği bazı önerilerde bulunmuştur. Bu önerilere göre okullarda değerler eğitimi adına bir ders oluşturulabilir. Değerlerle ilgili materyal ve kaynak oluşturulabilir. Değerler eğitimine yönelik ölçme ve değerlendirme sistemleri belirlenebilir. Kitle iletişim araçlarındaki değerlere yönelik olumsuz örneklerin önüne geçilmelidir. Okul başarısının belirlenmesinde bilişsel alan kadar duyuşsal alan da göz önünde bulundurulabilir. Değerler eğitimine yönelik aylık ve yıllık planlar uygulamaya konulabilir. Selvitopu, Bora ve Taş (2014), yaptıkları çalışmada velilerin geneli okulun öncelikli olarak temel insani değerleri kazandırması gerektiğini düşünmektedir. İnsani değerler bağlamında velilerce en fazla vurgulanan nokta ise çocukların sağlıklı sosyal ilişkilere sahip olması ve büyüklere saygı göstermeleridir.

Birbiriyle örtüşen alan yazındaki yukarıdaki sonuçların yanı sıra çalışmanın bu temasında literatürdeki benzer çalışmalardan farklı olarak elde edilen sonuçlar ise öğrencilere değer eğitimi konusunda sorumluluk bilinci kazandırılması, öğretmen-veli iş birliğinin artırılması ve karakter ve değer eğitimi adlı ders eklenmesi yönündedir. Bu sonuçlar veliler aracılığıyla toplumun değer eğitiminde okullardan beklentilerini yansıtması açısından önemlidir.

5.2. Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir:

Araştırmada öğrenci velilerinin değer algıları ve okullardan beklentileri “karakter ve değerler eğitiminin tanımı, öncelikli değerler, karakter ve değerler eğitiminin önemi, ailede değer kazandırma, çocuğun sahip olduğu değerler, istenilmeyen tutum ve davranışlar, değer edinimini etkileyen unsurlar, değer krizleri, değerler eğitimi çalışmaları, okullarda arzulanan değerler, değerler eğitiminde okullardan beklentiler” olmak üzere onbir farklı tema altında toplanmıştır. Bu başlıklar ayrı bir konu olarak detaylandırılarak her birisi bir çalışma olarak incelenebilir.

Velilere yönelik olarak değer kazanımında hem kendilerinin bilinçlendirilmesi hem de çocuklarına daha iyi bir eğitim vermelerini sağlayacak eğitimler verilebilir. Okul aile iş birliğinin artırılması sağlanarak aile ve okulda ortak bir anlayışla değer eğitiminde tutarlık

sağlanabilir. Velilere ev içerisinde yapabilecekleri değer eğitimi uygulamaları hakkında bilgilendirmeler yapılabilir. Anne babanın iş birliği yaparak çocuklarına iyi rol model olması gerektiği ve değer kazanımında tutarlı davranışları önerilebilir. Velilerle birlikte hareket edilerek istenmeyen tutum ve davranışların ortaya çıkması engellenebilir. Bu olumsuz tutum ve davranışlara yönelik velilere çocuklarının arkadaş çevresi ve sosyal medya kullanımı hakkında dikkat etmeleri gerektiği önerilebilir.

Değerleri etkileyen unsurlar veya değer krizine sebep olan etmenler hakkında veliler bilgilendirilebilir. Eğitim veren bireylerin hizmet içi eğitimlerle bilgi sahibi olmaları sonucunda öğrenci velilerine bu bilgilerini aktarabilirler. Sadece velilere yönelik değil toplumun huzurlu bir şekilde yaşayabilmesi adına öğrencilerde farkındalık oluşturulabilir ve derslerde değer kazanımı daha etkin hale getirilebilir.

Değer edinimini aileden sonra en çok etkileyen unsurlardan arkadaş grubu hakkında hem öğrencilere hem de velilere bilgilendirmeler yapılabilir. Velilere yapılacak bilgilendirmeler velilerin çocuklarının arkadaş seçimlerinde onlara yol göstermesi açısından önemlidir. Veli boyutundan sonra özellikle velileri de işin içine katarak müşavirlik hizmetleri artırılabilir. Rehberlik derslerinde sahip olunan arkadaşların birey açısından doğru bir arkadaş olup olmadığıyla alakalı öğrencilere danışmanlıklar ve seminerler verilebilir.

Velilerin değer eğitiminde okullardan beklentilere yönelik bulgular ışığında öğretmenlere daha etkin bir rol model olmaları tavsiye edilebilir. Öğrencilere kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlayacak ve değer kazanımında önem arz eden sorumluluk bilinci kazanmaları sağlanabilir. Uzaktan eğitimle daha da yaygın hale gelen teknoloji kullanımı ve sosyal medya bağımlılığına yönelik önlemler alınmalıdır.

Değerler eğitimi konusunda her okul bakanlığın onayını alarak kendi içerisinde bütün personel ve öğrencilerinin benimseyeceği ortak bir değer çerçevesi oluşturabilir. Hep beraber oluşturulacak bu programa göre okulun bütün personeli ve öğrencilerin belirlenen değer sistemine göre davranışları sağlanabilir. Bu programa velilerin evde de devam ederek programa destek olmaları istenebilir.

Öğrencilerin değer eğitiminde pasiflikten çıkarak aktifleşebilmesi adına hem okul içinde hem de okul dışında faaliyetler yapılabilir. Değer eğitimine uygun okul içi organizasyonlar, bilgilendirici toplantılar ve uygun geziler yaptırılabilir. Çeşitli kurumlar ve sivil toplum kuruluşları iş birliğiyle değer eğitimine yönelik program ve faaliyetler düzenlenebilir. Ülke olarak bütün eğitim sisteminde belirlenecek ve uygulanması sağlanacak etkin bir değer eğitimi programıyla öğrencilerin olumlu kişilik gelişimleri, topluma uyumları, ahlaki bozulmaların giderilmesi sağlanabilir.

Araştırmada velilerin kendileri adına önemli gördükleri değerler ile çocuklarının kazandığını düşündüğü ve okullarda arzuladıkları değerler birbirleriyle tutarlıdır. Bu dönüt çok büyük önem arz etmektedir. Bu dönüt sayesinde velilerin değer algılarının tespitinin sonraki yapılacak çalışmalarla tespit edilerek velileri etkili bir değer kazandırma adına yönlendirerek bütünlük sağlanabilir. Yapılan çalışma farklı illerde ikamet eden veliler üzerinde de yapılarak sonuçlar birbirleriyle karşılaştırılabilir. Çalışmada kullanılan yöntemler değiştirilerek farklı bakış açılarından konunun incelenmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acat, B. M., & Aslan, M. (2011). Okulların Karakter Eğitimi Yetkinliği Ölçeği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(1), 7-27.
- Acat, M. B., & Aslan, M. (2012). Yeni Bir Değer Sınıflaması ve Bu Sınıflamaya Bağlı Olarak Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1461-1474.
- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A., & Tarman, B. (2013). Değerler: Kim Ne Kadar Değer Veriyor?. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 180-197.
- Ada, E. (2016). *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcı Drama Yönteminin Değerler Eğitimine Olan Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi.
- Ada, S., Baysal, Z. N., & Korucu, S. (2005). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara Gösterdikleri Tepkilerin Karakter Eğitimi ve 2005 İlköğretim Programı Açısından Değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 9-20.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması*. Ankara: Manas Yayın.
- Akarsu, S. (2015). *İlkokul (1-4) ve Ortaokul (5-8) Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Şarkıların Değerler Bakımından İncelenmesi ve Değerler Eğitimine İlişkin Öğrenci Alguları*. Yayınlanmamış doktora tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Aksoy, E. (2017). *İlkokullarda Değerler Eğitiminde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Siirt: Siirt Üniversitesi.
- Aktepe, V. (2014). Ailede Değerler Eğitimi ve Program İhtiyacı. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (s. 77-94). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

- Aladağ, S. (2012). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Bilişsel Düzeyde Kazanmalarına Etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Alpan, Y., & Kandır, A. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 4(14), 37.
- Altıntaş, M. E. (2014). *Öğretmenlerine Göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Değer Öğretimi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Altunay Şam, E. (2015). Değerler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Journal of Educational Science*, 3(4), 47-63.
- Anderson, D. R. (2000). Character Education: Who Is Responsible?. *Journal of Instructional Psychology*, 27(3).
- Aral, N., & Kadan, G. (2018). 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 113-131.
- Arıcı, D. (2019). *Çocuğu Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Annelerin Çocuklarına Değer Edindirme Süreçlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Arıcı, D., & Bartan, M. (2020). Çocuğu Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Annelerin Çocuklarına Değer Edindirme Sürecine Yönelik Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 279-294.
- Arpacı, M. (2014). Öğretmen ve Velilerin İDKAB Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14(2), 107-121.
- Arslan Z. Ş., & Yaşar F. T. (2003). Yükselen “Değer” Kavramı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 8-11.
- Aslan, E. (2011). Türkiye Cumhuriyeti'nin İlkokullarda İzlediği İlk Öğretim Programı:" 1924 İlk Mektepler Müfredat Programı." *Ilkogretim Online*, 10(2).
- Aslan, M. (2011). *İlköğretimde Karakter Eğitimi ve Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.

- Ata, E. B., & Şahin, Ç. (2020). Okul Öncesi Öğretmenlerin Karakter Eğitimi Yetkinlik İnançlarının İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 590-603.
- Aydın, M. (2011). *Eğitime Bakış*. 17(19), 39-45. Ankara: Eğitim-Bir Sen Yayınları.
- Aydın, M. Z., Akyol, G. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi* (1. bs). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydın, M. Z., & Akyol Gürler, Ş. (2014). *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aytekin, M. (2015). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Değer İletimi Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Baltacı, A., & Coşkun, M. K. (2019). 2023 Eğitim Vizyon Belgesine İlişkin Öğretmen Algısı. *HAYEF Journal of Education*, 16(2), 130-155.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *DEUHFED*, 9(1), 23-28
- Battistich, V. (2005). *Character Education, Prevention, and Positive Youth Development*. Washington, D.C.: Character Education Partnership.
- Bayraktar, M. (2003). *Evin Okula Yakınlaşması ve Değişen Ana Baba Roller*. Ankara: MEB.
- Beachum, F. D., & McCray, C. R. (2005). Changes and Transformations in the Philosophy of Character Education in the 20th Century. *Essays in Education*, 14(1), 12.
- Belet D., & Deveci H. (2008). Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*, Çanakkale.
- Berkowitz, M. W. (2002). The Science of Character Education. *Bringing in a New Era in Character Education*, 508, 43-63.
- Berkowitz, M. W., & Bier, M. C. (2004). Research-based character education. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591(Positive Development: Realizing the Potential of Youth), 72-85.

- Berkowitz, M. W. (2011). What works in values education? *International Journal of Educational Research*, 50(3), 153-158. doi:10.1016/j.ijer.2011.07.003
- Bkhaitan, S. D. (2018). *Character Education and Parents Choice of the Private Education Sector*. Doctoral dissertation. Northcentral University.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, C. (1968). *Eğitime Giriş*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Birmingham University (2013). Schools must teach children character and values, a new poll shows. <https://www.birmingham.ac.uk/news/latest/2013/08/Schools-must-teach-children-character-and-values,-a-new-poll-shows.aspx> Erişim Tarihi: 23.08.2020.
- Bishop, C. D. (1993). *Report of the task force on values in education for the state of Arizona*, Arizona Department of Education. ERIC Document: ED 386 270.
- Bolay, H. S. (2013a). Aşkın değerler buhranı. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. S. Aslan, ve M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu* içinde (s. 177-202). İstanbul: Dem.
- Bolay, S. H. (2013b). *Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Boydak, K. (2019). *Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Özel Liselerde Yürütülen Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi (Kayseri Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Bracken, B. A., & Shaughnessy, M. F. (2003). An interview with Bruce Bracken about the measurement of basic concepts in children. *North American Journal of Psychology*, 5(3), 351-363.
- Brannon, D. (2008). Character education-a joint responsibility. *The Education Digest*, 73(8), 56.
- Budumlu Akkiprik, G. (2007). *Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler: Çok Boyutlu Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.

- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Çakmak, E. K. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (28. bs.). Ankara: Pegem Yayınları.
- Canatan, K. (2004). Avrupa Birliği Ülkelerinde Değerler Yönelimi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(7-8), 41-63.
- Canbulat, M., ve diğerleri. (2020). Okul müdürlerinin gözünden “Okul 2023” projesinin incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 570-584.
- Canel, A. N. (2013). *Aile Yaşam Becerileri*. İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Chang, F., & Munoz, M. A. (2006). School personnel educating the whole child: Impact of character education on teachers’ self-assessment and student development. *Journal of Personnel Evaluation in Education*. 19(1-2), 35-49.
- Cheung, C., & Lee, T. (2010). Improving social competence through character education. *Evaluation and Program Planning*, 33(3), 255-263.
- Cihan, N. (2014). Okullarda Değerler Eğitimi ve Türkiye’deki Uygulamaya Bir Bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2).
- Clayton, S. (2002). Takımımızın Yeteneklerini Geliştirmede Strateji Geliştirme. (Çev: M. Zaman). İstanbul: Hayat Yayınları.
- Coetzer, E. (2007). *Parents’ perspectives on the role of the school in citizenship and moral education*. Unpublished minithesis. University of the Western Cape.
- Cottom, C. (1996). A Bold Experiment In Teaching Values. *Educational Leadership*. Vol.: 53-80.
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2017). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Sage publications.
- Cüceloğlu, D. (2016). *Geliştiren Anne Baba*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Çağlayan, A. (2005). *Ahlak Pusulası Ahlak ve Değerler Eğitimi* (1. bs.). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Çalışandemir, F., & Altun, M. (2019). Erken Çocuklukta Değerler Eğitimi. A. F. Ersoy ve P. Ünüvar (Ed.). *Karakter ve Değerler Eğitimi* (1. Bs.) içinde (s. 115-135). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Davidson, M., & Lickona, T. (2007). Smart and good. *Independent School*, 66(2), 24-30. Retrieved from <http://web.a.ebscohost.com.ezp.waldenulibrary.org>
- Davin, A. S. (2007). *Character education in poverty area elementary schools: The perspectives of parents and teachers*. Unpublished doctoral thesis. Michigan: Oakland University.
- Davis, M. (2003). What's wrong with character education? *American Educational Research Journal*, 110(1), 32-57.
- Demirci, Z. (2019). *Okul Öncesi Öğrencilerinin Değer Alguları ile Annelerinin Aile İlişkilerine Dair Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Demirel, Ö. (2010). *Eğitim Sözlüğü* (4. bs). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirutku, K. (2017). *Değerlerin Edinilmesinde Ailenin Rolü*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Dereli, E., Aypay, A. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ve iş birliği yapma karakterlerinin insani değerlerini yordaması ve bu özelliklerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1249-1270.
- Dhall, D. C. (2008). *Role of Family Environment and Value Education for Student Development*. Kalpaz Publications.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Dilmaç, B. (2010). Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı. *İş Ahlakı Dergisi*, 145-147.
- Dilmaç, B., & Şimşir, Z. (2016). *Okullarda Değerler Eğitimi*. Değerler Bilançosu Beyaz Kitap. 1. Cilt. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Dinç, S. (2008). Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihimizde II. Milli Eğitim Şurası (15-21 Şubat 1943) ve Uygulamaları.

- Dodurga, B. (2020). *İlkokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin 2023 Eğitim Vizyonu Belgesinde Yer Alan Mesleki Gelişim Hedeflerine Yönelik Görüşleri*. Yayınlanmamış tezsiz yüksek lisans projesi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Doğan, S. (2019). 2023 Eğitim Vizyonu Belgesine ilişkin okul yöneticileri ve öğretmen görüşleri. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 8(2), e-ISSN: 2147-1606.
- Doğanay, A. (2006). Değerler Eğitimi. C. Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (1. bs) içinde (s. 255-286). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Donalek, J. G. (2004). Phenomenology as a qualitative research method. *Urologic nursing*, 24(6), 516-517.
- Duran, A., & Sariçam, H. (2016). The Comparison of Parents and Preschool Teachers' Views about Character and Character Traits in Children. *International Journal of Research in Teacher Education*, 7(3), 13-27.
- Düşkün, Y., Arık, B. M. & Aydagül, B. (2018). Vizyon belgesi neler getiriyor ve nasıl güçlendirilebilir?. <https://www.egitimreformugirisimi.org/vizyonbelgesi-neler-getiriyor-ve-nasil-guclendirilebilir/> adresinden 08.02.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Ekşi, H., & Katılmış, A. (2016). *Uygulama Örnekleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel akademik Yayıncılık.
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Ulusal ve Evrensel Değerler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Erdoğan, İ. (2015). *Eğitimde Değişim Yönetimi*. Ankara: Pegem akademi.
- Ersoy, F. (2020). Türk Eğitim ve Kültür Tarihinde Değer Eğitimi. S. Z. Genç ve A. Beldağ (Ed.). *Karakter ve Değer Eğitimi: Farklı Bakışlar, Örnek Etkinlikler* (2. bs.) içinde (s.172-188). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Ertürk, A. (2020). 2023 Eğitim Vizyonu: Sorunlara çare mi?. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 321-345. DOI: 10.9779/pauefd.537273.
- Fichter, J. (2001). *Sosyoloji Nedir?* (Çev. N. Çelebi). Ankara: Atilla Kitapevi.
- Fidan Kurtdede, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2(20), 1-18.
- Franciamore, N. O. (2014). *Parent Perceptions of Character Education in Universal Pre-Kindergarten*. Doctoral dissertation. Walden University.
- Genç, S. Z. (2016). *Eğitim Sürecinde Aile Okul ve Toplum*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Giorgi, A. (1997). The theory, practice, and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure. *Journal of phenomenological psychology*, 28(2), 235-260.
- Gömlüksiz, M. N., & Kılınç, H. H. (2015). Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri, Beklentileri ve Önerileri. *Researcher: Social Science Studies*, 3(2), 35-45.
- Gözel, Ü. (2018). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerler Eğitimi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Gözler, A. (2020). Değerler eğitimi kapsamında hazırlanan bilimsel çalışmaların farklı değişkenler göre incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 224-241.
- Grix, J. (2010). *The Foundations of Research*. London: Palgrave Macmillan.
- Güçlü, M. (2015). Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılan Araştırmalar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 720-732.
- Güler, D., & Ulutak, N. (1992). Aile kavramının tarihsel gelişimi ve Türk toplum yaşantısında aile. *Kurgu Dergisi*, 11, 51-76.
- Gülmüş, R. (2015). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularında Değer Öğretimine İlişkin Sınıf Öğretmeni Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

- Gülşen Çelik, N. (2010). *7-12 Yaş Çocuğunun Karakter Eğitimi Açısından Ailenin Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Gündoğdu, F. B. (2010). *Ortaöğretim Kurumlarında Karakter Eğitimi Sorunu (Kayseri Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Gündüz, M., Başpınar, Z., & Büyükkarcı, A. (2017). 2000-2015 Yılları Arasında Değer Eğitimi Üzerine Yapılan Doktora Tezlerinin İçerik Analizi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 705-718.
- Güngör, E. (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar* (4. bs). İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (4. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güven, S., & Kaymakçı, S. (2016). Hayat bilgisi öğretimi. *Pegem Atıf İndeksi*, 001-526.
- Halstead, J. M., & Taylor, J. M. (2000). Learning and Teaching about Values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2): 169-202.
- Irfan, A., & Parveen, Q. (2019). Cross Expectations of Parents and Teachers in Character Building of School Children. *International Journal of Social, Politics & Humanities*. ISSN: 2797-3735, Volume 2, Issue 2, page 17 – 22.
- Holloway, I., & Wheeler, S. (1996). *Qualitative research for nurses*. Oxford: Blackwell Science Ltd.
- Hong, Y. (2004). Cultural meaning of group discussions on problematic moral situations in Korean kindergarten classrooms. *Journal of Research in Childhood Education*, 18(3), 179-192.
- Kaçmaz, M. Y. (2020). *Hababam Sınıfı Filmlerinin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Kahramanoğlu, R. (2019). Türk Kültür Tarihinde ve Türkiye’de Değerler Eğitimi. B. Özer (Ed.). *Karakter ve Değerler Eğitimi* (1. bs.) içinde (s. 96-120). Ankara: Pegem Yayınları.

- Kapkın, B., Çalışkan, Z., & Sağlam, M. (2018). Türkiye’de 1999-2017 Yılları Arasında Değerler Eğitimi Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 183-207.
- Karadağ, Ş. (2015). *Evlilik Uyumu İlişkisinde Aile İçi İletişimin Rolü: Konya Örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Karamustafaoğlu, S., & Amanat, G. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-15.
- Kartal, S. (2019). Eğitimde 2023 Vizyonu; değişen/değişmeyen vaatler, *Türk- İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(21),1-20.
- Kaşkaya, A., & Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7(2): 417-441.
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2011). Din kültürü ve ahlak bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi. *Journal of Values Education*, 9(21).
- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2014). *Ahlak Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Keskin, İ., & Yazar, T. (2018). Milli Eğitim Şuralarında Değer, Ahlak ve Karakter Eğitimi ile İlgili Alınan Kararların Değerlendirilmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 386-405.
- Keskin, S. C., & Keskin, Y. (2009). Cumhuriyet Dönemi İlkokul (İlköğretim 1. Kademe) Sosyal Bilgiler ve Onun Kapsamına Giren Ders Programlarında Bir Değer Olarak" Barış" ın Yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 69-92.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Kıral, B , & Çilek, A . (2020). 2023 Vizyon Belgesi’nin Karakter Eğitimi Bakımından Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49 (225), 5-22.

- Kirschenbaum, H. (1995). *100 Ways to Enhance Values And Morality In schools and Youth Settings*. Massachusetts: Allyn ve Bacon Company.
- Kohn, A. (1997). How Not to Teach Values: A Critical Look at Character Education. *The Phi Delta Kappan*, 78(6), 428-439.
- Kolay, Y. (2004). Okul-aile-çevre iş birliğinin eğitim sistemindeki yeri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*. 164, 94-104.
- Korucuk, M. (2019). Öğretmen strateji belgesi (2017–2023) ve 2023 Eğitim Vizyonunun öğretmen odaklı değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(20), 75-91
- Köksal, H. (2019). 2023 Eğitim Vizyon Belgesi, tekillik ve transhümanizm. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES*, 6(1), 145-157.
- Könezoğlu, B. (2006). *Aile ve Ailenin Korunması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Köylü, M. (2016). Ailede Değerler Eğitimi. M. Köylü (Ed.) *Teoriden Uygulamaya Değerler Eğitimi* içinde (s. 105-128). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kurt, M., & Duran, E. (2019). 2023 Eğitim Vizyonuna İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJONASS)*, 3(1), 90-106.
- Kurtbaş, F. (2019). *Okul Öncesi Dönem Değerler Eğitimi Uygulamalarında Aile Katılımının Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Lickona, T. (1991). *Educating for Character*. New York: Bantam Boks.
- Lickona, T. (1996). Eleven principle of effective character education. *Journal of Moral Education*, 25, 93-100.
- Lockwood, A. T. (1997). *Character Education: Controversy and Consensus. Controversial Issues in Education Series*. California: Corwin Press.
- MEB (1973). Milli Eğitimin Genel Amaçları, Milli Eğitim Temel Kanunu. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html adresinden 17 Mart 2020 tarihinde edinilmiştir.

MEB(2009).2010-2014StratejikPlan.

https://sgb.meb.gov.tr/Str_yon_planlama_V2/MEBStratejikPlan.pdf adresinden 17.12.2019 tarihinde erişim sağlanmıştır.

MEB(2010). https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf. adresinden 15.03.2020 tarihinde erişilmiştir.

MEB. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı: İlkokul ve Ortaokul 4,5,6. ve 7.

Sınıflar.<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686->

SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf. adresinden 18.02.2020 tarihinde erişim sağlandı.

Meydan, H. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme, *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.

Meydan, A. (2019). Modern ve Çok Kültürlü Toplumlarda Değer Krizi ve Eğitim. V. Aktepe ve M. Gündüz (Ed.) *Karakter ve Değer Eğitimi* (1. bs.) içinde (s. 194-212). Ankara: Pegem Yayınları.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.

Munhall, P. L. (2007). The landscape of qualitative research in nursing. *PL Munhall (Ed.), Nursing research: A qualitative approach*, 3-36.

Neslitürk, S., Özkal, N., & Dal, S. (2015). 5-6 Yaş Çocuklarının Değer Kazanım Süreçlerine Anne Değerler Eğitimi Programının Etkisi. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 11(3).

Oktay, P. (2002). *Yaşamın Sihirli Yılları*. İstanbul: Epsilon Yayınları.

Özabacı, N., & Erkan, Z. (2014). *Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış*. Ankara: Pegem Akademi.

Özalp Kaplan, N. (2014). *İlkokullarda değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi.

Özbay, Y. (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Kuram-Araştırma-Uygulama*. Ankara: Öğreti Yayınevi.

- Özbey, S., Türkoğlu, D. & Büyüktanır Buldur, A. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inançlarının öğretmenlerin çocuk sevmeye düzeyleri ve bazı değişkenler ile ilişkisinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 323-344.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Özensel, E. (2003). The sociological relevance of values. *Journal of Values Education*, 1(3), 217-239.
- Pala, A. (2011). The need for character education. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 3(2), 23-32.
- Padilla-Díaz, M. (2015). Phenomenology in educational qualitative research: Philosophy as science or philosophical science. *International journal of educational excellence*, 1(2), 101-110.
- Park, N., & Peterson, C. (2006). Moral competence and character strengths among adolescents: The development and validation of the Values in Action Inventory of Strengths for Youth. *Journal of adolescence*, 29(6), 891-909.
- Paul, S. A. S., Hart, P., Augustin, L., Clarke, P. J., & Pike, M. (2020). Parents' perspectives on home-based character education activities. *Journal of Family Studies*, 1-23.
- Purwanto, E., Wibowo, & Mulawarman, E. (2019). Character Education Model Based On Parents-School Partnerships. In *International Conference Primary Education Research Pivotal Literature and Research UNNES 2018*, 297-299. Atlantis Press.
- Robbins, S. P. (1994). *Örgütsel Davranışın Temelleri* (Çev. S. A. Öztürk). Eskişehir: Etam.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.
- Ruzaini, R., & Nurhalin, N. (2020). The Role of Parents in Improving Character Education during Covid-19 Pandemic. *Akademika: Jurnal Keagamaan dan Pendidikan*, 16(2), 189-199.

- Sağlam, H. İ. (2019). Ortaöğretim Öğrencilerinin Gençliğin Değer Krizine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. Ö. Güngör, M. D. Erdem ve N. F. Kurt (Ed.). *5th International Congress on Social Sciences Proceeding Book*, 726-732.
- Sağlam, H. İ. (2020). *Karakter ve Değer Eğitimi* (3. bs.). Ankara: Pegem Yayınları.
- Sağlam, H. İ., & Özdemir, D. (2017). Öğretmenlerin Görüşleri Işığında Aile Birliğini Korumada Değerlerin Rolüne Fenemolojik Bir Bakış. *Sakarya University Journal of Education*, 7(1), 78-90.
- Sapsağlam, Ö. (2016). *Erken Çocuklukta Karakter ve Değerler Eğitimi Teoriden Uygulamaya* (1. bs.). E. Ömeroğlu (Ed.) Ankara: Pegem Yayınları.
- Sarıkaya, M. (2019). *Çocuk Yetiştirme Değerlerine İlişkin Ebeveyn ve Ergen Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Saygılı, S. (2013). *Çocuklarda davranış bozuklukları*. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and emprical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Selvitopu, A., Bora, V., & Taş, A. (2014). Orta öğretim öğrencilerine kazandırılması gereken değerlere ilişkin velilerin okuldan beklentileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(3), 979-994.
- Setiawan, J. A., Suparno, Shabuddin, C., Tasrif, & Ramadhan, S. (2020). The Role of Parents on the Character Education of Kindergarten Children Aged 5-6 Years in Bima. *Universal Journal of Educational Research*, 8(3), 779-784.
- Sözkesen, A. (2015). *60-72 Aylık Çocukların Değer Eğitiminde Öykü Temelli Yaratıcı Drama Yönteminin Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Sünbül, A. M. (1996). Öğretmen Niteliği ve Öğretimdeki Roller. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2(1), 597-607.
- Şentürk, R. (2009). Değişen Toplum ve Ahlak: Modern Türk Toplumunda Değerler Krizi. *Çağımızın ahlak bunalımı ve çözüm arayışı* (Kollektif). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Şişman, M. (2002). *Eğitimde Mükemmellik Arayışı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Tarhan, N. (2012). *Güzel İnsan Modeli (3. bs)*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tay, B., & Yıldırım, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 9(3), 1499-1542.
- Tezcan, M. (2018). *Değerler Eğitimi Sosyolojik Yaklaşım (1. bs.)* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tillman, D. (2000). *Living values activities for children ages 8-14*. Deerfield Beach, Fla.: Health Communications.
- Topçu, N. (2005). *Ahlak*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tosun, T. (2015). *İlkokul Birinci Sınıfta Okuyan Çocukların ve Annelerinin Değer Algılarının Karşılaştırılmalı İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Tozlu, N. (2003). *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler (2. bs.)*. Ankara: Mikro Yayıncılık.
- Travers, M. (2001). *Qualitative Research Through Case Studies*. Sage.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2019). <http://sozluk.gov.tr>. Erişim Tarihi: 26.09.2019.
- Ulusoy, K. (2017). Hayat Bilgisi Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi. B. Tay (Ed.) *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi (1. bs.)* içinde (s. 323-351). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ulusoy, K. (2019). *Karakter ve Değerler Eğitimi (1. bs.)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ural, Ş. (1996). Bireyin Eğitimi ve Toplumun eğitimi (Değerler ve Arasındaki Mantıksal İlişki). *Türkiye 2. Eğitim Felsefesi Kongresi*, 51-60. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Uyanık Balat, G. (2012). Okul Öncesinde Değerler Eğitimi. G. Uyanık Balat (Ed.) *Okul Öncesinde Değerler Eğitimi ve Etkinlik Örnekleri* içinde (s. 2-32). Ankara: Pegem Yayınları.
- UyanıkBalat, G. (2014). Çocuklar ve Değerler Eğitimi.
<http://www.kimpsikoloji.com/wp-content/uploads/2014/02/Do%C3%A7.-Dr.-G%C3%BClden-Uyan%C4%B1k-Balat-Okul-%C3%96ncesinde->

De% C4% 9Ferler-E% C4% 9Fitimi.pdf adresinden 20.05.2020 tarihinde erişilmiştir.

- Uzun, M., & Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 305-338.
- Uzunkol, E. (2019). Türkiye’de Değerler Eğitimi Uygulamaları ve Araştırması. V. Aktepe ve M. Gündüz (Ed.). *Karakter ve Değerler Eğitimi* (1. bs.) içinde (s. 264-298). Ankara: Pegem Yayınları.
- Ünal, F. (2019). Karakter Gelişiminde ve Eğitiminde Aile, Çevre ve Okul. V. Aktepe ve M. Gündüz (Ed.). *Karakter ve Değerler Eğitimi* (1. bs.) içinde (s. 42-66). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ünal, O., & Koç, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2023 eğitim vizyonuna yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1(2).
- Warneken, F., & Tomasello, M. (2007). Helping and cooperation at 14 months of age. *Infancy*, 11(3), 271-294.
- Varol, A. (2020). *Değerler Eğitimi Dersinin İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Değer Algılarına Etkisinin Kelime İlişkilendirme Testi ve Resim Çizimleri Aracılığıyla İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Yaka, Ş., Yalçın, D., & Denizli, E. (2014). Okul öncesi eğitimde verilecek öncelikli değerlere ilişkin veli görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(28), 169-192.
- Yaşar, Ş. (2009). *Okul öncesi eğitime giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yaşaroğlu, C. (2018). Öğretim programlarında değerler: Hayat Bilgisi dersi örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 725-733.
- Yavuzer, H. (2011). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Yaylacı, A. F. (2019). Değerlere Dayalı Okul ve Yönetimin İmkkanı. S. Z. Genç ve A. Beldağ (Ed.). *Karakter ve Değerler Eğitimi: Farklı Bakışlar, Örnek Etkinlikler* (1. bs.) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Yazar, T. (2012). Öğretmen Adaylarının Değerler Hakkındaki Görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 61-68.
- Yazar, T. (2014). Toplumsal Yaşam ve Değerler. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.) *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (s. 95-114). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Yıldırım, A. (2019). *Öğretmen ve Aile Görüşlerine Göre Okul Öncesi Dönemde Çocukların Sahip Olduğu Değerler ile Değerler Eğitiminde Okul Aile İşbirliğinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. bs.). Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2009). Values Education Experiences of Turkish Class Teachers: A Phenomonological Approach. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (35).
- Yıldız, M. (2019). *Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Ebeveynlerin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yılmaz, K. (2016). Değerler eğitimi üzerine düşünceler: Araştırmaların bütünleştirilmesi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 79-100. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 207-223.
- Zengin, M. (2017). Herkes İçin Geçerli Uygun Değerleri Belirlemek ve Öğretmek Mümkün mü? Değer Eğitimi Yaklaşımları Bağlamında Bir Değerlendirme. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 432-445.
- Zurqoni, Z., Retnawati, H., Arlinwibowo, J., & Apino, E. (2018). Strategy and implementation of character education in senior high schools and vocational high schools. *Journal of Social Studies Education Research*, 9(3), 370-397.

2023 Eğitim Vizyonu Belgesi. (2018). <https://2023vizyonu.meb.gov.tr/> Erişim Tarihi:
12.12.2019.

EKLER

EK 1. Velilerin Değer Algıları ve Okullardan Beklentileri Görüşme Formu

Sayın katılımcı, bu çalışma karakter ve değerler eğitiminde değer algılarını ortaya çıkarmak ve okullardan beklentileri belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Her soru için cevaplarınızı samimi olarak vermeniz beklenmektedir. Vereceğiniz cevaplar değerler eğitiminin okullardaki geleceği adına önem arz etmektedir. Değerli vaktinizi ayırmanız ve çalışmaya katılımınız için teşekkür ederim.

Ali HASKUŞ

Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

Mesleğiniz:

Eğitim seviyeniz: Okur yazar () İlkokul – ortaokul () Lise () Lisans () Lisansüstü ()

Ailenizin toplam aylık maddi geliri: 0-5000 TL () 5000-10000 TL () 10000 TL üstü ()

Yaşınız: 20-30 () 31-40 () 41-50 () 50+()

Araştırmaya dahil edeceğiniz çocuğunuzun yaşı: 3-6 () 7-11 () 12-18 ()

Çocuğunuzun cinsiyeti: Kız () Erkek ()

GÖRÜŞME SORULARI

- 1- Karakter ve değerler eğitimi denince aklınıza neler geliyor?
- 2- Sizin için öncelikli değerler nelerdir?

- 3- Karakter ve değerler eğitimi önemli midir? Niçin?
- 4- Aile içerisinde çocuğunuza değer edindirmek için neler yapıyorsunuz?
- 5- Çocuğunuzun kazanmış olduğunu düşündüğünüz veya gözlemlediğiniz değerler nelerdir?
- 6- Çocuğunuzun sahip olmasını istemediğiniz veya okullarda gözlemlediğiniz olumsuz tutum ve davranışlar nelerdir?
- 7- Çocuklar değer öğrenirken kimler veya nelerin etkisinde kalmaktadır?
- 8- Toplumdaki değer krizlerinin sebepleri nelerdir?
- 9- Okullarda karakter ve değerler eğitimi adına neler yapılmaktadır?
- 10- Okullarda öncelikli olarak hangi değerler öğretilmelidir?
- 11- Çocukların karakter ve değer eğitimi adına okullardan beklentileriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Ali HASKUŞ

Uyruğu: Türkiye (T.C)

Medeni Durum:

e-mail:

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi (Tezsiz)	2018
Lisans	Erciyes Üniversitesi, İngilizce Öğretmenliği	2014
Lise	Baki Ayşe Simitçioğlu Anadolu Lisesi, Kayseri	2010

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2015-Halen	Milli Eğitim Bakanlığı	İngilizce Öğretmeni

YABANCI DİL

İngilizce, Almanca.

YAYINLAR

1. Gözler, A., Haskuş, A., Ayhan, B., Karşlı, E. ve Akın, Z. (2020). Değerler eğitimi kapsamında hazırlanan bilimsel çalışmaların farklı değişkenler göre incelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(1), 224-241.